

Meninger
med
mere!

Antologi Robert Olsen

Indhold

Indledning	side 4
Et læsted for livsflammen fylder 85 år	side 6
Kofoeds Skole	side 8
Stop så det ævl om tabermænd	side 9
Der var ikke plads i herberget.....	side 13
Den digitale skævhed.....	side 17
Kontanthjælpsdebatten har allerede haft betydning.	side 19
Ingen bliver hjulpet af at mænd bliver kaldt tabere	side 20
Antallet af hjemløse stiger, men hvorfor?.....	side 22
Der er stadig brug for en hjemløsestrategi.....	side 24
Det ligner mest af alt handlingslammelse	side 26
Det skjulte integrationsproblem	side 28
Lad os være aktuelle	side 30
Unge hjemløse.....	side 32
Modspiller på banen medspiller i socialt arbejde	side 34
Overformynderi – Hold da helt ferie!	side 37
Rigsrevisionen skal vel tages alvorligt.....	side 39
Sanktioner med omtanke, tak.....	side 41
Lad os tænke socialpolitikken helhedsorienteret og langsigtet – nedsæt en socialkommission.....	side 43
Den hjemløse alkoholiker hedder jo bare Smukke John.....	side 45
Afsavn!	side 48
Udenforskab	side 49
Når undtagelsen bliver reglen	side 53
Antallet af hjemløse ”sofa-surfere” vokser markant.....	side 55
Det er en udfordring at acceptere en misbrugers misbrug	side 56
Velfærdsstatens huller kan ikke fyldes med frivilligt arbejde.....	side 58
Jobcenteret afgør folks fremtid med ligegyldige samtaler.....	side 60
Fattigdom kan stadig måles.....	side 62
Stemmeretten skal ikke tages for givet.....	side 63
Gråzone hjemløshed	side 65
Terrorbekæmpelse med social slagside	side 66
Dæmonisering af psykisk syge.....	side 68
Kofoeds Skole med nye visioner	side 70
Hvilke vej vender vinden?	side 74
En ”ikke voldelig” tilgang til et voldeligt miljø – konfliktforebyggende socialt arbejde.....	side 77
Udenforskab - om psykisk syge hjemløse	side 88
Litteraturliste	side 102

Indledning

Kofoeds Skole udgiver denne antologi med kronikker, debat – og faglige artikler, skrevet af forstander Robert Olsen. Indlæggene har alle har været bragt i aviser, tidsskrifter og blogs.

Robert Olsen har 1. november 2016 været forstander på Kofoeds Skole i 5 år. Det har været en svær og udfordrende tid både for Kofoeds Skole og i social - og beskæftigelsespolitikken.

Samtidig er perioden 2011 til 2016 nok den periode, hvor Kofoeds Skole har været mest aktiv og synlig i såvel den faglige debat som i den social- og beskæftigelsespolitiske debat.

Robert Olsen har desuden i 2014 fået udgivet bogen ”Mens baggårdskattene forsvandt” (Byens forlag) og i 2014 bidrog han med et afsnit i antologien ”Socialt arbejde” (Akademisk Forlag) om hjemløshed.

I perioden 2012 til 2016 var Robert Olsen formand for Socialpolitisk Forening. En post, tidligere forstander for Kofoeds Skole, John Lange Jacobsen, også har bestridt.

Fra 2013 - 2017 er Robert Olsen udpeget til at sidde i regeringens Rådet for Socialt udsatte.

Antologien har medtaget to faglige artikler, som stadig er meget aktuelle, fra den periode, hvor Robert Olsen var forstander på Mændenes Hjem. De bringes sidst i antologien.

Antologien giver et indtryk af både skolen og social udsattes situation i perioden 2011 - 2016. Antologien skuer også lidt frem i tiden med enkelte artikler om den retning og den udvikling, som Kofoeds Skole står foran. Nogen vil sige en naturlig udvikling, nogen vil sige et paradigme skifte. Eller som det er blevet udtrykt: ”Kofoeds Skole udvikler sig organisk. Det sker hele tiden også lige nu”.

Kofoeds Skole ønsker med denne antologi at give et indtryk af, hvad der er sket i denne periode af skolens og samfundets udvikling.

Et læstед for livsflammen fylder 85 år

I dag markerer Kofoeds Skole sin 85-års fødselsdag med et arrangement i København. Grundlæggeren Hans Christian Kofoeds tanker og idéer er stadig højst aktuelle i den socialpolitiske debat. Først og sidst er skolerne nemlig båret af troen på, at hvert eneste menneske har et vækstpotentiale, som kan hjælpe det til et bedre liv:

DET ER IKKE MAD, jeg forlanger, men menneskelig eksistensberettigelse. Ordene kom fra en arbejdsløs på Christianshavn i 1920'erne. Det var Hans Christian Kofoed, der lyttede, mens de to mænd begge vandrede slukøret bort fra porten til den arbejdsplads, hvor de uden held havde prøvet at finde sig en dags arbejde. Mandens ord og mødet med andre arbejdsløse gjorde et uudsletteligt indtryk på den unge bornholmer, som var kommet til København for at læse til præst.

Mødet med de arbejdsløse, og det at mærke deres situation på egen krop, gav Kofoed en forståelse af to centrale ting: at arbejdsløshed nedbryder menneskers selvrespekt, og at det er svært at hjælpe et andet menneske uden at skubbe det længere ud i elendigheden. Kofoed blev aldrig præst, men fik i 1927 stillingen som kordegn ved Christianskirken. Og han glemte ikke mødet med de arbejdsløse, da han selv havde fået sit på det tørre.

Kofoed var inderligt imod datidens almissebaserede sociale hjælpearbejde, hvor suppekøkkener delte mad ud som en ren barmhjertighedsgerning. Lige så inderligt var det ham imod, at arbejdsløse forfaldt til tiggeri og i mange tilfælde fremstillede sig selv som mere udsatte og fattige, end de egentlig var. Hans svar var at kombinere hjælp som mad, tøj og penge med et krav til en arbejdsindsats. Han overtalte præst og menighedsråd til at oprette Christians Sogns Arbejdsstuer, det første spæde spadestik til Kofoeds Skole.

Kælderlokalet i kirkens menighedshus blev indrettet med et par høvlebænke, noget skomagerværktøj og materialer til kurveflet. Her kunne de arbejdsløse mænd på Christianshavn medbringe møbler, sko og andet husgeråd fra hjemmet og sætte det i stand eller producere husflidsprodukter, der skulle sælges for at skaffe penge til foretagendet. Til gengæld fik de adgang til mad, genbrugstøj og en mindre kontant godtgørelse. Siden den første åbningsdag har tusindvis af mennesker været elever på Kofoeds Skole. Der er næsten ikke det sociale problem, den ikke har arbejdet med i tidens løb: arbejdsløshed, hjemløshed, fattigdom, indvandring fra land til by, integration, misbrugsproblemer og udsatte grønlandere. I de senere år er problemer, som knytter sig til den indre velfærd, kommet til: ensomhed, isolation, psykisk sårbarhed og mangel på menneskelig solidaritet.

I dag bruges Kofoeds Skole af 700 personer om dagen, og mere end 4000 mennesker bruger årligt skolerne i Danmark, som ligger i København, Aarhus og Aalborg.

Kofoeds tanker og idéer er højst aktuelle i den nuværende socialpolitiske debat. Først og sidst er skolen båret af troen på, at det drejer sig om at finde vækstpotentialet, som kan få et menneske til at vokse og trives, så det får et bedre liv. Selv det svageste menneske har i sig potentialet til et lille mirakel. Kofoed ville engagere, han ville opbygge og aktivere mennesket til at klare sig selv og sin hverdag. Han ville skærme livsflammen,

som brænder inde i alle mennesker, selvom den svækkes, når vi ikke er i stand til at klare os selv.

Kofoed ville finde, at aktivering eller nyttejob er en langt bedre måde til at give den enkelte mulighed for at klare sig på længere sigt. En langvarig passiv forsørgelse var ikke Hans Christian Kofoeds kop te.

Kofoed så ikke sit arbejde som en barmhjertighedsgerning. I aviserne blev han almindeligvis omtalt som den barmhjertige kordegn, men det var ikke lignelsen om den barmhjertige samaritaner, han lod sig lede af.

Hvis man vil nøjes med barmhjertigheden, kommer man alt for let om ved det, man har forvekslet socialt ansvar med barmhjertighedsgerninger.

Kofoed ville det svære sociale arbejde, han ville det langsigtede sociale arbejde, og hos ham smeltede barmhjertighed og social forståelse sammen i et tredje moment: genopbygning af mennesket, som var blevet ødelagt af sociale vanskeligheder. Han ville skabe bedre, dygtigere og lykkeligere mennesker. Tilværelsen i de lediges rækker havde gjort folk bitre og hårde og førte ofte over i livslede og fortvivlelse. Metoden til at nå målet var og er hjælp til selvhjælp. Arbejde og undervisning var fra begyndelsen de vigtigste pædagogiske redskaber til elevernes genrejsning. Også det peger jo frem til nutidens politiske virkelighed, hvor elementer som arbejde og undervisning er helt centrale i regeringens udspil til en kontanthjælpsreform.

På Kofoeds Skole var arbejde på programmet fra dag ét, og allerede den anden sæson blev der undervist i engelsk, tysk og fransk, for at eleverne kunne dygtiggøre sig og få oplevelsen af, at de kunne mere, end de gik og troede.

For Kofoed var arbejde ikke nogen forbandelse, men livets største velsignelse, som giver mulighed for at opleve den livgivende følelse af at skabe. Denne følelse er en af de dybeste i menneskelivet, og ødelægges den, forkrøbles mennesket. Det er baggrunden for skolens pædagogik.

Skolens grundholdning kan sammenfattes i tre led: Mennesket skal mødes med respekt, man skal lade mennesket arbejde med på at løse sine egne problemer for at fremme den indre genopbygning, problemerne og løsningerne finder man frem til, når medarbejdere og elever har lært hinanden at kende, og den gensidige tillid er bygget op. Det handler om at se bort fra vanskeligheder, svagheder, diagnoser, sygdom og nederlag, og om at se på styrkerne og mulighederne for den enkelte. En økonomisk krise har i de senere år betydet flere arbejdsledige og flere hjemløse. Samtidig er tilskud til sociale tilbud og projekter blevet reduceret, også for Kofoeds Skole. Også her kan vi i dag hente inspiration fra Kofoed: Naar det opvoksende Træ ikke er udsat for Storm og Blæst, hævdes det jo, at dets Rødder ikke kommer til at stikke dybt.

For træet har jo både slået dybe rødder og bredt sig ud over landets grænser. I dag findes der mere end 20 skoler og projekter rundtomkring i Øst- og Centraleuropa, hvor der udføres socialt arbejde ud fra den bornholmske kordegns principper.

Kofoeds Skole

Kofoeds Skole udfører socialt arbejde på et kristeligt og folkeligt grundlag. Åbnede den 28. marts 1928 som Christians Sogns Arbejdsstuer. I 1930erne oprettedes også Hjemmenes Afdeling, hvor husmødre kunne lære madlavning og sy-arbejde.

Flyttede i 1930erne og 1940erne rundt på forskellige adresser på Christianshavn og ændrede navn til Skolen for Arbejdsledige.

I slutningen af 1940erne flyttede man permanent ind på Dronningensgade 34 og antog samtidig det navn, skolen allerede havde i folkemunde: Kofoeds Skole.

Efter Anden Verdenskrig åbnede Træningsskolen, en gård på Amager. På Træningsskolen kunne unge mænd få oplæring og træning i landbrugsarbejde og senere også håndværk og industriarbejde.

I 1950erne og 1960erne begyndte skolen at blive opsøgt af mennesker med misbrugsproblemer og indrettede blandt andet en tandklinik og en alkoholklinik.

I 1975 flyttede skolen fra Christianshavn til sin nuværende adresse i Nyrnberggade 1.

I 1997 åbnede den første udenlandske Kofoeds skole i Siedlce i det østlige Polen.

2000 åbnede skolen sin afdeling i Aalborg.

I 2003 åbnede skolen sin afdeling i Aarhus.

I dag er der cirka 20 skoler og projekter i 9 central- og østeuropæiske lande

Bragt i Kristeligt Dagblad 2013

Stop så det ævl om tabermænd

Moderne mænd kan både være kærlige fædre, handymænd og karrierekometer. De er blevet mangfoldighedsmænd. Det gælder dog ikke de socialt udsatte — dem er vi ved at låse fast i rollen som tabermænd, og det fremmer ikke ligefrem deres udvikling

Selv de mest udsatte rummer ressourcer og vilje til et bedre liv, men den aktiveres ikke af, at de bliver skammet ud som tabermænd.

“Kom så drenge! Nu går I fandeme ud og taber den kamp!” Nej, sådan vil en fodboldtræner næppe sige til sine drengespillere, før de går på banen. At en træner — eller coach, som det sikkert hedder i dag — står og råber “I er en flok tabere” er sjældent motiverende. Og da slet ikke hvis han råber det til en flok drenge, som gerne vil ud at vinde — ud at score.

Ikke desto mindre finder parterapeuter og andre kønsdebattører det nødvendigt igen og igen at kalde mænd for tabere. Ofte med den tilføjelse, at “det er ligestillingens skyld”, at det står så galt til med mændene. Man kan næsten have dem mistænkt for at udbasunere forestillingen om tabermændene for at trække kunder til deres terapeutbutik eller hulemandskurser.

Deres råberi om ’tabermændene’ er i hvert fald næppe et forsøg på at redde de udsatte mænd. I værste fald fører det blot til yderligere stigmatisering af socialt udsatte mænd. Ingen bliver hjulpet af, at mænd bliver kaldt tabere.

Desuden er der ikke nogen, som kvalificerer sig til tabermandsrollen — for som nogle af os mænd ved fra vores fodboldopdragelse: Man vinder og taber — og sommetider kan man være heldig at score!

Positiv kvindekraft

Ikke desto mindre står det klart, at hankønnet er overhalet på skoleområdet. Færre drenge får en uddannelse, og på flere prestigeuddannelser er kvinderne i overtal, så det forslår. Siden 2008 har der også været flere arbejdsløse mænd end kvinder, selv om forskellen kun er marginal.

Men i stedet for at anskue udviklingen negativt, må man vel sige, at det er positivt, at kvinderne har taget mulighederne til sig og har gjort noget ved ligestillingen i praksis.

At det går godt for kvinderne, betyder ikke, at manden er fortabt? Overhovedet ikke.

I fodboldverden gentages det ofte, at man bliver en bedre spiller eller et bedre hold, hvis man spiller mod en lidt bedre modstander. Hvis det nu forholder sig sådan, at kvinder er blevet rigtig gode til en masse ting, så er det vel netop der, vi mænd skal ud og spille. Netop for selv at blive bedre.

Manden vinder også

Og de seneste 40 års udvikling i kønsrollerne har faktisk gjort den moderne mand til en vinder. Kigger man igennem de hverdagssociologiske briller, får man øje på en mand, som kan flere forskellige ting og har et meget mere spændende og varieret liv end tidligere.

Jeg har som 51-årig været med hele vejen gennem kønsdiskussionerne fra 60'erne til i dag.

I min barndom rykkede debatten sig for første gang. Det var tydeligt helt ind i mit barndomshjem. Da jeg blev født var min far selvstændig maler, og min mor gik hjemme og passede mig. Der blev hun dog kun i et par år, så blev hun udearbejdende, og jeg blev sendt i børnehave og fritidshjem.

Da jeg blev omkring otte år, lagde min far penslerne på hylden og begyndte på en pædagoguddannelse. Forholdene i mit hjem forandrede sig. Min far blev bedre og bedre til at lave mad, og han spillede kort i timevis med min søster. Imens uddannede min mor sig på aftenskole og steg i graderne på sit arbejde. Til sidst blev hun chef.

Min ungdom indtraf samtidig med, at kvindegrupperne nåede ud til selv den mindste flække i landet. Bevidstheden om at være ung kvinde var nu også forbundet med at være feminist.

Samtidig rasede debatten om den bløde og den hårde mand. Vi unge mænd prøvede at finde balancen mellem den bløde mands følsomhed og empati og den hårde mand, som stadig lænede sig op ad vores fædres manderolle.

Trippelarbejde

Da jeg blev far i halvfemserne var det ikke unaturligt, at manden passede børnene.

Jeg sagde mit job op, blev grå dagplejer og havde et deltidsarbejde om aftenen. Senere slog jeg tilbage på karrieresporet og fik en lederstilling.

Da jeg gerne ville være en moderne mand og deltage i opdragelsen, stod jeg op klokken lort om morgen for at nå at blive færdig med arbejdet, så jeg kunne hente mine børn tidligt fra institution.

Pludselig opdagede jeg, at jeg havde overhalet kvindeklagen om at have dobbelt arbejde. Som moderne mand havde jeg trippelarbejde. Jeg havde et lønarbejde, som ofte oversteg de 37 timer, jeg var moderne far og hentede mine børn og legede med dem, og sørgede for, at der var mad på bordet. Sidst, men ikke mindst, fungerede jeg som husets vicevært. Jeg renoverede huset, lappede cykler og samlede Ikea-møbler.

Det kan måske lyde lidt af ynk, men det er det ikke. Jeg fik mulighed for at bruge mangfoldige evner, og kan i dag sige, at jeg har været en meget aktiv del af mine børns opdragelse.

Jeg er med andre ord blevet en mangfoldighedsmand. En mand, der ikke blot er med i samfundslivet og arbejdslivet, men også er aktiv og nærværende i børneopdragelsen. Ikke som en mor, men som en far, der gør far-ting med sine børn.

Jeg har faktisk et rigere liv, end tidligere generationer af mænd nogensinde har haft. For dem handlede det vel primært om at være familiens forsørger.

Mangfoldighedsmænd

Og det er ikke kun mig, der er blevet en mangfoldighedsmand. Ser jeg på venner, kolleger eller mænd, jeg møder på gaden, blomstrer mangfoldigheden.

Scenerne er talrige. I boldklubben står far på sidelinjen og råber hver weekend — han er træner. På Nørrebro triller en tyrkisk far gennem gaden med en barnevogn, som om

det var det mest selvfølgelige i verden. I børnehaven er far i bestyrelsen. Både mor og far tropper — lidt stressede — op til forældresamtalen i skolen. En far maler, sammen med sin datter, hendes lejlighed. Far er med til at arrangere sønnens skoleklasses weekend-tur til en spejderhytte. Far sidder hele arbejdsdagen på skadestuen, fordi datteren har brækket armen. Far står i kø nede i Netto med børnene løbende omkring sig. Far tager barns første sygedag. Jeg kunne blive ved.

Det er ikke blot mændene, der kan være glade for udviklingen og for at få muligheden for at være mand på forskellige måder med udgangspunkt i deres ressourcer, lyst og evner. Kvinderne burde være mindst lige så glade. Den gammeldags patriark er død. Mænd er ikke længere enten bløde eller hårde. De findes i alle afskygninger. I en verden, hvor vi sætter valgfrihed højt, er det jo ikke så dårligt.

Myten om taberne

Jeg har i mange år arbejdet med udsatte mænd. Først som leder af Mændenes Hjem og i dag som leder af Kofoeds Skole. Mange ville nok mene, at det netop er her, man møder tabermanden.

Men jeg har svært ved at se mine brugere som tabere. Socialt arbejde handler netop om at finde de ressourcer, det enkelte menneske har, eller finde det, den enkelte er god til, og bygge videre på det fundament, så den enkelte kan klare sig selv.

Selv om man er socialt udsat, behøver man ikke være en taber. Jeg har mødt utrolig mange socialt udsatte mænd med masser af ressourcer og masser af kraft — også til at bevæge sig væk fra deres udsatte situation.

Et af de fremtidsønsker, de altid nævner, er at genoptage kontakten til deres børn. For mange socialt udsatte er målestokken ikke middelklassens drift mod selvrealisering og jobavancement. De ønsker blot at klare sig ind på et kompliceret og svært arbejdsmarked.

Det er ikke nyt, at det er mænd, der fylder i statistikkerne for socialt udsatte mennesker. I mere end hundrede år har der blandt hjemløse og misbrugere været en massiv overvægt af mænd. Årsagen til, at flest mænd ender i den gruppe, kan altså ikke være øget ligestilling og stærkere kvinder.

I stedet kan man netop argumentere for, at det netop er mandens manglende evne til at håndtere hverdagens små daglige opgaver, som madlavning, vask og ansvar for familiens børn, der er med til at gøre dem udsatte.

Det er ikke noget nyt, at udsatte mænd har brug for hjælp til at lære disse ting. Kofoeds Skoles grundlægger, Hans Christian Kofoed, oprettede allerede i 1930'erne husholdningskurser for arbejdsløse og hjemløse mænd. Der blev med andre ord arbejdet med at udfolde mandens mangfoldighed og evne til at klare sig selv ... allerede dengang.

Udsatte og tabere

Når mænd i højere grad end kvinder risikerer at blive betragtet som tabere, handler det i høj grad om, hvordan vi ser på udsatte mænd.

Preben Brandt, tidligere formand for Rådet for Socialt Udsatte, skrev i Stofbladet

2010: “Kvinder og mænd med de samme tunge og omfattende sociale problemer, bliver ikke modtaget på samme måde i det omgivende samfund. Tolerancen og accepten af udsatte kvinder er større end tolerancen og accepten af udsatte mænd.”

Så måske er det holdningerne til de socialt udsattes køn, vi skal se nærmere på. Vi skal ikke negligere kønsforskellene og det forskellige syn på udsatte mænd og kvinder. Vi skal netop rette vores fokus mod kønsproblematikker og forskellighed og begynde at arbejde med dem. Det er helt nødvendigt, hvis man fortsat vil forbedre livssituationen for både for mænd og kvinder.

Tiden må være kommet til, at vi i kønsdebatten ikke kun betragter kvinder som ofre og mænd som tabere. Kun få kan være i tvivl om, at billedet er lidt mere nuanceret. Lad os sende mangfoldighedsmanden på banen — også blandt de mest udsatte.

Kronik i Information 2012

Der var ikke plads i herberget

Da Josef og Maria ankom til Betlehem, fik de at vide, at der ikke var plads på herberget. Man kan forestille sig Josef stå og argumentere for, at der burde kunne findes plads, med henvisning til Marias store mave. Men det var der ikke. De måtte overnatte i en stald, hvor Maria Julenat nedkom med Jesusbarnet.

Men der var ikke plads til dem i herberget...

Sætningen er blevet hængende i vores kollektive bevidsthed gennem århundreder. Den fortæller nøgternt om en realitet - og udfordrer samtidig vores ansvarsbevidsthed og medfølelsesevne. Der burde jo være plads til dem! Hvorfor var der ikke pladser nok? Hvorfor var der ikke to af gæsterne på herberget i Betlehem, som afgav deres plads til en højgravid kvinde og hendes mand?

Det er spørgsmål, som gennem mange århundreder har trængt sig på, når vi læser juleevangeliet for hinanden. Men også spørgsmål, som trænger sig på hver dag, hele året rundt.

For realiteten er jo, at der ikke er plads til alle i herberget. Det gælder både det helt konkrete spørgsmål om plads på vores herberger for hjemløse. Det gælder mennesker, som befinder sig i en udsat situation, fordi de ikke kan forsørge sig selv via arbejdsmarkedet. Og det gælder den globale situation, vi befinder os i, hvor mennesker migrerer på tværs af både grænser og kontinentalsokler for at komme væk fra sult, nød, krig, fattigdom og forfølgelse.

Vi ved godt, at vi ikke kan løse alle verdens problemer, men vi kan heldigvis heller ikke lade være med at prøve. For der sker jo noget med os, når vi møder et menneske, der ikke har fået plads i herberget.

Tag dette eksempel fra mit arbejde: Jeg mødte G., han var flygtet fra sit hjemland i Afrika til Italien. Her arbejdede han illegalt på en frugtplantage til en lav løn. En lokal konflikt fik italienske beboere i området til at brænde de illegale arbejderes barakker ned. 3 dage efter jeg havde læst om denne begivenhed i en avis, mødte jeg G. på et dansk herberg. Han havde hørt, at der var arbejde at få i Danmark og gode muligheder. G. blev en af de flere og flere migranter, der findes på det grå/sorte arbejdsmarked. G. havde ikke en chance på et offentlig finansieret herberg, og han havde kun ringe chancer for at få en arbejds- og opholdstilladelse. For G. blev løsningen en periode med løst, grå/sort arbejde i Danmark. Han skulle jo overleve.

Realiteten er, at der ikke er plads til mennesker som G. i 'herberget' Danmark. Det har vores folkevalgte politikere vedtaget ved lov, og vores lovgivning følger i det store og hele de internationale konventioner og retningslinjer. Men i mit møde med G. oplevede jeg, som medmenneske, at det var forkert, at hjemløse, udenlandske migranter i København kun skal opleve en lukket dør.

Hvis Josef og Maria skulle komme til København i dag, ville de faktisk heller ikke kunne få en plads på et offentligt herberg. Heller ikke selvom der var ledige pladser. De ville mangle en opholdstilladelse og et cpr-nummer, og hvis disse ting ikke er i orden, får man ikke plads på et offentligt dansk herberg i dag. Sådan er realiteten.

Men heldigvis er realiteten også til forhandling. Som for eksempel når kirkelige og andre frivillige organisationer, som udfører socialt arbejde, gør opmærksom på forskellige problemstillinger og handler. Både ved at gøre noget for den enkelte hjemløse migrant og samtidig gøre opmærksom på, at verden lige uden for vores dør ændrer sig, og at nye sociale problemer opstår. Og det lykkes jo faktisk af og til at få ændret på realiteterne, når nogen taler de svagestes sag.

I 1997 oprettede tidligere socialoverlæge I Københavns Kommune, Preben Brandt, Projekt UDENFOR som et opsøgende tilbud for hjemløse. Projekt UDENFOR beskriver selv formålet med sin eksistens som et forsøg på at afhjælpe det etablerede systems manglende evne til at nå de mest udstødte borgere. Dem, som af den ene eller anden grund er røget ud af det etablerede system, og lever i et 'utanförskap', som vore svenske naboer kalder det. Den politiske debat i Sverige handler netop om udenforskabet, og hvad der kan gøres for at få alle med. Gennem at italesætte et udenforskab er det politiske fokus i Sverige rettet mod de grupper, som ikke er med,

og som der er en vilje til at inkludere. Når vi taler inklusion, er det fordi vi ved, at eksklusionen eller udenforskabet i vort samfund er et faktum.

Et andet faktum er, at udenforskabet ikke kun berører de mest udsatte grupper. Følelsen af ikke at være med i det arbejdende fællesskab, og ikke at være dækket ind af den retning, velfærdssamfundet er i gang med at udvikle sig i, er i vækst. I aviserne kan vi læse overskrifter i stil med: 'Mange ledige er modløse og stressede'. Vi hører om nye undersøgelser, der (igen) dokumenterer, at socialt udsatte grupper har en uforholdsmæssig høj syge- og dødelighed. Og vi mærker samtidig en tydelig tendens til, at politikere og meningsdannere betragter ledighed som noget nær en personlig brist hos den enkelte fremfor en effekt af den uheldige udvikling af de økonomiske konjunkturer.

I efteråret har jeg deltaget i en lang række debat møder, men særligt to har skilt sig ud og har manet til eftertanke. I Aarhus deltog jeg i et møde om reformen af fleksjob- og førtidspensionsområdet. Mødedeltagerne var primært mennesker, som søgte eller håbede på at få et fleksjob eller på at få en førtidspension. Mange følte sig usikre på, hvad der ville ske med dem. De følte sig ikke hørt eller accepteret, og mest af alt oplevede de ikke, at de fik hjælp i det offentlige hjælpesystem. Hvis man skal have hjælp søgte man til de frivillige organisationers rådgivning eller til brugerforeningernes hjemmesider eller deres uddannede bisiddere. Den tidligere opfattelse af, at man kunne gå til det offentlige for at få hjælp, er hos mange afløst af en oplevelse af, at man bliver kontrolleret, mistænkeliggjort og holdt hen med paragraffer og velmenende ord.

To uger senere deltog jeg i en paneldebat, hvor også beskæftigelsesminister Mette Frederiksen deltog. Mette Frederiksen argumenterede fornuftigt, rationelt og godt for forslagene for den reform af fleksjob- og førtidspensionsområdet, som regeringen ønsker at gennemføre og igangsætte efter nytår. En reform, hvis sigte jeg på mange måder er enig i. Men jeg så mellem disse to møder den afstand, der var mellem det rationelle og logiske regeringsforslag på den ene side og de fleksjobbere og førtidspensionister, som oplevede, at der først ikke var plads på arbejdsmarkedet og nu var der ikke lyd-

hørhed for deres synspunkt i hverken den offentlige debat, hos embedsværket eller i det politiske liv.

Afstanden var til at få øje på mellem disse to debatmøder. Det handlede ikke kun om, at reformen betød færre penge. Det var mest af alt en illustration af, at de rationelle muligheder vi har, for at komme ud af krisen, har negative konsekvenser for mange menneskers livsmuligheder. Denne udvikling skubber stadig flere mennesker ud i et udenforskab, de ikke selv har valgt. Flere oplever, at der ikke er plads på herberget til dem.

Hvis vi vender os ud i verden til det sydlige Europa, ser vi, at specielt Spanien og Grækenland er ramt af økonomiske kriser, som er langt værre end det, vi oplever herhjemme. Det har konsekvenser, særligt for unge mennesker, der ikke har mange muligheder for at finde arbejde og egen bolig. De mister tilhørsforhold til samfundet og kan ikke identificere sig med det samfund, de lever i. De oplever ikke, det er her hjælpen kommer fra. Det er venner og familie, der støtter de unge arbejdsløse. De unge i disse lande bor nu hjemme længere tid end tidligere eller flytter sammen i familierne for at skabe rum til alle. I enkelte tilfælde betaler forældrene til børnene løn i de firmaer, der ansætter dem. Dette blot for at børnene kan få erhvervs erfaring, der kan skrives på et CV. Som sagt kan man ikke sammenligne situationen i Sydeuropa med det, vi oplever herhjemme, men retningen er den samme.

Særligt i Grækenland ser vi – med den medvind, det højreorienterede og nationalistiske parti, Gyldent Daggry, har i sejlene – at pladsen på herberget kan blive så trang, at reaktionerne i civilsamfundet bliver negativt ladet og ligger de udstødte grupper for had. Skismaet er det samme; at den græske regering vedtager budgetter, som afspejler den rationelle måde at håndtere krisen på gennem offentlige besparelser. Men de sociale følelser, der vækkes, kan også være negative, og true sammenhængskraften i et samfund.

Man siger, at sammenhængskraften består af tre faktorer: Tillid, sociale netværk og normer. En svækkelse af tilliden til det offentlige er en af de faktorer, som vil være med til at svække samfundets sammenhængskraft. Derfor skal vi også herhjemme passe på, at tilliden til systemet hos de udsatte grupper, ikke bliver for lav.

Det er et vilkår i de fleste menneskers liv, at livet handler om at søge sit eget. Vi er nødt til at kæmpe for at være med i feltet, men heldigvis er de fleste af os også indstillet på, at samfundet skal bekæmpe social nød. Derfor er der faktisk også plads på herberget til nogen, og heldigvis for det. På danske herberger findes de hjemløse, misbrugerne og de psykisk syge. Dem, mange kalder de ”sociale tabere”. Jeg vil hellere kalde dem, ”sociale kæmpere”. De prøver at kæmpe sig tilbage, eller forsøger at skabe sig en plads i den niche af tilværelsen, som er deres. Har vi den plads, rummelighed og vilje, der er nødvendig for, at der også kan være plads til de mennesker, som ikke selv vedvarende kan skabe deres egen plads i vores samfund?

Noget af det helt særlige ved juletiden er, at hér kan man opleve, at der er vilje til at give og plads til at rumme hos rigtig mange mennesker.

Et ægtepar ringede til det herberg, jeg arbejdede på, og inviterede fire hjemløse hjem

til juleaften. Børnene var for længst flyttet hjemmefra, og parret var, i et kompliceret system af delebørn, havnet i den situation, at der var god plads omkring julebordet. Sjældent har jeg set fire hjemløse så velklædte, vandkæmmede og glade, da de drog af sted til én hjemme jul, hvor de var inviteret indenfor hos mennesker, der ikke fik løn, for at fejre jul med dem. De gjorde alt for, at denne dag skulle blive god og trods store sociale problemer i form af misbrug, så blev det nedtonet. De talte om den juleaften i lang tid og værdsatte den.

Spørgsmålet er vel i virkeligheden, om vi vil give hinanden plads. Både i det nære og i det samfundsmæssige er der god mulighed for at skabe plads og rummelighed, hvis viljen og det personlige engagement er til stede. Direktør i Boligselskabet KAB, Jesper Nygaard, har i et nyligt debatoplæg skrevet, at det handler om at ”fastholde og udvikle”. Fastholde de gode sider ved vores velfærdssamfund og udvikle de sider af samfundet, hvor der er behov.

Juleaften er oplevelsen af at være udenfor ekstra stærk for mange mennesker og følelsen bliver ikke mindre tydelig af, at mange af de tilbud og rammer, som ellers er hverdagen for dem, lukkes ned, og den ramme hvori man fejrer jul, nemlig i familien, får mere og mere betydning for mange mennesker.

Juleaften samles danskerne rundt om julebordet og julefreden sænker sig over det ganske land, efter en hektisk måned mere præget af hastværk og travlhed med at gøre klar til aftenens aften. Der er stearinlysskær og dug på bordet. Smukke pakker under træet og duften af mad bliver mere og mere påtrængende efterhånden som køkkenets frembringelser finder vej til bordet og gør det komplet. Har vi en pejs, er der tændt op i den. Vi kan være mange eller få, kun de nærmeste eller ’hele den pukkelryggede’, vi er pæne i tøjet, lidt andægtige og måske også lidt kejtede i forhold til den forestående fest. De fleste af os er samlet i familiens skød, der hvor vi ifølge vores kulturelle normer, er bestemt til at have det bedst.

Når vi samler familien og fejrer, at Jesus blev født, sætter vi os i den stik modsatte situation af de omstændigheder, han blev født under. Jesus kom til verden som hjemløs. Vi fejrer ham ved at samle os i familiens skød eller på en varmetue, et herberg eller andre steder, hvor der er åbent og inkluderende.

Flere har gennem tiderne brugt udtrykket ”Et samfund skal måles på, hvordan det behandler de svageste”. I juletiden rykker vi sammen og finder plads til hinanden, og selvom der ikke var plads i herberget til Josef, Maria og Jesusbarnet, var der jo altså nogen, som gav dem plads i en stald.

Kronik i Politiken juleaften 2012

Den digitale skævhed

De marginale grupper risikerer at miste ydelser og hjælp, de har ret til, når kommunikationen mellem borger og det offentlige dyrt bliver digitaliseret

I år 2015 skal al kommunikation med kommunen foregå via nettet. Rejsekort og mobiltelefoni skal bruges til at købe billetter. Skat ordnes via computeren. Bankforbindelser ordnes via netbank.

Digitaliseringen er kommet for at blive. Vores verden bliver mere rationel, og det bliver ofte nemmere. Når jeg betaler mine regninger via min netbank, tænker jeg ofte på de lange køer og mange timer, jeg har brugt på posthuset i Nørrevoldgade, da jeg som ung skulle betale mine regninger med et girokort på posthuset omkring den 1. i måneden. Jeg ønsker mig bestemt ikke tilbage til den tid. Posthuset i Nørrevoldgade er for længst lukket.

Men digitalisering har en social slagside, som vi må have øje for i den fortsatte udvikling af den digitale service, så handicappede, ældre og socialt udsatte ikke bliver hægtet af udviklingen.

Problemet er ikke nyt. En bekendt af mig fortalte om en oplevelse, han havde haft i Netto for mange år siden. Han havde taget sit Dankort frem og kørt det igennem automaten. Bag ham stod to ganske slidte herrer nede fra bænken med favnen fuld af netto øl. Den ene af de to herrer siger ved synet af dankortet: ”Det er godt nok smart det der”, hvortil den anden svarer: ”Ja, men sådan et får vi nok aldrig”.

Historien, som er nogle år gammel, illustrerer, at vi hurtigt fik koblet visse grupper af den del af den digitale udvikling, som har med Dankort og andre betalingskort at gøre. Men de kunne – og kan – stadig betale med kontanter. Dankortet har gjort (betalings) livet nemmere for langt de fleste af os. Det vil den kommende overgang til fuld digital kommunikation med det offentlige givetvis også. Men vi må ikke glemme de udfordringer, der ligger i, at en stor gruppe mennesker i vores samfund er udelukket fra at kunne bruge den. Paradoksalt nok er den gruppe, der risikerer at blive udelukket, identisk med den gruppe, der har mest behov for offentlige ydelser. Det er de hjemløse, de socialt udsatte, de dårligst stillede ældre, de psykisk syge, misbrugerne og mennesker med indlæringsproblemer og dårlige læsefærdigheder.

Det kan være dyrt for den enkelte ikke at mestre digital kommunikation:

Hjemløse har svært ved at komme til en computer og få adgang til e-boks, bank og Skat. Jeg har set eksempler på, at det offentlige sender materiale til e-boksen, som den hjemløse og arbejdsløse ikke ser, hvilket betyder, at den pågældende mister sin kontanthjælp.

På Kofoeds Skole viste en rundspørge for nylig - i en anden anledning - at skolens medarbejdere jævnlige møder mennesker, som reelt er analfabeter. De har stort behov for støtte til bare at udfylde en papirblanket.

Ældresagen og børnebørn til dagens pensionister har brugt mange gode timer på at lære ældre at benytte en computer. Ældre medborgere, specielt svage ældre, står dog

overfor flere digitale udfordringer. For det første er det ikke alle ældre, som kan og vil udvikle deres computerkompetencer, for at leve op til samfundets krav for at få f.eks. en ydelse eller hjælpemiddel.

Netbanken er et gode - for de fleste. Mennesker med færrest penge og uden netadgang bliver straffet hårdere end vi andre, når de f.eks. skal betale en regning. At se en pensionist stå med sine girokort på et posthus og betale gebyrer på 20,- kr. pr. stk. giver mig en dårlig smag i munden.

I sidste måned sad jeg i et fly på vej hjem fra Finland. (Rejsen var i øvrigt købt og betalt via nettet). Jeg fik fat i en svensk gratisavis. I et læserbrev fremførte formanden for Foreningen for Williams Syndrom en kritik af det rejsesystem, som er indført i Stockholm. Mennesker med Williams Syndrom ville, på grund af deres handicap, ikke kunne bruge dette nye smarte system.

Digitaliseringen af kommunikationen mellem borgerne og det offentlige vil ikke mindske disse problemer. Reelt betyder den, at de velfungerende og veluddannede borgere får en bedre service fra det offentlige, mens de svagest stillede og dårligst uddannede grupper både risikerer at miste den hjælp og de ydelser, de har ret til ifølge vores lovgivning og i mange tilfælde vil skulle betale mere for varer og tjenesteydelser end flertallet.

Det er dyrt at være fattig i et velfærdssamfund og den kommende digitalisering rummer en risiko for at uddybe den allerede eksisterende sociale skævhed, som stiller dem, som ikke kan begå sig i den digitale verden, dårligere end andre.

Selvfølgelig vil medarbejdere i kommunerne, i de sociale tilbud og de frivillige organisationer gøre hvad de kan for at hjælpe og undervise dem, som har det svært med digitaliseringen. Men vil det være nok til at sikre, at de dårligst stillede ikke kommer til at betale en (for) høj pris for, at flertallet får en bedre og mere effektiv offentlig service?

Hvis det offentlige skal være en hjælp til alle, skal vi fortsat fokusere på både at hjælpe flere til at lære de digitale hjælpemidler, men også have en opmærksomhed på, at de, som ikke kan - og aldrig kommer til at kunne - være på den digitale linje, får den hjælp, de har ret til. Samtidig skal programudviklere, embedsmænd have et perspektiv, hvor brugervenlighed bliver størst mulig - også for de marginale grupper.

Der er i realiteten tale om en ligestillingsproblematik, som minder meget om handicappedes adgang til offentlige bygninger. Her vedtog vi for 30 år siden en lov om, at offentlige bygninger skal indrettes, så de også er tilgængelige for mennesker med funktionsnedsættelser. Der er brug for en lovgivning, som på samme måde sikrer, at alle har lige adgang til sociale ydelser. Ellers vil mange stå med håret i mailboksen, når rådhusets telefonnummer skiftes ud med en mailadresse og en app til din smartphone.

Debatindlæg i Politiken 2014

Kontanthjælpsdebatten har allerede haft betydning.

Det er ikke sjov at modtage kontanthjælp og være uden for arbejdsmarked, og det er slet ikke sjov lige nu. Retorikken og truslen om nedskæringerne af kontanthjælpen med flere tusind kroner, skaber tryghed og nervøsitet blandt mange mennesker.

Udgangspunktet i debatten er, at det skal kunne betale sig at arbejde. Her skal vi huske på, at det altid godt kan betale sig at arbejde. I bogen Lykke (om lykkeforskning) af Christian Bjørnskov (professor ved Aarhus Universitet) citeres en række Schweiziske forskere for at sige, at dagpengene skal være 3 - 4 gange højere end lønnen for at kompensere for tabet af den manglende lykke, et arbejde bringer i form af mening, identitet, anerkendelse og kollegaer.

Men problemet er, at der sidder en række modtagere – kontanthjælpsmodtagere – i den anden ende, som ikke kun føler, at der for deres vejkommende ikke har været udsigt til arbejde i mange år og som allerede i dag har svært ved at få den daglige økonomi på kontanthjælp til at hænge sammen.

Mange på kontanthjælp har, ud over den manglende tilknytning til arbejdsmarkedet, også en lang række sociale problemer, som gør, at arbejdsmarkedet er en illusion. Det kan være misbrug, psykisk sygdom, udbrændthed og stress. For de mennesker er kontanthjælpen den indtægt, som de kommer til at leve af i mange år. Der bliver ikke råd til ferietur og pensionsopsparinger. Kontanthjælpen bliver brugt til at få hverdagen til at hænge sammen.

Når der bliver talt om, at kontanthjælpen skal skæres 2000 eller 3000 kroner, og der skal være et loft, ja så sidder der en lang række mennesker, som allerede i dag synes, at det er svært at få det til at slå til, og som ikke kan overskue, at de fremover vil have færre penge. Det bringer ikke dem tættere på arbejdsmarked, men til gengæld bringer det dem tættere på fattigdom og i risikozonen for at blive hjemløse.

Allerede inden folketingsvalget er overstået og inden love er trådt i kraft, så har debatten haft sin virkning. I den daglige kontakt, man som social institution har med mennesker på overførelses-indkomst, så kan man høre nervøsiteten brede sig og usikkerhed for hverdagen melde sig.

Debatindlæg i Jyllands-Posten 2013

Ingen bliver hjulpet af at mænd bliver kaldt tabere

Robert Olsen forstander for Koføeds Skole og formand for Socialpolitisk Forening

Når Berlingske bliver ved med at råbe ”tabermand”, så er det næppe for at redde de udsatte mænd. Udsagnet er i værste fald blot med til yderligere at stigmatisere udsatte mænd. Ingen bliver hjulpet af, at mænd bliver kaldt tabere. Og som nogen af os drenge, som i dag er mænd, ved fra vores fodboldopdragelse, at i livet og i fodbold, der kan man vinde og tabe og en enkelt eller flere gange kan man få scoret.

Drengene er overhalet på skoleområdet, færre drenge får en uddannelse og på flere prestigeuddannelser er pigerne/kvinderne i overtal, så det forslår, og siden 2008 har der også været flere arbejdsløse mænd end kvinder (selv om forskellen kun er marginal).

Men i stedet for at anskue dette negativt, må man vel sige, at det er positivt, at pigerne/kvinderne netop har taget mulighederne til sig og i praksis gjort noget ved ligestillingen. I fodboldverden gentages det ofte, at man bliver en bedre spiller eller et bedre hold, hvis man spiller mod en lidt bedre modstander. Hvis det nu forholder sig sådan, at kvinder er blevet rigtigt gode til en masse ting, så er det vel netop der vi skal ud og spille. Netop for at blive bedre.

Det går godt for kvinderne. Men er manden så fortabt? Nej, overhovedet ikke.

De sidste 40 års udvikling i kønsrollerne har netop gjort den moderne mand til en vinder. Med lidt hverdagsobservationer eller hverdagssociologi kan man se en mand, som stadig kan og stadig kan flere forskellige ting og i dag har et meget mere spændende og varieret liv.

Jeg var blevet en mangfoldighedsmand, der er med - ikke blot i samfundslivet og arbejdslivet - men også aktiv og nærværende i børneopdragelsen - ikke som mor - men som far, der gør far-ting med sine børn. Jeg har faktisk på den måde et rigere liv end mange mænd tidligere har haft, som vel primært handlede om at være familiens forsørger.

Men nej, det er ikke kun mig, der er blevet til en mangfoldighedsmand. Jeg skal bare kigge lidt rundt på venner, kollegaer eller på gaden, så ser jeg mandens mangfoldighed blomstre. Scenerne er talrige. I boldklubben står far ved sidelinjen og råber hver weekend, han er træner (frivilligt arbejde). På Nørrebro triller en tyrkisk far gennem gaden med en barnevogn, som om det var det mest selvfølgelige i verden (hverdag integration). I børnehaven er far i bestyrelsen, og gør det godt. (ulønnet frivilligt arbejde). Både mor og far tropper - lidt stressede - op til forældresamtalen i skolen (sikrer barnet uddannelse). En far maler, sammen med sin datter hendes lejlighed. (far - datter samvær). Far er med til at arrangere sønnens skoleklasses weekendtur til en spejderhytte. (Samvær, nærvær og omsorg). Far sidder hele arbejdsdagen på skadestuen, da datteren har brækket armen (omsorg). Far står i kø nede i Netto med børnene løbende omkring sig (nyfordeling). Far har barns sygedag (omsorg). Ja, jeg kunne blive ved.

Ikke blot mændene burde være glade for denne udvikling og for at få muligheden for at være mand på forskellige måder med udgangspunkt i ressourcer, lyst og evner. Nej,

kvinderne burde være mindst lige så glade. Mænd findes ikke mere i den gammeldags patriarkalske tænkende variant, mænd er heller ikke kun i en blød og en hård model. De findes i alle afskygninger; der er mulighed for at vælge på mange flere hylder end tidligere. I en verden, hvor vi sætter valgfrihed højt, er det jo ikke så dårligt.

Jeg har arbejdet med udsatte mænd, først som leder af Mændenes Hjem og i dag som leder af Kofoeds Skole. Tilgangen i arbejdet har ikke været, at ”Du er en taber”, fordi du er mand og er her. Socialt arbejde handler om at finde netop de ressourcer, det enkelte menneske har, eller finde det, den enkelte er god til og bygge videre på det fundament frem mod en tilværelse, hvor man kan klare sig selv, evt. i nogle situationer med støtte. Selv om man er socialt udsat, behøver man ikke være en taber. Jeg har mødt utroligt mange socialt udsatte mænd med masser af ressourcer og masser af kraft - også til at bevæge sig væk fra deres udsatte situation. Og noget af det første, der bliver nævnt, som ønskes for fremtiden er, at se deres børn igen. For mange socialt udsatte er målestokken måske ikke middelklassens drift mod selvrealisering og job advancement, men et ønske om at klare sig ind på et kompliceret og svært arbejdsmarked.

Og det er ikke helt nyt, at det er mænd, der fylder i statistikkerne for socialt udsatte mennesker. Hjemløshed og misbrug har i mange, mange år været præget af en massiv overvægt af mænd. Det har været sådan i over hundrede år eller mere. Årsagen kan altså ikke findes i øget ligestilling. Her kan man netop argumentere for, at det netop er mandens manglende evne til at håndtere hverdagens ”små” daglige opgaver, som madlavning, vask og ansvar for familiens børn, der er med til at gøre dem yderligere udsatte. At udsatte mænd kunne have brug for hjælp til at lære disse ting, er ikke nyt. Kofoeds Skoles grundlægger, Hans Christian Kofoed, oprettede allerede i 30’erne husholdningskurser for arbejdsløse og hjemløse mænd. Der blev med andre ord arbejdet med at udfolde mandens mangfoldighed og evne til at klare sig selv... allerede dengang. Men mænd er stadig ikke så gode som kvinderne til at ”at hjemme den”, som sociologen Ida Wentzel Winter udtrykker det, der er stadig plads til forbedringer.

Det er måske holdningerne til køn og socialt udsatte, der skal i spil. Vi skal ikke negligere kønsforskellene og det forskellige syn på udsatte mænd og kvinder. Vi skal rette vores fokus mod kønsproblematikker og forskellighed, og begynde at arbejde med dem. Det er helt nødvendigt, hvis man fortsat vil forbedre livssituationen for både for mænd og kvinder. Tiden må være kommet til, at vi i kønsdebatten, ikke længere kun betragter kvinder som ofre og mænd som tabere. Kun få kan være i tvivl om, at billedet er lidt mere nuanceret.

Socialpolitisk Forenings blog 2013

Antallet af hjemløse stiger, men hvorfor?

Hjemløse har altid søgt hjælp på herberger, forsorgshjem o. lign. Hjemløse har samme ret som alle andre mennesker til et værdigt liv med bolig, arbejde, familie og venner, uden sygdom og misbrug.

Men i Politiken lørdag (25.5.2013) kan man læse, at antallet af hjemløse igen stiger. Fra omkring 5000 i 2011 til i dag ca. 6000. Det er resultatet af Socialforskningsinstituttets hjemløsetælling i uge 6.

Regeringen vedtog i 2008 at afsætte penge til en nødvendig udvikling og modernisering af hjemløseområdet. I forbindelse med satspulje forliget blev der formuleret en hjemløsestrategi og bevilget 500 millioner kroner over 4 år til en række kommuner med den overordnede målsætning, at nedbringe antallet af hjemløse i Danmark. Strategiens mål var, at ingen borgere skal leve på gaden, unge skal have et andet tilbud end forsorgshjem, opholdene på forsorgshjemene skal forkortes og ved løsladelse fra fængsler, skal der findes en anden løsning end forsorgshjem og herberg.

Men det er ikke gået lige godt med at få indfriet de mål, man satte sig med strategien. Ikke fordi hjemløsestrategien var forkert eller forfejlet. Men fordi enhver politik eller strategi på hjemløseområdet er afhængig af andre socialpolitiske områder.

I de fire år hjemløsestrategien har været sat i værk, er antallet af hjemløse - især unge - steget, selv om netop unge er højt prioriterede, antallet af udsættelser fra lejligheder er stigende - og har været det siden 2001, nye grupper af hjemløse - migranter uden sociale rettigheder i Danmark - er blevet synlige i gadebilledet, og kommunerne har reduceret i bevillingerne til udsatte mennesker.

Derfor ser vi nu, at tilbud til hjemløse ophører, når projektperioder udløber, og at botilbud helt og holdent forsvinder.

Frem til i år har man samtidig set en stigning i udsættelse fra egen bolig. Årsagen kan være, at jobcenteret har stoppet kontanthjælpen eller man ikke har kunnet betale den høje husleje med en kontanthjælp.

Disse faktorer har hjemløsestrategien ikke haft indflydelse på, men det har haft indflydelse på bedømmelsen af hjemløsestrategien.

På en konference på Borup Højskole arrangeret af Sammenslutningen af Nærudvalg (De hjemløses organisation) og Sammenslutningen af Boforner, blev hjemløsestrategien præsenteret og debatteret. Der er kommet flere og varierede botilbud til udsatte hjemløse, bostøtten i eget hjem er en succes for mange hjemløse, som er kommet ud i egen bolig. Metoderne for bostøtte har givet gode resultater.

Odense Kommune har også, ved en anden konference, fremlagt gode resultater af en omlægning af hjemløsearbejde, hvor forebyggelse, tidlig indsats og bostøtte har medført færre udgifter til området.

Hvis udviklingen på hjemløseområdet og målsætninger om, at ingen borgere skal leve på gaden, og hvis principperne om "Housing first" skal være bærende for udviklingen på hjemløseområdet, er det vigtigt, at man ser på forebyggelse, koordinering med andre politikområder samt en fornuftig finansiering. Det vil være vigtigt, at regeringen

og kommunerne sætter sig sammen og formulerer en aftale, hvor begge parter forpligter sig på at prioritere dette område. Hvis man ikke gør det, vil der være en stor risiko for, at hjemløseområdet bliver klemmt i kommunernes trængte økonomier og bliver tabere i kampen om pengene, når budgetterne skal lægges. Hjemløseområdet har ikke stærke forældre - eller pårørende organisationer, der kan fastholde et bedre hjemløsearbejde. Taberne bliver de hjemløse og en positiv socialpolitisk udvikling på hjemløseområdet. Samtidig må man sætte forebyggelse af hjemløshed i system, så mennesker ikke bliver udsat af deres lejligheder. Med enkle midler fx administration af huslejebetaling fra et socialcenter/ydelsescenter eller tidlig intervention fra en sagsbehandler, vil man kunne undgå, at der ”produceres flere og flere hjemløse”. Det skal der være rum til – både i sociallovgivningen og i praksis.

I 2008 skrev jeg i et høringssvar til hjemløsestrategien, at ”De fleste hjemløse lever med et misbrug, mange tillige med en psykisk sygdom. For at kunne hjælpe den hjemløse både på kort og på lang sigt betyder det, at man skal have behandlingstilbud til disse mennesker i andre regier end hjemløseområdet for, at indsatsen skal blive succesfuld”. Hvis sengepladser i psykiatrien nedlægges og døgnbehandling for misbrugere forsvinder, betyder det flere hjemløse. Hvis der sættes ind med at forebygge udsættelse af lejligheder betyder, der flere hjemløse.

Hjemløsestrategien har et rigtigt sigte, men en koordineret og samlet indsats, hvor andre politikområder og faglige indsatser har samme mål - nemlig færre hjemløse mennesker - er helt nødvendig.

Debatindlæg i Politiken 2013

Der er stadig brug for en hjemløsestrategi

Hjemløse har altid søgt hjælp på herberger, forsorgshjem o. lign. Hjemløse har samme ret som alle andre mennesker til et værdigt liv med bolig, arbejde, familie og venner, uden sygdom og misbrug.

Regeringen vedtog i 2008 at afsætte penge til en nødvendig udvikling og modernisering af hjemløseområdet. I forbindelse med satspulje forliget blev der formuleret en hjemløsestrategi og bevilget 500 millioner kroner over 4 år til en række kommuner med den overordnede målsætning, at nedbringe antallet af hjemløse i Danmark. Strategiens mål var, at ingen borgere skal leve på gaden, unge skal have et andet tilbud end forsorgshjem, opholdene på forsorgshjemene skal forkortes og ved løsladelse fra fængsler, skal der findes en anden løsning end forsorgshjem og herberg.

Men det er ikke gået lige godt med at få indfriet de mål man satte sig med strategien. Ikke fordi hjemløsestrategien var forkert eller forfejlet. Men fordi enhver politik eller strategi på hjemløseområdet er afhængig af andre socialpolitiske områder.

I de fire år hjemløsestrategien har været sat i værk, er antallet af hjemløse - især unge - steget, selv om netop unge er højt prioriterede, antallet af udsættelser fra lejligheder er stigende - og har været det siden 2001, nye grupper af hjemløse - migranter uden sociale rettigheder i Danmark - er blevet synlige i gadebilledet og kommunerne har reduceret i bevillingerne til udsatte mennesker. Derfor ser vi nu, at tilbud til hjemløse ophører, når projektperioder udløber, og at botilbud helt og holdent forsvinder.

Disse faktorer har hjemløsestrategien ikke haft indflydelse på, men det har haft indflydelse på bedømmelsen af hjemløsestrategien.

På en konference på Borup Højskole arrangeret af Sammenslutningen af Nærudvalg (De hjemløses organisation) og Sammenslutningen af Boforner, blev hjemløsestrategien præsenteret og debatteret. Der er kommet flere og varierede botilbud til udsatte hjemløse, bostøtten i eget hjem er en succes for mange hjemløse, som er kommet ud i egen bolig. Metoderne for bostøtte har givet gode resultater.

Odense Kommune har også, ved en anden konference, fremlagt sine resultater af en omlægning af hjemløsearbejde, hvor forebyggelse, tidlig indsats og bostøtte har medført færre udgifter til området.

Hvis udviklingen på hjemløseområdet og målsætninger om, at ingen borgere skal leve på gaden, og hvis principperne om "Housing first" skal være bærende for udviklingen på hjemløseområdet, er det vigtigt, at man ser på forebyggelse, koordinering med andre politikområder samt en fornuftig finansiering. Det vil være vigtigt, at regeringen og kommunerne sætter sig sammen og formulerer en aftale, hvor begge parter forpligter sig på at prioritere dette område. Hvis man ikke gør det, vil der være en stor risiko for, at hjemløseområdet bliver klemmt i kommunernes trængte økonomier og bliver tabere i kampen om pengene, når budgetterne skal lægges. Hjemløseområdet har ikke stærke forældre - eller pårørende organisationer, der kan fastholde et bedre hjemløsearbejde. Taberne bliver de hjemløse og en positiv socialpolitisk udvikling på hjemløseområdet. Samtidig må man sætte forebyggelse af hjemløshed i system, så mennesker ikke bliver

udsat af deres lejligheder. Med enkle midler fx administration af huslejebetaling fra et socialcenter/ydelsescenter eller tidlig intervention fra en sagsbehandler, vil man kunne undgå, at der ”produceres flere og flere hjemløse”. Det skal der være rum til – både i sociallovgivningen og i praksis.

Når kritikken mod hjemløsestrategien fremføres, bør man derfor analysere om det givne problem man kritiserer - fx færre bevillinger eller flere hjemløse migranter - rent faktisk handler om hjemløsestrategien - eller om noget helt andet. Og retningen har været rigtig. En retning, hvor bolig eller botilbud bliver målet fremfor institution-slignede boformer.

Og selvfølgelig skal man blive ved med at kritisere forhold eller udviklinger, som skaber flere hjemløse eller dårligere forhold for hjemløse, men vi skal rette skytset de rigtige steder hen. Ikke mindst derfor har vi stadig brug for en hjemløsestrategi.

Bragt i Tidsskriftet Hjemløs 2012.

Det ligner mest af alt handlingslammelse

Også denne gang viser Socialforskningsinstituttets undersøgelse Hjemløs i Danmark, at antallet af hjemløse vokser, og at flere unge bliver hjemløse. Siden 2009 har antallet af unge hjemløse været stigende, og nu er mere end en tredjedel af de hjemløse, unge. Det er bekymrende.

Hjemløshed er kompliceret på flere måder. Undersøgelsen viser, at mange hjemløse – ud over hjemløshed – også har en række alvorlige sociale problemer f.eks. misbrug og psykiatriske lidelser. Samtidig ved man, fra andre undersøgelser, at hjemløse lever i en svær livssituation med gæld, ensomhed og uden for arbejdsmarkedet.

Hjemløshed er også kompliceret, da flere samfundsmæssige politikområder skal spille sammen for at finde løsninger. Rigsrevisionens granskning af hjemløse området fra 2014 illustrerer det. Her blev der udtalt kraftigt kritik, ikke blot af Socialministeriet, men også af Boligministeriet, for ikke at skabe initiativer til at imødekomme den voksende hjemløshed. Hertil kommer en kritik af kommunerne for ikke at skabe de handleplaner og den sociale støtte, der er nødvendig, for at mindske hjemløsheden i Danmark.

Gennem årene er flere fagfolk på hjemløseområdet kommet med forslag og input til de politiske processer for at pege på indsats områder, der vil kunne være med til at forebygge, at så mange unge ender som socialt udsatte. Senest har Preben Brandt i en kronik i Berlingske efterlyst en hjemløserreform. Han opfordrer til, at tingene vendes lidt på hovedet, og at vi betragter tilbuddene og indsatserne på en ny måde. Som tallene i SFI's nye tælling viser, er det påkrævet, hvis vi gerne vil levere bedre resultater.

Jeg er enig med Preben Brandt i, at der skal gøres noget. Noget mere og noget nyt. Hertil kommer, som også Rigsrevisionens rapport om hjemløshed fra 2013 og begynder at skabe de basale forudsætninger - fx. boliger, der kan være grundlaget for at mindske hjemløsheden.

Man behøver ikke gøre det mere kompliceret, end det er. På det første beboermøde, jeg holdt for over 22 år siden - på det herberg jeg dengang arbejdede på - udtalte en hjemløs. ”Jeg vil bare gerne have et sted at bo, der er mit eget. Det behøver ikke at være fancy. Bare det er billigt. Ligesom andre mennesker”. Det udsagn hører jeg stadig fra andre i samme situation.

Og det kan lade sig gøre. I Amsterdam bygges der talrige (visse år tusinder) af midlertidige lejligheder i container stil/elementbyggeri, der sættes op på grunde, der ikke lige skal bygges på de kommende år. I Danmark findes der vist ikke lovgivning for midlertidig byggeri. Skab det og byg midlertidig boliger. Ikke kun til hjemløse, men også til andre fx. de studerende.

I dag har hver dansker flere kvadratmeter til rådighed pr. person end nogensinde. Der kan skabes incitament til, at disse kvadratmeter kan lejes ud til fx. unge hjemløse. Incitamentet kunne være, at den unge betaler en husleje, som det er normalt, og kommunen betaler et beløb for den indsats udlejer gør over for den hjemløse. Det ville være langt bedre og billigere end en herbergplads. På folkemødet forelagde jeg idéen

for en gruppe unge hjemløse på et debatmøde. Flere havde boet på værelser og været glade for det. Som en sagde. ”Det er bedre end gaden, og der er en at sige god morgen til hver dag”.

Det er vigtigt at sige, at løsningen ikke ligger i den tradition, der har været på hjemløseområdet, som er at bygge flere herberger og hjemløseinstitutioner. Specielt er det ikke en god løsning, at unge havner på herberger. Løsninger ligger i at bruge §110 i Lov om Social Service kreativt og dog inden for rammerne.

På Kofoeds Skole har vi en række mindre ungdomsboliger, som ligger i en række villaer. På Frederiksberg har man en række lejligheder til unge hjemløse. I begge tilfælde er det tilbud til unge hjemløse, men det er ikke den klassiske herbergløsning. De unge kan bruge egne ressourcer bedre. De foreløbige erfaringer fra de såkaldte ’Startboliger’ for unge peger i samme retning.

Som tidligere skrevet har mange hjemløse sociale problemer. I sidste nummer af Hus Forbi beskrev man desuden de mange indsatte og hjemløse, som har ADHD og andre diagnoser. Gennem en række år har man på det såkaldte specialpædagogiske område reduceret antallet af specialpladser, som er omfattet af Servicelovens § 107. Opholds- og bosteder lukker og disse mennesker havner så i hjemløshed, herberger og fængsler i stedet. Den pædagogisk og sociale indsats kommer til at mangle – det medfører store menneskelige konsekvenser for de unge og deres familier, og besparelsen på budgetterne her og nu, efterlader en større fremtidig regning, når der skal ryddes op. Herbergpladser og fængselsophold er ikke billige, selvom det i nogle tilfælde er andre kasser, der skal betale dem.

Begrædeligt er det også at læse samme nummer af Hus Forbi, der beskriver udsulninger fra fængslerne til hjemløshed. Denne problematik skrev jeg til justitsministeren om i 1996, og Månedsmagasinet Press skrev en række artikler om dette 1996. Der blev nedsat udvalg, men det ser ud til, at problematikken er den samme. Man får lyst til at råbe højt ”Så gør da noget!”

Det logiske er at forebygge hjemløshed. Igennem mange år er antallet af udsættelser steget. Sidste år var der et lille fald, som formentlig skyldes flere nye gode samarbejder mellem boligselskaber og kommuner for at forebygge udsættelser af egen bolig. Det giver god mening, sparer penge og menneskelig lidelse. Det skal der øget fokus på. Lad os lære af de gode eksempler og bringe dem i spil flere steder, end de er i dag.

Politik er at ville, kunne og handle. Hjemløseområdet trænger til handling. Gerne nye handlinger, som gavner den enkelte hjemløse, og har det mål, at hjemløsheden falder. I de såkaldte 2020 mål var målet at mindske hjemløsheden til 4000 personer i 2020. Der er et stykke vej endnu.

Socialpolitisk forening blog 2015

Det skjulte integrationsproblem

Vi glemmer, at grønlændere, der flytter til Danmark, er fremmede i det danske samfund. Sprog, kulturkløfter og systemets manglende viden om grønlændere er med til at forsinke en social indsats, der kan hjælpe til at undgå en social deroute.

Rådet for Socialt Udsatte udgav den 27. januar publikationen, ”I Grønland er jeg for dansk, og i Danmark er jeg bare Grønlænder”. Heri fortæller 12 udsatte grønlændere deres historie om mødet med og livet i Danmark, når man er tilrejsende fra Nordatlanten.

Som grønlænder er man dansk statsborger uanset om man bor i Nuuk eller Nørager-sminde. Det eneste det kræver for at flytte ind i den sydlige del af Rigsfællesskabet er, at udfylde en flytteblanket og indsende den til Folkeregistret – og så penge til en flybillet.

Det lyder nemt og enkelt, og langt de fleste tilrejsende grønlændere klarer sig rigtig godt i Danmark. Til gengæld – og desværre – er udsatte grønlændere overrepræsenteret i en masse negative statistikker. For eksempel er 6% af de hjemløse herhjemme grønlændere, mens deres andel af befolkningen er mindre end 1%.

I mange danskeres øjne er ’grønlændere i Danmark’ ensbetydende med den udsatte gruppe. Dem, som falder helt ud af systemet og ender i misbrug og hjemløshed.

I publikationen fra Rådet for Socialt Udsatte kan man komme ind bag historien eller forstå historien om de udsatte grønlændere. Her er 12 personer, der fortæller hver deres historie om, hvordan deres liv i Danmark er eller har været, endt i en social deroute. Nogle er vokset op med hele pakken af omsorgssvigt, seksuelt misbrug og alkoholisme i familien. Andre er egentlig bare flyttet til Danmark med en ægtefælle, hvorefter parforholdet går i stykker, og alt herefter går galt. Langt fra alle var socialt udsatte, da de boede i Grønland.

Men hvor er det så, at det går galt, og hvorfor går det så galt, som det gør? En af de forklaringer på tingenes tilstand, som præsenteres i publikationen er, de store kulturelle forskelle, der er mellem Danmark og Grønland. En anden er sprogbarrierer, hvor især de yngre generationer ikke står på specielt god fod med det danske sprog. Og tilsammen udgør de to forhold en farlig cocktail, som i sidste ende gør det nærmest logisk, at det skal gå helt galt for nogle.

At en betragtelig del af de udsatte samtidig lider under personlighedsforstyrrelser og psykisk sygdom – ofte ikke diagnosticeret – gør deres tilværelse yderligere vanskelig.

På Kofoeds Skole arbejder vi med denne gruppe i København, Århus og Ålborg. Vi ser frem til, at publikationen bliver læst af beslutningstagere og først og fremmest af de sagsbehandlere, der skal forvalte beslutningerne.

Vi skal i vores socialpædagogiske indsats med målgruppe håndtere ofte ofte urimelige og irrelevante systemkrav til traumatiserede og misbrugte grønlændere. Alt for mange gange oplever vi ’systemets’ manglende indsigt i og forståelse af, hvilken baggrund og hvilke forudsætninger den enkelte grønlandske borger har. Men der er også gode eksempler som f.eks. Aalborg Kommune, hvor der er oprettet en

'grønlænderenhed'. Grønlændere, der vurderes at have andre problemer end ledighed, henvises til grønlånderenheden, som er sammensat af myndigheds personer fra både social- og beskæftigelsesforvaltningen. Personalet i enheden har indsigt i og forståelse for målgruppens komplekse problemer. Det giver en effektiv sagsbehandling og et kvalificeret samarbejde med de private aktører – blandt andet Kofoeds Skole i Aalborg.

Set fra vores aktørsynsvinkel vil det være ønskeligt, at andre kommuner med en stor koncentration af udsatte grønlåndere følger dette eksempel.

For selvom de allerede er danske statsborgere, når de kommer hertil, har opgaven ofte karakter af integration. Vi har alle en interesse i, at udsatte grønlåndere bliver hjulpet bedre end tilfældet er i dag. Derfor skal indsatsen også bære præg af de redskaber, man anvender i integrationen fx undervisning og uddannelse.

For kort tid siden havde Kofoeds Skole besøg af den grønlandske finansminister og den grønlandske socialminister. Begge delte bekymringer om, at unge grønlåndere forlader Grønland. Ca. 3000 personer flytter årligt til Danmark og kun ca. 2300 personer flytter fra Danmark til Grønland. Det giver en nettoudvandring på 700 personer, hvilket er med til at undergrave Grønlands i forvejen skrøbelige økonomi. Specielt set i lyset af, at integrationen i Danmark er besværlig, og at de unge grønlåndere har svært ved at finde sig til rette, skal der skabes incitamenter for at blive i Grønland gennem arbejdspladser og bomuligheder.

Problemet er altså dobbelt. Der er stort behov for at finde løsninger, og de skal findes både i Grønland og i Danmark.

Debat indlæg i Jyllands-Posten 2014

Lad os være aktuelle

I en kronik den 26. maj 2015 skriver Kim Leine og Henriette Bertelsen om grønlanderes situation i Danmark. På udmærket vis argumenterer de for behovet for udvikling af en grønlandsk menighed med flere grønlandsktalende præster, og de problematiserer den racisme, som grønlændere i Danmark udsættes for.

Disse er betragtninger, jeg er helt enige i. I artiklen peges på, at de fleste grønlændere er velintegrerede i det danske samfund med arbejde og bolig. Desværre bruger forfatterne gamle tal, når de beskriver forhold for de udsatte grønlændere, som bor i Danmark.

Udsatte grønlændere er et faktum, som har brug for opmærksomhed og en social indsats.

Hjemløsheden blandt grønlændere i Danmark er 40 gange så høj, som blandt etnisk danskere. Ledigheden er 4 gange større blandt grønlændere. Antallet på overførelsesindkomster blandt grønlændere er større. 52% af grønlænderne er på offentlig forsørgelse mod 10% af danskerne (SFI).

Samtidig har der været en stadig tilvækst af udsatte grønlændere i Danmark. Alle de udsatte grønlændere, vi kender på Kofoeds Skole, er født i Grønland. Af de omkring 24.000 personer af grønlandsk afstamning, der bor i Danmark, er 12.121 født i Grønland. Heraf er 8.704 personer i aldersgruppen 18-59 år (Danmarks Statistik 1. jan. 2015) Et kvalificeret skøn er, at op mod 20% af dem er udsatte, dvs. omkring 2.000 personer. F.eks. må over 300 af de ca. 1.200 grønlændere, der bor i Aalborg kommune, betegnes som udsatte. (*Kilde: Grønlænderenheden i Aalborg kommune*).

På Kofoeds Skole har vi hvert år kontakt med mellem 600 - 700 grønlændere. Det er mennesker, som har brug for et sted at bo, behandling, arbejde og omsorg. Andel af grønlandske borger, som besøger Kofoeds Skole, er steget fra 2% i 2002 til 10 % i 2015.

Kun 52% har egen bolig. Omkring 20 % på herberg, mens andre bor hos venner eller familie. Mange har været uden egen bolig i mange år. 45 % har aldrig haft lønarbejde i Danmark. 25% har haft lønarbejde inden for de seneste 2 år. For de øvrige er det 2 - 10 år siden, for nogle mere end 10 år. Alle har haft lønarbejde i Grønland. 8,3% oplyser, at de har lønindtægt. De øvrige lever af overførselsindkomst, fortrinsvis kontanthjælp. 53% har eller har haft problemer med misbrug, 16% er psykisk syge og 12% har fysisk sygdom. (Kofoeds Skole 2014) Mange har problemer med gæld og ensomhed. Sagt med andre ord: Mange socialt udsatte med grønlandsk baggrund har massive og komplekse sociale problemer.

Kun få ønsker at komme tilbage til Grønland. Stort set alle har almene menneskelige fremtidsønsker om et godt helbred, stoffrihed og smertefrihed, kærlighed, parforhold og børn. De har ønsker om uddannelse, arbejde, selvforsørgelse, bolig og gældfrihed, samt om frihed, rejser og personlig og kunstnerisk udfoldelse. Men mange mødes af fordomme og afvisning i det danske samfund.

Institut for menneskerettighed er på vej med en undersøgelse af grønlanderes oplevelse af fordomme og ulighed i det danske samfund, og SFI er på vej med nye tal om

grønlændere i Danmark. Det bliver spændende og vist også skræmmende læsning for os. Så lad os bruge de kommende tal bl.a. fra SFI til at vurdere grønlanderens udsathed eller deres udenforskab i Danmark på et valid og aktuelt grundlag.

Kommentar i Jyllands-Posten 2015

Unge hjemløse

Unge hjemløse og unge udsatte har brug for individuelle løsninger på deres problemer – og at opleve, at nogen ser dem som aktive mennesker.

På mange måder har vi et af de bedste offentlige systemer herhjemme. Langt de fleste kan få hjælp og støtte til at løse eller afhjælpe mange forskellige problemer. Men lige så godt det offentlige system kan hjælpe flertallet, lige så svært har mange fra de udsatte grupper det med at finde rundt i systemet og få den hjælp, de har krav på.

Unge under 30 år er den aldersgruppe, hvor hjemløshed i øjeblikket vokser mest. Gruppen voksede med 58% fra 2009 til 2011, hvor den seneste hjemløsetælling blev foretaget. Der er desværre ikke nogle tegn på, at kurven skulle være knækket her i 2013. En hel del hjemløse unge har massive sociale problemer udover hjemløshed. Problemer, som bare vil vokse, hvis ikke de får hjælp til at løse dem. Det er unge, som ofte har misbrug, psykiske problemer, udøver kriminalitet og som er ekskluderet fra arbejdsmarkedet og uddannelsessektoren. Og selvom de fleste har været på offentlig forsørgelse det meste af deres liv, har de stor mistillid til offentlige myndigheder og få positive relationer i deres netværk til at hjælpe dem. Fra Danmarks Statistik ved vi, at der er en voldsom stigning i antallet af kontanthjælpsmodtagere. Alle med indsigt i unge hjemløses problemer er enige i, at de er komplekse og kræver komplekse løsninger.

I Politiken (4.5.2013) bringes en artiklen, hvor Politiken dokumenterer, at Kirkens Korshærs varmestuer møder flere og flere unge. Men målet med en indsats overfor unge hjemløse er ikke, som Korshærschef Helle Christiansen udtaler i samme artikel ”at skabe flere varmestuerne”, hvor der serveres mad og kaffe. Udfordringen ligger et helt andet sted. ”Vi (i det sociale arbejde) skal ikke lære unge at spise, vi skal lære dem at lave mad”. Det må være udfordringen.

Vi skal bringe de unge fra en passiv modtage situation, til en aktiv rolle for at forandre og forbedre eget liv.

Den aktuelle kontanthjælpsreform vil bringe unge fra den passive modtager rolle til en mere aktiv rolle. Retningen er rigtigt og lægger op til at inkludere f.eks. de unge mennesker. Sigtet er klart. Arbejde og uddannelse er målet. Det skal forbedre den enkeltes mulighed for at få et arbejde. Det kan man have svært ved at være imod og gør på en rimelig måde op med den passive laden stå til, der har været i kontanthjælpssystemet i mange, mange år. Det nytter så ikke, at andre overtager denne passiverende rolle overfor unge. Det kommer de ikke til at klare sig bedre af på lang sigt. En bekymring ved reformen er dog de lavere satser til unge under 30 år, som vil gøre det svære for unge at finde en bolig.

Vi kender det fra opdragelse af vores egne børn. Det er ikke hensigtsmæssigt, at vi ikke inddrager vores børn i oprydning, madlavning i vores hjem. Der har været talt om, at børn i dag er Curlingbørn, fordi deres forældre gør alting for dem. Med en fortsat passiverende rolle overfor unge vil vi skabe ”curling udsatte unge”, som ikke vil kunne klare deres egen hverdag nogensinde.

Vi ved, at jo længere tid et menneske er hjemløs eller arbejdsløs, jo større er sandsyn-

ligheden for, at hjemløsheden eller arbejdsløsheden bliver kronisk. Dette er i sidste ende en meget dyr løsning for samfundet. For det andet har de unge den samme ret, som alle andre, til at få muligheden for at leve et værdigt liv.

Der skal tænkes inddragende og aktiv egen indsats. I storbyerne dukker med jævne mellemrum folkekøkkener op, hvor unge selv laver mad sammen. For unge med unge. Der var folkekøkkenet i Møllegade, der var ungdomshuset på Jagtvejs folkekøkken, der var det feministiske folkekøkken osv. osv. Lige nu er det skralde bevægelse, som kan følges i medierne, som aktiv søger at få gratis fødevarer og som ikke kan undgå at være en kritik af den måde, vi forbruger på i dag. En aktiv måde at gøre noget på selv. Gode eksempler, som vi i det sociale arbejde måske skal lade os inspirere af. Målet med varmestuer og herberger er jo ikke, at de skal fyldes. Målet er, at vi skal tømme dem og arbejde på, at mennesket kan klare sig selv i samfundet.

Og så skal vi selvfølgelig være der for dem, som kommer igen eller ikke finder plads. Men målet skal være klart, når det drejer sig om unge mennesker.

Debatindlæg i Politiken 2013

Modspiller på banen medspiller i socialt arbejde

I dag er Danmark og Armenien modstandere på fodboldbanen, men på det sociale område har Kofoeds Skole i Danmark i snart 15 år samarbejdet med lokale sociale ildsjæle om oprettelsen og driften af en Kofoeds Skole i Jerevan i Armenien, hvor hjemløshed og arbejdsløshed er dagligdag for mange mennesker.

Danmark spiller i de kommende måneder to fodboldlandskampe mod Armenien. Armenien får ikke den store opmærksomhed i medierne, selvom landet generelt og hovedstaden Jerevan i særdeleshed har store, sociale problemer.

Armenien var efter afslutningen på Første Verdenskrig i 1922 blevet en del af de i alt 15 republikker i Sovjetunionen. Men med Sovjetunionens opløsning stemte Armeniens indbyggere den 21. september 1991 med 99 procents flertal ja til selvstændigheden og til at være en uafhængig stat.

Armenierne har de seneste årtier været hårdt ramt, dels af det forfærdelige jordskælv i 1988, hvor cirka 28.000 mennesker omkom, dels gennem den hårdt trængte politiske situation, som landet har befundet sig i på grund af stridigheder med Tyrkiet om anerkendelse af folkemordet på armenierne under Første Verdenskrig og krigen med Aserbajdsjan om Nagorno-Karabakh.

De store flygtningestrømme efter jordskælvet og en økonomisk blokade fra Aserbajdsjan har skabt store økonomiske problemer for landet. Dertil kommer selvfølgelig den meget store udfordring, som fulgte med kommunismens sammenbrud. Armenierne arbejder stadig på at opbygge et samfund efter moderne vestlige principper for demokrati og økonomi.

Mange armenske familier har slægtninge, der blev dræbt under folkedrabet på armenierne i 1915. På Det Armenske Folkedrabsmuseum i Jerevan fortælles, at 1,5 millioner armeniere blev myrdet, og at 400.000 børn blev forældreløse.

Mange af disse børn voksede op på børnehjem rundt om i verden og blev senere grundstammen af armenierne i lande som for eksempel Syrien, Libanon, Iran, Irak, Frankrig, USA og Sydamerika. I Armenien kan omtrent hver eneste familie berette om slægtninge, der blev ofre for folkemordet.

Armenien er et lille land med cirka 3,6 millioner indbyggere. Dertil kommer 3,5 millioner armeniere, som bor uden for Armenien.

Mange unge og veluddannede er de seneste år flyttet til udlandet på grund af den trængte økonomiske situation, og mange af disse udlandsarmeniere hjælper i realiteten deres hjemmeboende slægtninge med at overleve ved at sende penge til dem.

Armenierne er for 90 procents vedkommende kristne, og den armenske kirke kan dateres tilbage til begyndelsen af det 4. århundrede. Armenien har en meget udsat beliggenhed, omgivet som det er af fjendtligt indstillede naboer, især Tyrkiet og Aserbajdsjan.

Ja, hvorfor blev det lige Armenien, Kofoeds Skole kom til at samarbejde med? Den direkte årsag til oprettelsen af Kofoeds Skole i Armenien var Maria Bobrova. Maria er russisk-armensk sociolog og skulle i 1998 skrives in ph.d.-afhandling ved universitetet i Leeds.

Hun tog herfra til Polen for at studere NGO-baseret socialt arbejde. Her stødte hun på Kofoeds Skole i Poznan og blev så optaget af Kofoed-tanken, at hun hjemme i Armenien fik overbevist sine landsmænd om nødvendigheden af netop en Kofoeds Skole i Armenien.

Senere har andre ildsjæle taget over. I dag er det Dzonik Margaryan og Shavarsh Khachatryan, som har det udfordrende arbejde med at få de armenske myndigheder til at se landets sociale problemer i øjnene og skabe støtte til de NGO-baserede organisationer, der arbejder i landet.

Efter Murens fald har Kofoeds Skole i Danmark været med til at oprette 20 skoler og projekter i Østeuropa. Det er en slags værdieksport, hvor Kofoeds Skoles værdier og måde at arbejde på bliver overført til Østeuropa, og vi er med til at udvikle de sociale systemer. Gennem årene har hundredvis af medarbejdere fra Østeuropa været på undervisning, oplæring og værdidiskussioner her i Danmark. De har ikke blot set Kofoeds Skole i København, men også andre sociale tilbud i Danmark.

Kofoeds Skole i Armenien er meget smukt beliggende i udkanten af Jerevan med udsigt til terrakottafarvede bjerge og ikke at forglemme Ararat Bjerg, hvor Noas Ark i følge overleveringen landede efter syndfloden. Skolen ligger i en cirka 8000 kvadratmeter stor bygning, som tidligere har fungeret som teknisk skole, og som Armeniens regering vederlagsfrit har stillet til rådighed.

På de øverste etager er indrettet et herberg for Jerevans hjemløse. I en gammel bil er hjemløse blevet samlet op rundt om i byen og tilbudt plads på herberget. Herberget er stort og rummeligt, men også efter danske standarder lidt gammeldags og slidt.

I modsætning til herhjemme, hvor et udbygget socialt system hjælper den hjemløse med at få kontanthjælp og bolig, så er situationen anderledes i Jerevan. Her er intet socialt boligbyggeri og ingen offentlige tilskudsmuligheder. Socialrådgiveren på Kofoeds Skole fortæller, at den hjemløse kan blive på herberget i tre-fire måneder, og i den tid prøver man at finde familie eller venner, som kan tage den hjemløse ind i sit hjem.

Dette lykkes ofte. Skolen hjælper ikke blot med et sted at overnatte, men forsøger at løse de hjemløses sociale og sundhedsmæssige problemer. Kvaliteten af hjemløsearbejdet er så høj, at regeringen vil gøre skolen til krumtap i en national indsats mod hjemløshed.

På samme måde som på Kofoeds Skole i København har skolen en veludbygget undervisning for arbejdsløse. Der er undervisning i madlavning, frisør, IT, engelsk og meget mere. Og der er mulighed for at få arbejde. En veteran fra krigen i Nagorno-Karabakh fortæller: ”Jeg er efter lang tids arbejdsløshed kommet ind på madlavningskurset. Det afsluttes med et diplom, og med det i hånden har jeg fået lovning på et arbejde i en restaurant”.

Skolens måde at arbejde på optager de sociale myndigheder og regeringen, og der har været møder med højtstående regeringsrepræsentanter og borgmesteren i Jerevan om udviklingen af det sociale arbejde. På tre områder er der vigtige udviklinger på vej.

Skolen og regeringen vil samarbejde om tilrettelæggelse og gennemførelse af en hjemløsestrategi, beskæftigelse af handicappede og en social rehabiliteringsindsats for

misbrugere. Indsatserne gennemføres som projekter, men løftes samtidig op over projektniveauet til en strategi for udvikling af det sociale arbejde i hele Armenien. Kofoeds Skole har forsynet regeringen i Jerevan med rapporter og notater til det videre arbejde. Hjemløsearbejdet er allerede i gang på skolen, som p.t. har 40 hjemløse.

Når de danske og armenske landsholdsspillere tørner sammen på fodboldbanen i aften i København og den 10. september i Jerevan, gælder det vigtige point i kampen om at kvalificere sig til VM i Brasilien i 2014. Men vores modstandere på fodboldbanen i disse to kampe er altså også samarbejdspartnere i socialt arbejde.

Armenien har både politisk og på NGO-plan taget de idéer og metoder til sig, som Kofoeds Skole i 85 år har arbejdet efter. Dermed har den kofoedske model for socialt arbejde, hvor hjælp til selvhjælp og kærlighed, krav og konsekvens er hjørnesten i socialt arbejde, slået rod i et land, der både geografisk og kulturelt er meget langt væk fra Danmark.

Så uanset hvordan de to kvalifikationskampe i år falder ud, så er vores modstandere på banen medspillere i et socialt arbejde.

Kronik i Kristeligt Dagblad med Ole Meldgaard 2013

Overformynderi – Hold da helt ferie!

Denne debatartikel om kontanthjælp og ferie, skrev jeg i Politiken den 30.06.2001. Nu ser det ud til, at jeg kan genbruge den og fremsende den til Politiken igen. Selv om detaljer er forandret og jeg arbejder et andet sted, så er den jo aktuel igen. Desværre.

Hold da helt ferie! Nej, ikke hvis man er fanget i kontanthjælpssystemet. En stor gruppe danskere, der befinder sig på samfundets skyggeside, har ingen muligheder for at koble af fra hverdagens elendighed, fordi de ikke anses for at have samme rettigheder som andre mennesker. Efterhånden kan danskerne tælle dagene til, at de skal på ferie. Børnene har fået skolesommerferie, og alle andre går og overvejer, om turen i år skal gå udenlands for at være sikre på sol og varme, eller skal man blive hjemme og satse på, at solen kommer frem i år. De fleste af os tager ferie for en given rettighed. Men ikke alle har denne mulighed for at holde ferie. I min daglige kontakt med stofmisbrugere, hjemløse og kontanthjælpsmodtagere møder jeg mennesker, der ikke har været på ferie i mange år, og som ikke har ret til at afholde en ferie. Samfundets stigende velfærd og den længere ferie er ikke kommet alle til gode. En del hjemløse bor på det, man kaldte et forsorghjem. Et forsorghjem er en boform, der akut tager imod hjemløse og huser dem.

Hvert amt i Danmark har et forsorghjem. På mange af disse steder skal/kan man arbejde i værkstederne. Nogle af de mennesker, der arbejder på disse værksteder, føler sig bondefanget. Mange forsorghjem har en arbejdspligt. Det vil sige, at hvis man bor på boformen, så skal man arbejde. For dette arbejde modtager de en såkaldt arbejdsdusør, men ferie har de ikke ret til. De mennesker, der er hjemløse og bor på en sådan boform, er helt i hænderne på lokale arbejdsledere eller inspektører, der kan bestemme, om de skal have en ferie eller ej. Den arbejdende hjemløse har ingen rettigheder.

En person, som jeg har snakket med, fortalte at han engang havde spurgt, om han ikke skulle have feriepenge, når han havde arbejdet, hvilket havde fået arbejdslederen til at bryde sammen i grin. Pligt til arbejde uden ret til ferie er faktisk en kendsgerning for disse mennesker. De fleste ved, at når man er på kontanthjælp, så har man ingen ret til ferie. Man må ikke tage til udlandet, og man skal være til rådighed for arbejdsmarkedet. Ud fra den nuværende socialpolitiske tankegang er dette logisk. Problemet er bare at 50.000 - 60.000 kontanthjælpsmodtagere hænger fast i "bistandssystemet" og kan ikke komme videre. Den fastlåste situation kan bedst beskrives i følgende eksempel: En stofmisbruger, jeg kender, er kontanthjælpsmodtager, og samtidig henter han dagligt sin metadon fra et ambulatorium. Tidligere havde en person i hans situation mulighed for at få en pension, men det er blevet mere end svært – for ikke at sige umuligt – at få en førtidspension i dag. Da han prøvede, fik han afslag. Blandt mennesker, der kender ham, også i det sociale system, er der ingen, der tror, at han kommer i arbejde, aktivering eller fleksjob. Men han er alligevel dobbelt fastlåst. Da han skal stå til rådighed, må han ikke tage på ferie, så vil han bryde loven og på meta-donudleveringsstedet har han ingen ret til at få sin metadon udleveret på et alternativt

sted, f.eks. et apotek i Løkken i 5 uger, hvis han ønsker dette. Kontanthjælpsmodtagere kan gå i årevis uden ret til at komme væk fra den fastlåste tilværelse. Disse mennesker burde have samme ret som os andre til at holde fri, slippe væk og tanke op. De skal ikke gøres til lovbrydere ved at snige sig på ferie, eller stå med hatten i hånden hos arbejdsledere eller behandlere. Også svage og udstødte har brug for et pusterum, eller som en aktuel reklame udtrykker det: ”Alle har brug for en pause”.

Socialpolitisk Forenings Blog 2015

Rigsrevisionen skal vel tages alvorligt

I august udgav rigsrevisionen en rapport om arbejdet med hjemløse. Beretningen blev kun lidt omtalt i medierne, men Rigsrevisionens beretning havde kritik af arbejdet med hjemløse herhjemme. Social- og Boligministeriet måtte modtage kritik henholdsvis for manglende udarbejdelse af handleplaner i kommunerne, for manglende social indsats og manglende boligministeriel indsats for at skabe boliger for hjemløse.

Fra 2007 til i dag er antallet af små og billige boliger faldet drastisk. Antallet af boliger med en husleje på 3000,- kr. eller derunder pr. måned er faldet med 55 %, og antallet af lejligheder med en husleje på mellem 3000,- kr. og 4000,- kr. pr. måned er faldet med 27 %. Den typiske hjemløse er enlig og kontanthjælpsmodtager, og det er en helt central udfordring i forhold til at afhjælpe hjemløsheden, at der mangler et tilstrækkeligt antal egnede boliger, skriver Rigsrevisionen i sine konklusioner.

Til de kommende forhandlinger af finansloven har enkelte partier sagt, at man gerne vil støtte byggeriet af flere skæve boliger. Men er det nu alene løsningen?

For med over 5500 hjemløse skal der mere til. Udover at der selvfølgelig skal en social indsats til for at komme på fode, så er det helt essentielt, at der er brug for små, billige boliger, sådan, som Rigsrevisionen har på peget det. Det er ikke nok med lidt skæve boliger. Der er brug for en nytænkning i boligpolitikken, så hjemløse kan få egen bolig, til en pris som det er realistisk at betale på en kontanthjælp.

Jeg har tidligere været med til at udarbejde forskellige undersøgelser om, hvad hjemløse ønsker for deres fremtid. Generelt må man sige, at svaret er; en lille, billig bolig. Lars Benjaminsen fra SFI, som har stået for de nationale opgørelser over antallet af hjemløse i Danmark, udtaler - næsten hver gang han har ordet - at der er brug for små, billige boliger. I Kofoeds Skoles arbejde med unge hjemløse kan vi se, at opholdstiderne i bo-enhederne stiger selv om de unge er klar til at flytte i en bolig.

I mange år har kommunernes boligpolitik været centreret om at bygge store lejligheder til børnefamilier. Der er investeret i en voksende privat boligsektor, hvor der bliver flere og flere ejerlejligheder, specielt i byerne, og en andelsbolig er i dag snart lige så dyr, som en ejerlejlighed.

Tilbage står altså den hjemløse, kontakthjælpsmodtager uden et sted at bo og uden udsigt til, at der kommer flere billige boliger.

Så ud over lidt penge i finansloven til skæve boliger, bør bolig- og socialpolitikere sætte sig sammen og diskutere om de mål, regeringen og folketinget arbejder med på hjemløseområdet kan nås. Ved lancering af den nuværende hjemløsestrategi i 2008 var det et mål, at der ikke skulle være ufrivilligt hjemløse. I 2013 gjorde regeringen det til et socialt 2020 mål at reducere hjemløsheden med 25 %.

Det er netop det Rigsrevisionen gør opmærksom på i sin kritik. Her er et par forslag, jeg kan komme på, ved at kigge ud af vinduerne på verden omkring Kofoeds Skole:

- Når jeg kigger ud af vinduerne fra Kofoeds Skole kan jeg se ejerboligerne skyde op langs Amager Strand. Der burde også skyde små og billige almene eller kommu-

nale boliger op, men de er svære at få øje på. Stil krav til, at byudviklingsprojekter også indeholder små og billige boliger!

- Når jeg kigger til den anden side, står et par tomme kontorlokaler, de vil hurtigt kunne ændres til midlertidige lejemål i stedet for at stå tomme. Det gør man i andre lande, og det fungerer fint.
- Ombyg en del af de store almene lejligheder, så flere unge kunne bo sammen. Vi har mange hjemløse unge, og får vi ikke dem ind under eget tag, vil de koste samfundet store ressourcer i mange år fremover.

Revision skal altid tages alvorlig ikke mindst Rigsrevisionen. Politikernes ansvar, efter udgivelsen af Rigsrevisionens beretning om arbejdet med hjemløse, er at skabe sammenhænge og muligheder for hjemløse, så de kan få en bolig. I stedet har vi set gruppen af hjemløse vokse – stik imod målene i hjemløsestrategien og de sociale 2020 mål.

Debatindlæg i Politiken 2014

Sanktioner med omtanke, tak

I Gyldendals åbne encyklopædi skrives konkluderende, at ”Sanktioners effektivitet er omstridt, idet de ofte rammer de forkerte i et land, nemlig civilbefolkningen snarere end landets ledere”. Her refereres til internationale sanktioner mod et land f.eks. Irak og Sydafrika. Herhjemme er vi også begyndt at bruge sanktioner overfor borgere, som ikke overholder aftaler m.v. i det sociale system. Også her rammer sanktionerne ofte de svageste, som har få ressourcer og få muligheder for at rette ind.

En kontanthjælpsreform er på vej mod vedtagelse i folketetinget. Retningen er rigtig og lægger op til en ambition om at inkludere mennesker uden for arbejdsmarkedet. Sigtet er klart. Arbejde og uddannelse er målet. Det skal forbedre den enkeltes mulighed for at få et arbejde. Det kan man have svært ved at være imod, og gør på en rimelig måde op med den passive laden stå til, der har været i kontanthjælpssystemet i mange, mange år.

Men reformen vil også skabe en stramning, som peger den modsatte vej, og som kan medføre mere udstødelse. Der skal være bedre muligheder for at sanktionere - altså at stoppe en borgers kontanthjælp. Hvis borgeren ikke dukker op til fx en samtale, skal det offentlige kunne lukke for kontanthjælpen i 3 måneder.

Overfor de skatteborgere, der er i arbejde, er stramningen af mulighederne for at sanktionere et signal, der viser, at systemet griber ind, hvis den enkelte ikke lever op til sin rådighedsforpligtelse. Men i forhold til de udtalte målsætninger om en højere grad af inklusion i forhold til de svageste, er der stor sandsynlighed for, at de nye muligheder for sanktionering rammer langt ved siden af, og i sidste ende skaber både flere socialt udsatte og giver flere udgifter til det offentlige.

Rapporten ”Når kassen smækkes i – analyser af økonomiske sanktioner overfor kontanthjælpsmodtagere,” er udgivet af AKF – Anvendt Kommunal Forskning, og viser bl.a. at træk i kontanthjælp eller at ydelsen stoppes helt, kun har en motiverende og beskæftigelsesfremmende effekt overfor de kontanthjælpsmodtagere, der alene har ledighed som problem. På mennesker, som har problemer ud over ledighed, har sanktioner alene en fattigdomsskabende effekt, der demotiverer i forhold til at deltage i en aktiv indsats. På samme måde, som sanktioner mod lande ofte rammer de forkerte, så er det også de svageste, der rammes hårdest, når det offentlige lukker for udbetalingen. Sociale sanktioner har direkte og meget konkrete konsekvenser for de mennesker, der udsættes for dem. Det er sociale sanktioner, der gennem de sidste mange år har medført, at et større og større antal mennesker bliver sat ud af deres lejlighed med yderligere udstødelse til følge. I mit arbejde har jeg med jævne mellemrum folk siddende, som af en eller anden årsag og med mange forklaringer, har glemt en samtale hos jobcentrene og derfor er kontanthjælpen straks stoppet og huslejen bliver ikke betalt. Heller ikke i de tilfælde, hvor det er kommunen, som står for betalingen af huslejen. Resultatet er dyre udsættelser og (endnu en) menneskelig nedtur. Det er ikke sjovt at høre når en sagsbehandler siger ”det er godt for dig at blive hjemløs, så nu kan du lære det”. Men det er svært ”at lære det”, når misbrug eller en depression har overtaget i livet – og er den bagvedliggende årsag til, at situationen er, som den er.

Nogenlunde samtidig vil socialministeren styrke forældreansvaret for unge udsatte nydanskere. Dette gøres gennem en række forskellige initiativer, hvoraf en del har et element af sanktion over sig. Hvis en ung er kriminel, kan forældrene få et ”forældreplæg”, og det kan koste i kontanthjælpen. Altså igen en sanktion, hvor straf skal fremme målet om bedre mennesker eller i hvert fald bedre adfærd. Men selvom det er systemets logik, er resultatet af en sanktion ikke nødvendigvis bedre mennesker eller bedre adfærd. For mange vil det være endnu et skridt længere væk fra samfundet og ud i radikaliserings, kriminalitet eller hjemløshed. Og det var vel ikke lige meningen?

Hvis resultatet af strammere sanktioner bliver øgede udgifter til herberg, anbringelser, fængsel mm., så virker de under alle omstændigheder stik imod den udtalte hensigt om, at alle skal inkluderes i samfundet. Sagt med andre ord, så skaber vi i den ene ende af det sociale system arbejde for andre i en anden del af det sociale system. Og i sidste ende risikerer vi, at de samfundsmæssige omkostninger – menneskelige som økonomiske - stiger i stedet for at falde. I en sanktioneringspolitik bør det derfor indgå, at økonomiske sanktioner aldrig må have den konsekvens, at personer sættes ud af deres bolig og skaber yderligere udstødelse af samfundet. Ved sanktioneringer skal også vurderes om i hvilket omfang, børn vil blive ramt indirekte af denne politik. Det er ikke godt for børn, at deres forældre er på kontanthjælp hele deres opvækst. Men det er altså værre, hvis de oplever udsættelser og forældre, der må forgælde sig eller låne på et grå/sort lånemarked for at opretholde livet.

Det er vigtigt i en velfærdsstat, at der findes en grundydelse, som er til at leve af, hvis man ikke har anden forsørgelse. Det er også vigtigt, at der i samfundet er en generel opbakning til en sådan velfærdsydelse for de mennesker, der ikke kan forsørge sig via arbejdsmarkedet. Der er store grupper af personer på kontanthjælp, som med en anden tilgang end den vi har i dag, kan inkluderes og bidrage positivt til samfundet både økonomisk og socialt.

Og hvis man nu skal have sanktioner i systemet – og det skal man – så skal der være rimelighed i det. For at bruge en fodbold analogi så kunne man starte med en henstilling, derefter et gult kort og så til sidst det røde kort. Man starter sjældent med det røde kort.

Et positivt element i kontanthjælpsreformen er dog, at der bliver lagt op til en styrkelse af retssikkerheden. Det er vigtigt, at vi ikke får for mange holdningsbårne sanktioneringer, som skaber en uens behandling af kontanthjælpsmodtagere.

Når der nu skal sanktioneres, så gør det med omtanke. Lad os forfølge det politiske mål om, at sanktioner sigter på at inkludere dem, der er udenfor og ikke at fastholde dem i at være det.

Socialpolitisk Forenings blog 2014

Lad os tænke socialpolitikken helhedsorienteret og langsigtet – nedsæt en socialkommission

Åbent brev til Socialminister Karen Hækkerup

Socialminister Karen Hækkerup har igangsat et arbejde for at revidere den nuværende sociallovgivning med henblik på at skabe en ny socialreform anno 2012. Dette initiativ er positivt. En socialpolitisk reform giver forventning om et gennemgribende arbejde med forbedrede og forstærkede indsatser over for vort samfunds store udfordringer. En socialpolitik skal til stadighed være i udvikling for at kunne møde udfordringerne i et dynamisk samfund, og nye ideer skal udvikles og modnes samtidig med, at erfaringer skal inddrages.

Med sit oplæg til en socialreform peger Socialminister Karen Hækkerup på 8 vigtige og aktuelle problemstillinger i socialpolitikken, som der skal ses på. Dele af en samlet socialpolitik trækkes frem og revideres f.eks. overgreb mod børn, skærpet tilsyn med opholdssteder, frivillige, prioriteringer af velfærd, opgør med metodefrihed, fokus på ældre og stofmisbrugere. Ingen kan være i tvivl om, at disse områder er vigtige, og områderne vil have gavn af et grundigt eftersyn. Men spørgsmålet er, om det er nok.

Socialpolitikken bliver nødt til at genvinde noget af den grundlæggende betydning, der ligger i ordet social, og som er andet og mere end en social sektor. Socialpolitik er ikke kun fordelings - eller servicepolitik. Dertil har socialpolitikken gennem en årrække været behandlet og erstattet af beskæftigelsespolitikken. Socialpolitikken skal være på højde med den økonomiske udvikling og virke forebyggende. Det er af stor vigtighed for en kommende socialpolitik, at der opstilles klare mål for den samlede indsats på det sociale område og de dertilhørende tilgrænsende områder, som socialpolitikken dækker over.

En gennemtænkt socialpolitik kan være en produktiv faktor i vort samfund til gavn for hele samfundet. Det er derfor vigtigt, at socialpolitikken igen ligestilles med øvrige politikområder. Indsatser omkring sociale problemer skal derfor være præget af forebyggelse, helhedssyn og sammenhæng, som inddrager de berørte og deres egne vurderinger og idéer. Socialpolitikken skal igen være mere fremtrædende i det politiske rum. Beskæftigelse er ikke det eneste svar på komplekse sociale problemstillinger, men når beskæftigelsespolitik er aktuelt for udsatte grupper, bør også denne politik revideres og nytænkes med udgangspunkt i en socialpolitik.

Der er behov for at ændre de nuværende systemer og den samfundsmæssige eksklusion af mennesker, der ikke passer ind heri. Der er behov for at etablere indsatser, som medfører, at man inkluderer mennesker som værdige samfundsborgere uanset økonomisk nytteværdi. Der skal større fokus på potentielt ekskluderende faktorer i arbejdet med socialt udsatte borgere f.eks. tiltagende diagnosticering og medicinering, match-gruppe-kategorisering m.v.

Men for at fastholde et visionært blik på socialpolitikken og for at se på de ud-

fordringer, vi står overfor i socialpolitikken, vil det derfor være oplagt at nedsætte en egentlig socialkommission. En socialkommission med praktikere, forskere og borgere, som kan være med til at udvikle det sociale arbejde og dets forvaltning på kort og lang sigt til gavn for borgerne. Den seneste officielle danske socialkommission blev nedsat i 1991 og afgav en betænkning i 1993. Danmark så meget anderledes ud dengang end i dag. Det er tid til refleksion og nytænkning på feltet. Det er ikke mindst i krisetider, man skal tænke fremad og finde nye svar på samfundets udfordringer. Vort samfunds historie har mange eksempler på, at det er i krisetider vi lægger fundamentet for en ny bæredygtig udvikling. Det er med andre ord nu, hvor det er muligt at anlægge et nyt sporskifte for socialpolitikken, hvor visionen om inklusion anlægges og implementeres.

Udfordringerne er til at få øje på. En globaliseret verden med f.eks. en øget gruppe af mennesker, der lever i vort land, men helt udenfor mulighed for at få hjælp i det offentlige hjælpesystem. En økonomisk krise i den vestlige verden, der allerede nu har lagt socialpolitikken i flere europæiske lande i ruiner, samt et voksende bureaukrati i den offentlige service, hvor socialrådgiverne mister overblikket over lovgivning, bekendtgørelser og retningslinjer, og borgerne samtidig mister troen på selv samme systemet.

Udfordringerne må tages op i et samlet forum, som kan komme med bud på en fremtidens socialpolitik. Vi må tænke ”ud af boksen”, som man siger. Vi opfordrer derfor socialminister Karen Hækkerup til at nedsætte en socialkommission, der kan se på den danske socialpolitik i et helhedsorienteret og langsigtet perspektiv.

Bent Rold Andersen, Karen Jespersen, Mimi Jakobsen, Palle Simonsen, Yvonne Herløv Andersen, Aase Olesen (alle tidligere socialministre), Robert Olsen forstander for Kofoeds Skole og formand for Socialpolitisk Forening

Åbent brev i Politiken 2014

Den hjemløse alkoholiker hedder jo bare Smukke John

Den sociale sektor har skabt sig et magtens sprog, der med begreber som benchmark, ressourceudnyttelse, sanktioner og resultatkontrakt gør det svært for medarbejderne at forstå de mennesker, de arbejder med. I stedet for at læse management- og faglitteratur må vi ty til skønlitteraturen for at møde virkeligheden.

KRONIK – I mine bestræbelser på at blive bedre til at arbejde med mennesker, har jeg dels lært af praksis – ved at møde, tale med og lytte til mennesker – dels læst masser af skønlitterære bøger af, om og med mennesker på kanten. Fortællinger og historier er på en eller anden måde altid den bedste måde at beskrive og dokumentere. Skønlitteratur er ofte at anbefale frem for faglitteratur, når mennesker og livet skal beskrives.

Jeg ville ikke være foruden Tom Kristensens druktur, Beate Grimsruds ekstreme beretninger om sine psykoser eller William S. Burroughs' erfaringer med stoffer. For bare at nævne enkelte af mange, som giver viden videre gennem ord og fortællinger. For slet ikke at tale om film og kunst, som beskriver mennesker og livet, som det opleves. Svært, hårdt, euforisk, surt og ekstatisk. Der er en verden til forskel på det sprog, skønlitteraturen og faglitteraturen bruger til at beskrive virkeligheden. Og faglitteraturens er ikke altid til gavn for det sociale arbejde.

Ordbog for underklassen

Kompasset i det sociale arbejde og i den offentlige sektor har slået et sving i løbet af de seneste mange år. Det er kommet væk fra virkeligheden. De sociale uddannelser er blevet mere akademiserede og har bevæget sig væk fra praktisk gerning. Det daglige arbejde præges af new public managements krav om mere dokumentation, målbare handlinger og hurtige løsninger.

Udviklingen i sproget samt vores viden om og tilgang til viften af sociale problemer afspejler den forandring. Problemet er, at hvis vi bringer det akademiske og managementsproget med os ud i praksis og alene anvender dét, står borgeren af.

For nylig fandt jeg i Oslo en bog med titlen Ordbok for underklassen. Her kunne man læse hele den moderne verdens nye ord forklaret for det, bogen kaldte underklassen. Her var ord som new public management ("styringsværktøj inspireret af forældede idealer fra 1950'ernes forretningsliv"), dialogmøder ("udbredt skinaktivitet i forvaltningen m.m."), medarbejdertilfredshedsundersøgelser ("egnet dialogforum, hvor arbejdsmiljøproblemer kan tages op. F.eks. notoriske belastningsskader ved ubegribeligt lange ord").

Her var ubegribeligt mange ord, som også er blevet hverdag for medarbejderne i det sociale system. Ord, som jeg må indrømme, at også jeg bruger med jævne mellemrum. Bogen er et ironisk indslag i debatten om polariseringen i samfundet. Ikke en økonomisk polarisering med rige og fattige, men en sproglig distancering mellem dem, som har ordet i deres magt og de, som ikke har. Og den rammer plet.

På Kommunernes Landsforenings årsmøde blev følgende ord brugt under debatten i plenum: standardisering, digitalisering, professionalisering, kernerdrift, produktivitet, stordriftsfordele, kompetencer, kvalitet, bureaukrati, styring, ressourcer, målsætninger, omstilling, reformer, effektivisering, procesregler, benchmark, potentiale, målrettet, ressourceudnyttelse, ledelsesstruktur, sanktioner, vidensdeling, resultatkontrakt, ledelse, output, operationelt, parametre, progression, omplacering, afbureaukratisering... Jeg håber ikke, at jeg var den eneste af de tilstedeværende, som følte mig lysår væk fra en dagligdag, hvor jeg møder mange, der kæmper en hård kamp for at holde sammen på deres tilværelse.

Magtens sprog skaber distance

Den norske sociolog Niels Christie har for et par år siden i bogen *Små ord om store spørgsmål* kritiseret socialmedarbejdere og beslutningstagere for at bruge ordets magt til at distancere sig fra de mennesker, de skal hjælpe.

Allerede når vi tager ord, som stofmisbruger eller langtidsledig i vores mund, er vi med til at skabe stigma og sætte negative etiketter på mennesker.

Vi risikerer at glemme, at stofmisbrugeren har en historie – han eller hun bliver sprogligt reduceret til sit misbrug, væk er mennesket bagved – dem, som 'systemet' og dets sprog ellers skulle hjælpe og sætte i centrum.

Nogle vil måske indvende, at man er nødt til at italesætte problemerne og ikke tale uden om. Det er muligt. Men afstanden i sprogbrug afspejler også en afstand mellem mennesker. I socialt arbejde er afstand mellem mennesker stort set lig med ikke at flytte noget.

Gennem et langt livs observationer har Niels Christie mødt medarbejdere og beslutningstagere, som har taget dette magtens sprog til sig, og dokumenteret, hvordan det skaber yderligere barrierer i forhold til de mennesker, der på godt og ondt udsættes for magten.

Mange steder i den sociale verden er man – og har man i mange år – været bevidst om betydning af det sprog, der bruges. Hans Christian Kofoed, Kofoeds Skoles grundlægger, besluttede i 1946, at de mennesker, der kom på Kofoeds Skole, skulle kaldes for elever for at signalere, at de på skolen var i gang med at lære at udvikle sig. I omverdenen var de stemplet som arbejdsløse, subsistensløse, alkoholikere osv.

Dilemmaet og udfordringen er så at tale det rigtige sprog ved den rigtige lejlighed, og hvis man skal blive hørt og forstået i debatten om sociale problemer, er det svært ikke af og til at fange sig selv i at bruge stigmatiserende ord, når man forsøger at komme i kontakt med kommuner, embedsfolk og politikere.

Gert Hvidløg og Hash-Benny

Det er vigtigt at holde fast i virkeligheden, som den er uden den distance, magtens sprog giver. Derfor har jeg i bogen *Mens baggårdskattene forsvandt* forsøgt at videregive mine oplevelser med mennesker på Mændenes Hjem og Vesterbro på en måde, som aldrig vil kunne fanges af statistik og new public management.

Når jeg skriver om Hesten, Lalle-Leif, Hash-Ole, Taxa-Kurt, Thai, Smatten, Pesten, Hunden, Lille-Leif, Skøre Connie, Bade-Bent, Kys til Kurt, Hash-Benny, Smukke Kim, Køteren, Sanger-Kim, Lorten, Bananen, Vesterbrobladet, Liller, Storehans, Lillehans Tuborg, Søren Solskin, Store John, Lille John, Smukke John, Tuborg, Afrika, Kongesønnen, Rod, Jappe, Pølse, Sidevogn, Karbonaden, Tyson, Orange John, Jokke, Taxa-Finn, Gert Hvidløg, så håber jeg, at jeg skaber en hel del flere associationer og nuancer om mennesker og livet.

Mennesket og individet er det centrale i fortællingen. Når de frie fugle og de skæve eksistenser er så interessante, er det netop, som Stefan Zweig skrev i Verden af i går, fordi den hjemløse jo i en vis forstand er fri. For den, der ikke længere er bundet til noget, behøver heller ikke tage hensyn til noget. Derfor bliver vi både fascinerede og frastødte af deres fortælling og liv. Men at være fri, ubunden og ikke behøve at tage hensyn, er ikke det samme som at leve et lykkeligt og godt liv.

Jeg har ikke noget ønske om at romantisere livet som hjemløs, men jeg vil gerne nuancere omverdenens opfattelse af de hjemløse. Først og fremmest ved at åbne for en anskuelse af dem som individer med deres egen historie og baggrund – her finder man ofte en logisk forklaring på, at det gik, som det gik.

Nuancer er vigtige, og fortællinger fra den virkelige verden kan være med til at vise embedsmænd, politikere, sagsbehandlere og alle andre interesserede, hvorfor deres ambitioner og mål (ofte på andres vegne) om at skaffe arbejde, bolig og et langt og lykkeligt liv til de udsatte ikke altid kan opfyldes. Bag hver 'hjemløs stofmisbruger' i statistikken findes et liv, en skæbne, en fortælling.

Kronik i Information 2015

Afsavn!

”Fattige børn har det langt bedre end frygtet”, lød en overskrift i en avis, i en omtale af SFI-rapporten, ”Fattigdom og afsavn”, som blev udgivet i slutningen af februar. På Kofoeds Skole hører vi af og til besøgende undre sig over, at eleverne ikke ser ”så fattige ud”. Én af forklaringerne er, at meget af skolens arbejde netop går ud på at give eleverne mulighed for at afbøde de effekter, som følger af et liv uden for arbejdsmarkedet. Lad mig bare nævne bad, frisør, vaskeri, tøj- og møbeldepot, kantine og ikke mindst Bisserne, de frivillige tandlæger, der arbejder i skolens tandklinik. Ved at deltage i værkstedsaktiviteter på skolen får man mulighed for at benytte disse tilbud uden at bruge penge. Efterspørgslen er stor, men er det et udtryk for fattigdom? Når vi spørger skolens elever direkte, om de er fattige, er det de færreste, der siger ja – også selvom man undervejs i samtalen tydeligt kan få en fornemmelse af, at de i hvert fald ikke lever et liv i overflod. Set ud fra denne betragtning, skal der ret meget til, før man sætter sig selv i kategorien ”fattig”. De fleste af os har en høj selvopholdelsesdrift, der også kommer til udtryk i den måde, vi italesætter os selv.

Socialpolitisk Forenings blog 2016

Udenforskab

I beskrivelsen af Anders Behring Breviks handlinger den 22. juli 2011 blev begrebet udenforskab anvendt, og da den svenske statsminister, Frederik Reinfeldt, for nylig fremlagde en økonomisk redegørelse, var samme begreb til debat. Begrebet udenforskab anvendes mere og mere i de nordiske medier og i den politiske debat, men det fylder ikke i den danske debat – endnu. Hvad er det for et begreb, og hvad betyder det egentlig? Udtrykket har været anvendt i forskellige sammenhænge og er lige så meget et politisk som et fagligt udtryk. Her diskuteres begrebet som et skridt på vejen mod en konstruktiv anvendelse af det.

Man kan vælge at mene, at nye begreber forplumrer diskussioner, eller at de giver os et nyt sæt briller at forstå virkeligheden med. I tilfældet udenforskab vil jeg hævde det sidste. At vi har at gøre med et begreb, der har potentiale for at flytte vores fokus over på de problemer, socialt udsatte mennesker lever med, i stedet for de problemer, de skaber for ”os andre”.

Brugen af udenforskab i den danske debat

Udenforskab er i Danmark relativt nyt i faglige og politiske sammenhænge, men er over længere tid blevet brugt i debatten på vidt forskellige måder – primært i beskrivelsen af subkulturer, fx hiphopkultur i forstæderne. I 1997 oprettede tidligere socialoverlæge i Københavns Kommune, Preben Brandt, Projekt UDENFOR, som et opsøgende tilbud for hjemløse. Projekt UDENFOR beskriver selve formålet med sin eksistens som et forsøg på at afhjælpe det etablerede systems manglende evne til at nå de mest udstødte borgere. Dem, som af den ene eller anden grund, er røget ud af det etablerede system. Projektets arbejde kan tolkes som forløberen for beskrivelsen af udenforskab for hjemløse, misbrugere, psykisk syge etc.

I 2001 anvendte Sernhede begrebet til at beskrive unge indvandreres liv udenfor samfundet i deres egne, subkulturelle sammenhænge, og Anne Gitte Munck brugte i 2001 begrebet i en debatartikel om indvandreres mulighed for integration og medborgerskab i Danmark.

Politiken brugte i 2006 ordet i en helt anden sammenhæng, hvor udenforskab er noget, nogle unge har brug for: “I den forbindelse har nørden formålet at etablere det ‘udenforskab’, som rigtig mange unge søger” (Politiken 2006). I bogen ”Invitation til Socialpsykiatri” (Lihme 2009) nævnes udenforskab i en beskrivelse af psykisk syge hjemløse. Kendetegnende for anvendelsen af begrebet, i en dansk kontekst, er at det bruges uden, at det defineres.

Ifølge Dansk Sprognævn optrådte ordet første gang i det danske sprog i en avisartikel i Jyllands-Posten d. 26. januar 2000: “Om en voksende fjendtlighed mod majoritetsbefolkningen fra de indvandrerbørn, hvis forældre ikke er blevet integreret i samfundet eller har noget ønske om at blive det. Om et udenforskab, som føder had og hævnfølelse” (Jyllands-Posten 2000).

Udenforskab – en definition?

Den forskelligartede anvendelse af begrebet viser, at det endnu ikke har nogen fast definition i det danske sprog, men er et begreb introduceret for at beskrive det at være, eller at føle sig, udenfor. I modsætning til den danske brug af ordet, som er sporadisk og mest foregår i medierne, er udtrykkets svenske oversættelse “utanförskapet” oftest brugt i en politisk sammenhæng. I det svenske parlamentsvalg i 2006 blev begrebet lanceret af de borgerlige partier i en kritik af de mange arbejdsløse og langtidssyge, som er havnet udenfor samfundet. Da den borgerlige opposition vandt valget, blev “mindsket udenforskab” et mål for regeringens fremadrettede politik. I 2008 kritiserede den svenske rigsrevision regeringen for at anvende begrebet uden en nærmere definition af det, og fordi det er vanskeligt at kvantificere, hvis man skal måle, for eksempel om udenforskab øges eller mindskes (Riksrevisionen 2008). Den svenske anvendelse af begrebet repræsenterer en både politisk og en mere objektiv anvendelse af begrebet: politisk, fordi det anvendes som led i en valgkamp, til at få gennemført en bestemt politik, og ”objektiv”, fordi rigsrevisionen ønsker en mere målbar og kvantificerbar definition af begrebet, så det ikke bruges for løst.

Samtidig findes både en subjektiv og en mere faglig dimension af begrebet. Dimensionerne skal findes i anvendelsen af begrebet hos henholdsvis dem, der definerer sig selv som en del af ”et udenforskab”, og hos fagfolk, der anvender begrebet i beskrivelsen af bestemte grupper i samfundet. Den faglige diskussion er eksemplificeret gennem Projekt UDENFOR og beskrivelser af hiphopkultur m.m. Den subjektive dimension er især interessant, fordi udsatte grupper – arbejdsløse, langtidssyge m.fl. – selv har taget begrebet til sig og definerer sig selv som en del af udenforskab. På hjemmesiden www.utanforskap.se forsøger udsatte grupper at samles om deres oplevelse af udenforskab: I hjemmesidens målsætning formuleres en bred definition af begrebet:

“Ett utanförskap som kommer av sjukdom, arbetslöshet, diskriminering, mobbning, att du kommer från utlandet eller något annat skäl som gör att du känner ett främlingskap från övriga samhället. Ingen kanske hör på dig, lyssnar till dig och dina problem. Du kanske vallas mellan myndigheter, myndigheter som har svårt att samarbeta. Kanske du är utskuffad i kanten, utmobbad från jobbet. Arbetslösheten kanske tär på dig. Kanske du bara är udda, alltid ansett dig vara udda. Oförstådd.” (www.utanforskap.se 2010).

De fire dimensioner af udenforskab, og de dermed mange forskellige anvendelser af begrebet, viser, at begrebet er en diskursiv konstruktion. Også det peger Forfatteren Tobias Davidson (2008) på i sit forsøg på at indkredse begrebets betydning. Han understreger, at begrebet, i lighed med andre termer som beskriver social marginalisering, er en social og kulturel konstruktion. Han mener, at diskursen om udenforskab minder om en variant af ”social eksklusion”: “Precis som social exclusion konstrueras “utanförskap” som ett avgränsat rum med negativa konnotationer”. Davidson mener, at begrebet konstruerer et skel mellem ”os” og ”dem”, baseret på en materiel og kul-

turel forskellighed. Derudover problematiserer han, at begrebet ”innanförskapet”, eller ”indenforskabet” ikke defineres og diskuteres, for eksempel i forhold til begrebet om inklusion. Sidst peger han på, at der i både diskursen om social eksklusion og om udenforskab hersker en opfattelse af, at arbejde skal løse problemet: “Arbete konstrueras som vägen till självrespekt och makt över vardagen, medan arbetslösheten leder till passivitet och beroende”.

Udenforskab og subkultur – i en negativ eller positiv forstand?

Udenforskab og ”oplevelsen af at være en del af en subkultur” er beslægtede fænomener. Ordet subkultur beskriver grupperinger i samfundet, som er i opposition til hovedstrømningerne i en kultur. Udtrykket er ofte brugt i beskrivelser af nye modkulturer inden for f.eks. musik og ungdomsliv. At være en del af en subkultur kan både opleves positiv og negativt. Hjemløse, psykisk syge og andre udsatte grupper udfylder en samfundsmæssig rolle, som en del af en subkultur, der er defineret af andre end dem selv, og som betyder en udstødelse fra samfundet. De er, som Kim Larsen synger, “dem, de andre ikke må lege med”. (Larsen/Clausen 1986). Deres selvbillede – “Jeg er narkoman! Jeg er alkoholiker!” er med til at understøtte deres eksklusion. Omvendt ligger der noget potentielt positivt i at erklære sig som “dem, de andre ikke må lege med”: så ER man da noget, og man er ikke alene om at være det. Udenforskab bliver en mere eller mindre erklæret identitet – og det udligner i et vist omfang den ubalance, der er i forholdet mellem dem, vi traditionelt opfatter som ekskluderede, og de fagkundskaber, der sætter dem i tale som ekskluderede.

Koblingen af begreberne om udenforskab og subkultur viser, at der er to meget forskelligeartede konnotationer i anvendelsen af udenforskab – en positiv og identitetsskabende, og en mere negativ og stigmatiserende. Den negative brug af begrebet udspringer af fagkundskabens magt til at italesætte og vurdere samfundets problemer og de mennesker, som lever med dem. Det giver fagkundskaben monopol på at definere, hvordan vi skal forstå problemer og mennesker, og gennem anvendelse af professionelle og ofte monopoliserede ord fastholdes magten hos de professionelle (Christie 2009). Den magt bliver mere udtalt, når de, som har magten i f.eks. sundhedssystemet, også bruger de stigmatiserende udtryk i kontakten med dem, det handler om. På den måde opstår konflikter, selvhad og eksklusion ud fra velfærdssamfundets institutioner. Den sproglige stigmatisering kan skabe et negativt selvbillede hos dem, der har problemer. Ordkundskaben bliver ekskluderende, og er måske endda med til at skubbe folk endnu længere væk fra det store fællesskab – stik imod det ønske om inklusion, der generelt ligger bag socialt arbejde. Inklusion på arbejdsmarkedet, inklusion i samfundet og måske også i nogle tilfælde inklusion i normaliteten osv.

I ordets positive forstand kan udsatte gruppers modidentifikation i et udenforskab måske være med til at skubbe grænsen for, hvad det vil sige at være inkluderet: “Jeg kan godt stå udenfor og stadig være med”. Udenforskab bliver platformen, hvorfra man kan hente energi, fællesskab og sammen opleve at kunne formulere sit udenforskab. Nyere socialpolitisk historie kan understrege værdien af, at mennesker, som for eksempel er

hjemløse, formulerer sig både i skrift og nærvær. Det gør hjemløse for eksempel gennem hjemløseavisen Hus Forbi, eller når de gennem deres organisation, SAND, sammen formulerer politiske ønsker og krav. At de, ved at definere deres udenforskab, faktisk får en stemme, som nuancerer og virker som modvægt til fagjargon'en.

Bloggen Dagpengeland fik stor omtale, da en dagpengemodtager fortalte om sit møde med jobcentrene. Gennem beskrivelser af situationen som arbejdsløs, fik bloggen indfanget systemets absurditet i en grad, så kun få var i tvivl om, at bloggeren nok havde ret i sine beskrivelser af systemet. Og at systemet måske havde mindre ret i, hvordan man skulle håndtere og servicere en arbejdsløs. Beskrivelsen af udenforskab blev herigen- nem det konkrete middel til politisk handling.

Det er vigtigt at have en åben debat om, hvorvidt udenforskab, som begreb, er endnu en pind til stigmatiseringsbålet, og om fordelene ved begrebet opvejer den stigmatiser- ende effekt. Der er eksempler på, at beskrivelser af verden gennem udenforskabs optik kan påvirke indretningen af systemet, hvilket kan være en styrke for dem, der føler sig som en del af udenforsket.

Udenforskab er et begreb, der fortsat vil ændre sig. Det er blevet brugt til at fremme faglige og politiske interesser, men vi har også set eksempler på det modsatte: At det har givet individer og grupper mulighed for at sige systemet stik imod. Udenforskab giver måske adgang til andre typer beskrivelser af udsattes situation og oplevelse af, hvad der sker. Måske kan den nordiske diskussion af utanförskap eller udenforskab sætte fokus på de problemer, mennesker som er udenfor, oplever, i stedet for den nuværende diskussion som fra faglig og politisk side i høj grad handler om, hvilke (økonomiske) problemer de udenforstående skaber for de, som står indenfor. Der vil være bedre fokus på at høre deres stemme og behov for inklusion, for vi har mere at gøre dér, hvor der findes et udenforskab.

Tidsskriftet Social Politik 2014

Når undtagelsen bliver reglen

Ind i mellem går det heldigvis også den rigtige vej. Hvert år får en del hjemløse en bolig – oftest en lejlighed via en kommunal anvisning. Det er glædeligt. Jeg har mange gange set hjemløse, der oplevede det som om de havde vundet i lotto. Endelig en lejlighed, fod under eget bord, efter kortere eller længere tid på gaden eller på et herberg.

Men ind i mellem dukker der problemer op på vejen til lejligheden, eller rettere på borgerens vej til boligen. Serviceloven giver mulighed for at tildele etableringshjælp, så der er råd til at købe de nødvendige møbler, køleskab osv.

Men disse muligheder bliver i disse tider ikke brugt særligt ofte. Det er sjældent, der gives etableringshjælp i dag. Og ofte afvises den med en henvisning til, at den nye boligindehaver selv skal spare op, som oftest af en kontanthjælp.

I de tilfælde, hvor en hjemløs har fået afslag, er Kofoeds Skoles møbeldepot en mulighed. Skolens transportafdeling henter møbler, som doneres af virksomheder og private.

Gennem de senere år har flere hjemløse med et lejlighedstilbud på hånden fået afslag på etableringshjælp fra kommunen. Afslaget ledsages gerne af en henvisning til Kofoeds Skoles Møbeldepot. På det seneste har vi også set denne henvisning på en del skriftlige afslag på kommunens brevpapir. Disse henvisninger betyder, at vi generelt har langt flere forespørgsler efter inventar til at møblere hele lejligheder.

Som fagpersoner, der arbejder med socialt udsatte og dissers retssikkerhed, synes det problematisk, at man i løbet af et par år har ændret praksis så markant på dette område. Omend der foreligger en principafgørelse i Ankestyrelsen, har man fortsat som kommune retten til at tolke lovgivningen human, som man tidligere har gjort – og dette kan vi kun opfodre til. Herudover er det vigtigt at understrege, at principafgørelsen ikke dækker hårde hvidevarer, som man må antage er en præmis for at skabe sig et hjem og fastholde dette – kriterier, som der i øvrigt lægges stor vægt på i Københavns Kommunes vejledning på boligindstillingsområdet.

Møbeldepotet er en vigtig aktivitet, som i mange år er kommet skolens elever og mange andre udsatte til gavn. Men det er også en aktivitet med en vis begrænsning i sin kapacitet.

Kofoeds Skole oplever, at Københavns kommune i stigende grad henviser alle hjemløse, der har fået lejlighed til Kofoeds Skole. Det fremgår af København kommunes interne retningslinjer. Af sagsbehandlere bliver den hjemløse ofte stillet både hårde hvidevarer og en fuld møblering i udsigt. Dette kan vi sjælen leve op til. Møbeldepotet er et supplement.

Kofoeds Skole beder derfor om at man ikke stiller borgeren dette i udsigt.

Arbejds-mæssigt er det problematisk, at alle bliver henvist til Kofoeds Skole. Møbeldepotet lever af donationer. Det er ikke IKEA, hvor der er mere på lager, som blot kan bestilles.

Mere principielt er det som om borgerens mulighed for at få etablering er forsvundet. Kofoeds Skole er vidende om, at kommunen henviser til, at borgeren skulle have sparet op til at købe møbler. En situation, som ofte er umulig for borgeren eller som vedkommende skal have hjælp til.

Socialpolitisk Forenings blog 2015

Antallet af hjemløse "sofa-surfere" vokser markant

Kofoeds Skole har i samarbejde med analyseinstituttet Voxmeter foretaget en undersøgelse, der viser at 24,4 procent af befolkningen kender et ungt menneske, der inden for de sidste to år har været nødt til at overnatte hos venner eller familie på grund af boligmangel.

Det er et generelt problem for alle unge at finde en bolig. Har man sociale problemer oveni købet, risikerer man let at komme i en situation, hvor man står på gaden, mener Robert Olsen.

I denne uge offentliggjorde Socialforskningsinstituttet sin undersøgelse "Hjemløse i Danmark". Over 6000 borgere i landet er nu hjemløse. Også denne gang er antallet af unge hjemløse steget.

I 2015 blev der registreret 799 hjemløse personer i denne aldersgruppe mod 617 i 2013. Det svarer til en stigning på 29 procent. Men for unge er tallet måske endnu større.

Kofoeds Skole har i samarbejde med analyseinstituttet Voxmeter foretaget en undersøgelse, der viser, at 24,4 procent af befolkningen kender et ungt menneske, der inden for de sidste to år har været nødt til at overnatte hos venner eller familie på grund af boligmangel. Undersøgelsen er foretaget gennem telefon-interviews, hvor 1001 respondenter har afgivet svar.

Denne gråzone-hjemløshed eller de sofa-surfere, som det kaldes i det faglige miljø, tydeliggør den hjemløshed eller boligmangel, som både unge udsatte og unge uddannelsessøgende oplever.

Ved Socialforskningsinstituttets seneste hjemløsetælling i 2015 er over en tredjedel af de registrerede hjemløse unge under 30 år. Fra Kofoeds Skoles Ungdomsboliger, som er bofællesskaber for unge hjemløse, ved vi, at unge, der står uden bolig, først bruger varmestuer og herberg som sidste udvej, når de er løbet tør for overnatningsmuligheder i deres netværk.

Socialforskningsinstituttets opgørelse rummer derfor et mørketal, fordi en gruppe af hjemløse unge ikke bliver registreret på de sociale tilbud. Når så mange mennesker kender til hjemløshed, er det måske kun toppen af isbjerget, der viser sig i hjemløsetællingen. Under alle omstændigheder viser tallet, at det er et generelt problem for alle unge at finde en bolig. Har man så sociale problemer oven i købet, risikerer man let at komme i en situation, hvor man står på gaden. Og er man hjemløs i længere tid, er der stor risiko for, at fremtiden står i kontanthjælpens tegn. Det er det, vi ser i Kofoeds Skoles Ungdomsboliger, hvor en registerundersøgelse viser, at mange af de unge senere i livet stadig er på kontanthjælp, uden for arbejdsmarkedet og ofte er ensomme.

Det kræver ikke kun gode intentioner at få unge ind i bolig og på arbejdsmarked. Det kræver tilgængelighed. Det er en nødvendighed for at undgå øget hjemløshed og marginalisering blandt unge.

Indlæg i Kristeligt Dagblad 2015

Det er en udfordring at acceptere en misbrugers misbrug

Robert Olsen har siden 2011 været forstander for Kofoeds Skole, der hjælper socialt udsatte. Før det var han i 18 år forstander for Mændenes Hjem på Vesterbro i København. – Foto: Malene

Robert Olsen er forstander på Kofoeds Skole og står med egne ord hver dag i etiske dilemmaer til halsen.

Hvad er det største etiske problem i dag?

Med udgangspunkt i mit eget arbejde med udsatte mennesker, synes jeg, at det er en etisk udfordring, at vi pludselig har fået en stor gruppe udenlandske hjemløse, migranter, papirløse, eller hvad man nu vælger at kalde dem. De har ikke rettigheder i det danske samfund og kan derfor ikke hjælpes i vores sociale system. Det er ikke bare en konkret udfordring, men også et etisk problem. De etiske retningslinjer, man har som sygeplejerske, socialrådgiver og pædagog, tilskriver, at man hjælper alle uanset køn, nationalitet og etnisk baggrund, men her står man nogle gange i den situation, at hvis man hjælper, mister man offentlig støtte, eller det går ud over den ramme, man har.

Synes du, etiske spørgsmål fylder nok i den offentlige debat?

Nej. Jeg synes ofte, at etiske spørgsmål dukker op som konkrete problemer. Der er eksempelvis blevet talt en masse om problemerne med de udenlandske hjemløse som et konkret problem. Men man har ikke italesat det som et etisk problem, hvor man står i et skisma mellem sin etiske faglighed og den praktiske virkelighed på den ene side og lovgivningen på den anden side.

Hvornår stod du sidst i et etisk dilemma?

I det arbejde, jeg har, med de mest udsatte mennesker i samfundet, står jeg i etiske dilemmaer til halsen hele tiden. Når vi skal hjælpe folk i en udsat situation, skal vi hver gang overveje, hvad den bedste hjælp er. Eksempelvis med mennesker, som er i et voldsomt misbrug. Hjælper vi dem bedst ved at acceptere misbruget eller ved at sende dem i behandling?

Hvad er den største etiske udfordring, du har mødt?

I mit tidligere arbejde som sygeplejerske stod jeg indimellem i nogle etiske problemstillinger, der virkelig klodsede. For eksempel når folk ikke ønskede behandling for deres sygdom og døde som en ultimativ konsekvens af den holdning. Det er en etisk udfordring for alle, der står omkring sådan et menneske, at arbejde på de præmisser. Samme udfordring møder jeg stadig i mit arbejde med folk, som er ude i et voldsomt misbrug, men som ønsker at fortsætte. De er afhængige, men kan stadig helt klart formulere, at de ønsker at fortsætte deres misbrug. Det må man acceptere, for i socialt

arbejde skal man tage udgangspunkt i menneskets autonomi. Udfordringen er at se, at de bliver dårligere som konsekvens af deres misbrug. Man vil gerne påvirke og motivere dem til at gøre noget andet, men man kan ikke tvinge dem. Og så bliver man udfordret på sine egne holdninger til, hvad det gode liv er.

Bragt i Kristeligt Dagblad 2013

Velfærdsstatens huller kan ikke fyldes med frivilligt arbejde

Frivilligt arbejde er ikke til for at fylde ud, hvor velfærdsstaten ikke længere har penge til at yde service, mener Robert Olsen og Johannes Bertelsen.

I FORBINDELSE MED nedskæringer og serviceforringelser i det offentlige er det frivillige arbejde igen og igen blevet trukket ind i debatten som løsningen til at lukke hullerne i velfærdsstaten.

For nylig fremhævede Ritt Bjerregaard (S) dette synspunkt ved at sige: Det er naturligt, at socialdemokrater peger på frivillighed og mere borgerinddragelse, fordi en mere solidarisk tankegang og idéen om at inddrage borgerne i fællesskabet er typisk socialdemokratisk arvegods.

Politikere fra både højre og venstre er kommet med lignende udtalelser, hvilke sikkert var årsagen til, at en avis havde en let ironisk forside, hvor Venstre, Socialdemokratiet og SF alle citeres for, at ”Vi vil styrke civilsamfundet”. Sagt med andre ord: Alle elsker de frivillige. Lige nu!

Udgangspunktet i frivilligt arbejde er, at det er frivilligt og funderet i civilsamfundet. Det er altså noget, der foregår i frivillige organisationer, hvad enten det drejer sig om socialt arbejde, idræt eller andet. Frivilligt arbejde er ikke til for at fylde ud, hvor velfærdsstaten ikke længere har penge til at yde service. Frivilligt arbejde udspringer af behov, som mennesker så yder en indsats for at dække. I reglen er de frivillige organisationer også aktive omkring at gøre det offentlige opmærksomt på behovet.

Et godt eksempel på dette er, at en række frivillige organisationer, der yder støtte til hjemløse, Kirkens korshær, Missionen blandt Hjemløse og Projekt Udenfor, i vinter åbnede Baunehøj Kirke i København for hjemløse migranter blandt andre østeuropæere fordi, de ikke kunne blive indskrevet på de offentligt finansierede herberger i København.

Men organisationerne gjorde mere end det. De fremførte samtidig en relevant kritik af det offentliges manglende vilje til at tage hånd om denne problemstilling. Det var altså organisationer, som gjorde en aktiv indsats imod et problem, men samtidig fremførte en kritisk vinkel på vores samfunds indsats for de svageste. Denne kritiske rolle er en vigtig drivkraft i det frivillige arbejde.

DEN FRIVILLIGE tankegang går langt længere tilbage end partiernes opståen. Og partierne har indimellem haft et ambivalent forhold til netop det frivillige arbejde. Allerede i 1912 skrev K.K. Steincke senere socialdemokratisk socialminister i Almisse eller rettigheder: ”Denne hær af Sømmenslutninger, som tilmed er uden Samarbejde. De enkelte Foreninger konkurrerer tværtimod hinanden ned og udfolder i det hele en Febrilitet og en Iver, der næsten overstiger de fleste af Medarbejdernes mangel på Kendskab til den Befolkning, de ønsker at hjælpe, og til den Lovgivning, hvis Huller man mener at ville udfylde.... og enhver velmenende Dame er uden videre sagkyndig i Principperne for Forsørgelse”.

Også i nyere tid i 1970'erne og 1980'erne var talrige af Københavns borgmestre meget kritiske over for det frivillige arbejdes rolle i det sociale arbejde. Først med dannelsen af Kontaktudvalget for frivilligt socialt arbejde i 1998 blev dialogen mellem det offentlige og det frivillige arbejde bedre.

EN ANDEN interessant dimension i udviklingen af det frivillige sociale arbejde og udviklingen af velfærdssamfundet er dokumenteret fint af Pia Fris Laneths bog "Respekt om Kristeligt Studenter-Settlements historie". Her citerer hun Hal Koch, som netop fremhæver Indre Mission og de mange kirkelige idealister for at være fædre til velfærdssamfundet ved gennem deres uegennyttige (læs: frivillige) indsats at pege på problemer, udvikle metoder og skabe en forståelse i samfundet for, at også de svageste i samfundet skal hjælpes.

Metoderne var forskellige. I Kristeligt Studenter-Settlement talte forstander Otto Krabbe om skabelse af fællesskaber, på Kofoeds Skole talte grundlægger Hans Christian Kofoed om hjælp til selvhjælp, og sådan har den forskellighed, der ligger i de forskellige frivillige organisationers udgangspunkt, været med til at skabe et mangfoldigt socialt arbejde med mange holdninger.

Sidenhen er såvel Kristeligt Studenter-Settlement som Kofoeds Skole et langt stykke hen ad vejen blevet offentligt finansieret.

Frivilligt arbejde tilhører ikke et parti og udspringer ikke fra et parti - det udspringer af mennesker med en drivkraft til at gøre det, de føler behov for at gøre. Frivilligt arbejde skal, som ordets begyndelse siger, være noget, man engagerer sig i af egen fri vilje.

Derfor er der ikke tale om en ressource, man umiddelbart kan inddrage til at varetage de opgaver, der ikke er råd til at løfte, når det offentlige skal spare. Det er en benhård politisk opgave at prioritere i, hvad der skal og ikke skal udføres for offentlige midler. Om man vil eller ikke vil engagere sig i frivilligt arbejde under enhver form, vil til enhver tid være op til den enkelte. Det er med andre ord frivilligt.

Indlæg i samarbejde med Johannes Bertelsen Kristeligt Dagblad 2012

Jobcenteret afgør folks fremtid med ligegyldige samtaler

Fem minutter. Så lang tid er der afsat til de obligatoriske samtaler, ledige skal have med jobcenteret. Er det rimeligt, at man afgør folks fremtid med den ligegyldighed, spørger forstander Robert Olsen.

EN ELEV VISTE MIG et brev fra sit jobcenter, der blev indledt på denne måde: ”Vi indkalder dig til samtale om din uddannelses-/jobsøgning pr. telefon. Du bedes ringe: Onsdag d. 16-07-2014 kl. 13.20-13.25 på telefon: xx xx xx xx. Ved samtalen skal vi tale om dine muligheder for at komme i ordinær uddannelse/arbejde. Du kan forberede dig til samtalen ved at komme med forslag til, hvad der skal til for at starte i ordinær uddannelse/arbejde. Vi skal under samtalen drøfte hvilke aktiviteter, der kan bringe dig nærmere ordinær uddannelse/arbejde, og vi skal aftale nogle konkrete aktiviteter, du skal deltage i.”

Herudover meddelte jobcenteret i brevet, at eleven ville blive trukket i kontanthjælp, hvis han ikke ringede op inden for det interval på fem minutter, samtalen skulle finde sted i.

Han optog samtalen på sin mobiltelefon og afspillede den for mig. Den blev indledt med, at jobcentermedarbejderen i den anden ende af røret spurgte, hvordan det gik i Væksthuset. Nu har den pågældende aldrig været tilknyttet Væksthuset, som er et andet tilbud til ledige, i sin aktivering. Så allerede her drejede samtalen ind på et sidespor. Tiden - og det var faktisk kun fem minutter - gik med, at eleven forklarede, at han såmænd var i gang med både værkstedsarbejde og undervisning på Kofoeds Skole. Hvilket jobcenteret allerede havde fået at vide indtil flere gange og havde registreret i sine systemer. Jamen, det var jo godt, så er du jo i gang, lød konklusionen på samtalen i den anden ende af røret. Her kunne eleven altså gå i flere uger og lade op til en samtale, hvor han risikerer at miste noget af sin indkomst, hvis han glemmer at ringe op. Og når han så gennemfører dette overordentligt vigtige telefonopkald, kommer han til at tale med en medarbejder, som tydeligvis ikke har sat sig ordentligt ind i tingene. Det kommer der helt naturligt en ligegyldig samtale ud af, som eleven ikke kan opfatte som andet end kontrol for kontrollens egen skyld.

Jeg ved ikke, hvor mange samtaler af denne karakter, der bliver holdt mellem landets jobcentre og de ledige. Men jeg både håber og tror, at de politikere, som har vedtaget den lovgivning, der gør denne type samtaler mulige, er enige i, at de næppe bringer nogen videre mod arbejde og selvforsørgelse.

Det maksimale, samfundet får ud af denne type kontrol er, at den enkelte kommune lever op til sine forpligtelser over for staten i forhold til at sikre, at de ledige opfylder kravene om at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. De ledige får næppe andet ud af denne type systemkontakt end at blive endnu mere stressede og frustrerede. Jeg har det ydmyge ønske til den næste reform af systemet, at den vil sigte på at skabe en ramme, som sigter på at tage de mennesker, som er ramt af ledighed, alvorligt. For eksempel ved

at mødet med systemet efterlader dem med en følelse af håb og muligheder i stedet for følelsen af bare at være et nummer i systemet, der skal ringe op inden for fem minutter.

Debat indlæg 2014 i Kristeligt Dagblad

Fattigdom kan stadig måles

Det er selvfølgelig uforståeligt og uheldigt, at regeringen nu har valgt at afskaffe fattigdomsgrænsen.

Fattigdom er til stadighed aktuel og det vil til enhver tid gavne diskussioner om dette, at man har et fælles faktisk udgangspunkt for at vurdere udviklingen i det danske samfund. Om der bliver færre eller flere fattige i samfundet er et spørgsmål, der bør interessere os alle.

Fattigdomsgrænsen er jo evidens. Det er muligheden for at skabe en faktisk diskussion om tendenser, udviklinger og ikke mindst vurdere effekten af nye reformer i forhold til deres effekter i bunden af samfundet.

Socialminister Karen Elleman har ret i, at fattigdom er meget mere end et beløb. Fattigdom handler også om ensomhed, misbrug og mange andre sociale faktorer. Men fattigdom handler også om kroner og øre. Bare spørg dem, som hænger fast i kontanthjælpssystemet i årevis, eller de unge, der lever på den nye uddannelsesydelse.

Men er arbejdet med at få en fattigdomsgrænsen så spildt, og er fattigdomsgrænsen så helt afskaffet? I min optik er det arbejde, som blev gjort i 2012 - 2013 af ekspertudvalget om fattigdom, ikke spildt og tabt på gulvet. Udvalget havde netop til opgave at finde frem til en metode eller måde, hvorpå fattigdom bedst blev målt i Danmark.

Fattigdomsudvalgets anbefalinger var blandt andet fastlæggelse af en fattigdomsgrænse, hvor en disponibel indkomst, der i 3 på hinanden følgende år er under den kritiske indkomstgrænse på 50 procent af medianindkomsten, og hvor formuen ikke må overstige 100.000,- kr.

Efterfølgende besluttede daværende socialminister Karen Hækkerup, at regeringen vil følge udviklingen ved årligt at udarbejde en rapport om fattigdom. Det er den rapport og de beregninger, nuværende socialminister Karen Elleman ikke længere vil foretage.

Man da vi nu har et godt gennembearbejdet bud på en dansk fattigdomsgrænse og grundlaget for beregningerne i øvrigt er til stede, så kan der stadig måles og vejes. Andre kan jo træde til, og behandle de tal, som for størstepartens vedkommende er tilgængelige i de registre og databaser, som offentlige og private forskningsinstitutioner bruger til at beregne alt muligt andet. Man kunne forestille sig, at f.eks. tænketanke som Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Cevea, Kraka eller CASA – eller andre tog udfordringen op, hvor regeringen har sluppet, og fortsatte opgørelserne over udviklingen af fattigdom i Danmark med udgangspunkt i ekspertudvalgets forslag.

Fattigdomsgrænsen eksisterer. Den er ikke afskaffet – og det er fattigdom heller ikke. Den siddende regering har bare besluttet ikke at beregne, hvor mange fattige, der er i det danske samfund. Hvis civilsamfundets organisationer fortsætter beregninger og formidling af tallene, er arbejdet med at etablere en fattigdomsgrænse ikke spildt. Dermed kan vi fortsat diskutere udviklingen i antallet af fattige, og hvordan vi bedst bekæmper fattigdommen.

Debatindlæg i Information 2015

Stemmeretten skal ikke tages for givet

For nogle grupper er stemmeretten ikke engang grundlovssikret. Netop derfor er det vigtigt, at vi bestræber os på at få så mange som muligt til at benytte sig af muligheden for at afgive deres stemme.

Valget er udskrevet og grundlovsdage med jubilæum står for døren. Politikere og partisoledater vil i de næste uger kæmpe om vores stemmer. Politikernes ærinde er selvfølgelig at samle opbakning til deres holdninger. Men vi har en kollektiv interesse i, at så mange som muligt bruger deres ret til at stemme.

For mange år siden passede jeg ældre, demente borgere på et plejehjem her på Amager. Hver dag skulle de ældre ud af sengen. Jeg blev sat til at hjælpe en gammel arbejdsmand, Ole, ud af sengen. Jeg var den eneste mandlige ansatte ud over de blå mænd nede fra varmecentralen. De kvindelige sygehjælpere kunne ikke rigtig døje Ole - jeg ved ikke rigtigt hvorfor - så jeg blev sat til at hjælpe ham ud af sengen. Han var dårligt tilbuds, og han huskede næsten ingenting. Men vi klarede det fint begge to, og fik samarbejdet op at stå. Han var en stor mand. Store hænder og man kunne se på kroppen, at der var blevet arbejdet hårdt gennem hele livet.

Når vi havde fået de ældre op af sengen og vasket dem lidt, fik vi bokset dem ind i opholdsstuen. Ole var altid klædt i store - lidt for store - overalls. Der gik ikke længe, før han sad og småslumrede i en lænestol. Det gjorde de fleste andre også. På denne dag kom pludselig en person ind i lokalet, jeg ikke tidligere havde set. Det var en kommunal embedskvinde, der virkelig så ud til, at hun kedede sig. Hun gik ud midt i opholdsstuen og sagde med træt, men klar røst ” Er der nogen i dette lokale, som ønsker at stemme til folketingsvalget”. Der var ingen af de ældre, så den ældre arbejdsmand vågnede pludselig af sin døs og som skudt ud af en kanon, røg han op af stole og råbte ”Socialdemokratiet, Socialdemokratiet, Socialdemokratiet”. Ole begyndte at gå frem mod kvinden uden at støtte sig til nogen eller noget. Hun kom ham venligt i møde, og han fik lov til at stemme. Opildnet af Oles stemmeafgivelse, gentog kvinden sit råb om stemmeafgivelse, men der var ikke flere, der rejste sig fra lænestolene. Men liste A havde fået en stemme.

På sin egen mærkelige måde står situationen for mig som et smukt og fint billede på et demokrati, som inkluderede. I disse dage markerer vi 100-året for, at kvinder fik stemmeret. Men det var ikke alle, som kom med dengang i 1915, og heller ikke ved grundlovsændringerne i 1953.

At hjemløse og andre socialt udsatte borgere i dag kan deltage i vores demokratiske valg handlinger blev først vedtaget i 1961 ved en almindelig flertalsbeslutning i Folketinget. Deres stemmeret er - og det gælder også vælgergruppen mellem 18 og 21 år - ikke hjemlet i grundloven, men i Folketinget. Men det er dog trods alt en mulighed for at deltage i et inkluderende demokrati. Fra tid til anden er der stadig politikere - gudskelov få - som ønsker, at borgere på overførelsesindkomster skal fratages stemmeret. Det kræver såmænd ikke andet end at kunne samle 79 mandater for spørgsmålet i Folketinget, at gøre det samlede danske vælger- korps væsentligt mindre.

Men et inkluderende demokrati bør også have andre opmærksomhedspunkter end bare retten til at stemme. F.eks. stemmer meget få udsatte grupper og få indvandrere til valgene. Ved det seneste kommunalvalg fik kampagnen ”Stemmer på Kanten” vendt kurven, så der for første gang i mange år var flere udsatte borgere, som stemte, end ved det forrige. Det kræver altså indsats og opmærksomhed, hvis vi skal have de grupper, der typisk ikke stemmer, med på valgtoget.

I disse dage får kvinders valgret opmærksomhed, men heller ikke alle kvinder fik valgret for 100 år siden. Først i 1948 fik grønlandske kvinder stemmeret og først ved grundlovsændringerne i 1953 fik grønlændere fuldt medborgerskab. Altså var en del af Danmarks befolkning afskåret fra at deltage. Det taler vi ikke gerne om.

Vi bliver nødt til at have vores opmærksomhed på historiens skævhed i forhold til stemmeret, og på de nutidige sårbarheder i et inkluderende demokrati. Derfor er det vigtigt, at der er opmærksomhed på at få de grupper, som deltager mindre i såvel de store, demokratiske handlinger om reagerede på kvindens udsagn. Embedskvinden, sagde så eller ligefrem råbte højt ud i lokalet: ”Er der nogen i dette lokale, som ønsker at stemme til folketingsvalget?”

(Folketingsvalg, kommunalvalg etc.) som de små (foreninger, netværk m.m.) til at øge deres deltagelse. Det er her demokratiet skal udvikles og vindes.

At gøre stemmeretten grundlovssikret for alle, bør stå højt på listen, ved den næste revision af Grundloven. Men mit ungdomsbillede fra plejehjemmet står også stadig skarp og klart, som et billede til efterfølgelse: Lad os aktivt invitere de grupper, som ikke stemmer af sig selv, med i den demokratiske proces. Det fortjener de. Det fortjener vi, der stemmer. Og det fortjener vores demokrati.

Debatindlæg i Information 2015

Gråzone hjemløshed

I denne uge offentliggjorde Socialforskningsinstituttet sin undersøgelse ”Hjemløse i Danmark”.

Over 6000 borgere er nu hjemløse i Danmark. Også denne gang er antallet af unge hjemløse steget. I 2015 blev der registreret 799 hjemløse personer i denne aldersgruppe mod 617 i 2013. Det svarer til en stigning på 29 pct.

Men for unge er tallet måske endnu større.

Kofoeds Skole har i samarbejde med analyseinstituttet Voxmeter foretaget en undersøgelse, der viser, at 24,4% af befolkningen kender et ungt menneske, der inden for de sidste 2 år har været nødt til at overnatte hos venner eller familie på grund af boligmangel.

Undersøgelsen er foretaget gennem telefoninterviews, hvor 1001 respondenter har afgivet svar.

Denne gråzone hjemløshed eller de Sofa-surfere, som det kaldes i det faglige miljø, tydeliggør den hjemløshed eller boligmangel, som både unge udsatte og unge uddannelsessøgende oplever.

Ved Socialforskningsinstituttets seneste hjemløsetælling i 2015 er over en tredjedel af de registrerede hjemløse unge under 30 år. Fra Kofoeds Skoles Ungdomsboliger, som er bofælles-skaber for unge hjemløse, ved vi, at unge, der står uden bolig, først bruger varmetuer og herberg som sidste udvej, når de er løbet tør for overnatningsmuligheder i deres netværk. Socialforskningsinstituttets opgørelse rummer derfor et mørketal fordi, en gruppe af hjemløse unge ikke bliver registreret på de sociale tilbud. Når så mange mennesker kender til hjemløshed er det måske kun toppen af isbjerget, der viser sig i hjemløsetællingen.

Under alle omstændigheder viser tallet, at det er et generelt problem for alle unge, at finde en bolig. Har man så sociale problemer oveni købet, risikerer man let at komme i en situation, hvor man står på gaden. Og er man hjemløs i længere tid, er der stor risiko for, at fremtiden står i kontanthjælpens tegn. Det er det, vi ser i Kofoeds Skoles Ungdomsboliger, hvor en register- undersøgelse viser, at mange af de unge senere i livet stadig er på kontanthjælp, uden for arbejdsmarkedet, og ofte er ensomme.

Det kræver ikke kun gode intentioner at få unge ind på bolig- og arbejdsmarkedet. Det kræver tilgængelighed. Det er en nødvendighed for at undgå øget hjemløshed og marginalisering blandt unge.

Bragt i Kristeligt Dagblad 2015

Terrorbekæmpelse med social slagside

En gang i mellem kan det at se TV sætte tingene i et nyt perspektiv og sætte tanker i gang. I foråret begyndte en ny serie, *The Honorable Woman* eller på dansk *En kvinde I skudlinjen*.

Seriens hovedperson, Nessa, spilles af Maggie Gyllenhaal, som har fået en Golden Globe for sin rolle. I første afsnit skal Nessa holde en tale i forbindelse med den israelsk-palæstinensiske konflikt. I sin tale, siger Nessa: "Terror thrives in poverty, it dies in wealth".

Da regeringen for nylig præsenterede sin terrorpakke, var vi mange, som kiggede langt efter socialminister Manu Sareen i præsentationspanelet. Hvor var den sociale dimension henne? Ud af de 12 tiltag i terrorpakken, er kun ét i nærheden af at have en social dimension. Det er tiltag nr. 7, der handler om bekæmpelse af radikaliserings i fængslerne.

I forbindelse med terrorangrebet i København, kom det frem, at den unge mand fra Mjølnerparken lige var løsladt til gaden. Han var få dage inden sit terrorattentat blevet afvist til en bolig. Ekkoet af Nessas udtalelse ringer i ørene på mig, sammen med spekulationer om, i hvor høj grad, Omars opvækst, sociale situation og mangel på muligheder i livet, åbnede ham op for den islamistiske påvirkning, som gjorde den unge mand fra Nørrebro til terrorist?

Politiforbundets formand, Claus Oxfeldt, udtalte på TV2News, at "lige meget om det er rød, grøn eller blå stue, som gør noget, så skal de bare komme i gang".

Det er jeg meget enig i, men både vores analyser og initiativer bør række længere, end øget overvågning og politi- og efterretningsvirksomhed. Det er nødvendige indsatser, men det er også nødvendigt at tage terrorens sociale dimension alvorligt.

Vi bor i et af denne verdens mest lige samfund, men alligevel er den økonomiske ulighed vokset i Danmark i de senere år. Der er også blevet større mental ulighed og afstand mellem befolkningsgrupperne. Mange fattige og udsatte bor i egne boligområder. Folkeskolen bliver mindre og mindre en folkeskole, mange vandrer over i private skoler, hvad enten det er kreative skoler eller målrettede boglige privatskoler.

Tag en tur med S-toget uden for myldretiden og se hvem, der er med toget eller gå en tur i byen. Når jeg går ud af Kofoeds Skole kan jeg gå til venstre og ende i Fakta på Holmbladsgade i det gamle arbejderkvarter med pensionister, alkoholikere på bænken og en sælger af Hus Forbi. Går jeg til højre, kommer jeg til Kvickly på Strandlodsvej, hvor jeg møder bydelens nye indbyggere, som bor i de nyligt opførte ejerlejlighedskomplekser ud til Amager Strandpark. Selvom begge supermarkeder er en del af COOP, er der en enorm forskel på klientellet.

Afstanden mellem rig og fattig bliver desværre større, og selvom vi principielt har lige adgang til velfærdsgoder som sundhed og uddannelse, så bliver vores systemer i stigende grad indrettet således, at det bliver stadigt sværere for dem, der befinder sig i de nederste samfundslag, at lukke hullet op til middelklassen.

Den politiske definition af en kontanthjælpsmodtager er i dag – stort set over hele

linjen – lig med et menneske, der burde tage sig et arbejde og bidrage til fællesskabet. Vi har kollektivt dæmoniseret ”kontanthjælpsmodtageren” og ”flygtningen”, så deres rolle ikke længere er at være offer. Nu er de blevet skurkene, og derfor bringer det ikke meget storm over Bæltet, når Venstre og Dansk Arbejdsgiverforening foreslår at skære i kontanthjælpen, for at hjælpe flere ledige i arbejde.

Et forslag, der skaber angst og utryghed hos mange i forvejen udsatte mennesker, som bestemt ikke går rundt og føler sig inkluderet. Og et indtægtstab på 4.000 kr. om måneden vil betyde, at mange førtidspensionister kommer til at leve under fattigdomsgrænsen. Regeringens tiltag mod terror afspejler et syn på terrortruslen, som noget, der kommer udefra.

Den norske sociolog Niels Christie har for et par år siden i bogen ”Små ord om store spørgsmål” kritiseret beslutningstagere m.fl. for at bruge ordets magt til at distancere sig fra de mennesker, de skal hjælpe.

Vi risikerer at glemme, at kontanthjælpsmodtageren også har en historie – han eller hun bliver sprogligt reduceret til sin ydelsesform, væk er mennesket bagved – dem, som ”systemet” og dets sprog ellers skulle hjælpe og sætte i centrum. At de også er en del af samfundet. Alternativet kan blive større afstand og ulighed, desperate unge mænd, der er udenfor.

Nogle vil måske indvende, at man er nødt til at italesætte problemerne og ikke tale uden om. Det er muligt. Men afstanden i sprogbrug afspejler også en afstand mellem mennesker. I socialt arbejde er afstand mellem mennesker stort set lig med ikke at flytte noget. Så når man taler om at nedsætte det offentliges ydelser, taler man i virkeligheden mange endnu længere væk fra arbejdsmarkedet.

Måske er tiden kommet til, at vi taler om værdien af det sociale arbejde, ikke kun i et økonomisk perspektiv, men også i et samfundsperspektiv. Er det ikke en værdi at have alle med og ønske at have alle med. “It maybe that’s a fantasy”, Gyllenhaal siger i et interview. “But I do think that it’s a fantasy that’s worth having, that’s worth exploring, that’s worth considering”.

For mig er lighed, ligeværd og en lyst til at inkludere absolut en værdi, som er værd at folde ud, også – og ikke mindst i bestræbelserne på at bekæmpe terror.

Socialpolitisk Forenings blog 2015

Dæmonisering af psykisk syge

Psykiateren siger: ”Der vil ske drab igen”, Ekstrabladet skriver: ”Psykisk syg går amok”, medarbejder siger: ”Vi er bange for beboerne” og fagforeningen siger: ”Volden vil stige”. Det er blot nogle af de overskrifter, som i den forløbne uge har præget medierne efter endnu et tragisk drab på en medarbejder på det socialpsykiatriske bosted Lindegaarden i Roskilde.

Men overskrifterne er måske med til at gøre ondt værre, da vi utilsigtet er med til at stigmatisere og lægge endnu større afstand til mennesker med psykiatriske lidelser.

I det daglige arbejde med udsatte mennesker - blandt andet mennesker med psykiske lidelser - handler indsatsen om at få mennesker inkluderet og i det daglige arbejde kan det også handle om at forebygge konflikter og give den enkelte redskaber til ikke at handle voldeligt. Hvis medarbejdere går rundt og er angste og usikre, og der bliver længere og længere mellem den udsatte og den medarbejder, der skal hjælpe, ja så bliver risikoen for vold naturligvis større.

Når medarbejdere, psykiatere og enkelte fagforeninger også bruger sproget til at lægge afstand, så lægger det blot en yderligere dimension til afstanden mellem den enkelte psykisk syge og de mennesker og systemer, de skal have hjælp af.

Sociologen Niels Christie skrev i 2011 bogen ”Små ord om store spørgsmål”. Heri kritiserede Christie socialmedarbejdere og beslutningstagere for at bruge ordets magt til netop at distancere sig fra de mennesker, de skal hjælpe.

Vi risikerer at glemme, at stofmisbrugeren eller den psykisk syge har en historie – han eller hun bliver sprogligt reduceret til sin sygdom, væk er mennesket bagved – dem, som ”systemet” og dets sprog ellers skulle hjælpe og sætte i centrum.

Nogle vil måske indvende, at man er nødt til at italesætte problemerne og ikke tale uden om. Det er muligt. Men afstanden i sprogbrug afspejler også en afstand mellem mennesker. I socialt arbejde er afstand mellem mennesker stort set lig med ikke at flytte noget.

Gennem et langt livs observationer har Niels Christie mødt medarbejdere og beslutningstagere, som har taget dette magts sprog til sig, og dokumenteret, hvordan det skaber yderligere barrierer i forhold til de mennesker, der på godt og ondt udsættes for magten.

Min baggrund for at deltage i debatten er et årelangt arbejde på Mændenes Hjem, Kofoeds Skole og andre sociale og psykiatriske tilbud. Flere steder har i mange år haft en dagligdag, hvor fokus er på konfliktforebyggelse, også selvom det – særligt på Mændenes Hjem – har været i en verden, hvor vi af og til oplevede, at knive, pistoler og møblementer røg gennem luften, når psykotiske eller påvirkede mennesker ”kogte over”.

Socialt arbejde, med de allermest udsatte borgere, er arbejde, hvor vi skal være bevidste om, at den udsatte borger ofte er under økonomisk, familiært, indre og samfundsmæssigt pres, som betyder, at der er en øget risiko. Det er en del af den virkelighed, vi møder som medarbejdere. Og det er netop fordi, vi vil og samfundet vil, at vi skal være

hjælp, hvor de allermest udsatte mennesker er. Det gælder ikke kun psykisk syge, men også fattige, misbrugere, traumatiserede flygtningen m.fl.

Vi er der, og vi er der fordi, det giver mening og fordi den enkelte skal have hjælp og støtte, og vi er der fordi, også dette arbejde er med til at skabe et godt samfund.

I medierne tales også om en årsag til volden. Det er den psykisk syge. Men vi glemmer, at der er en række andre faktorer, der spiller ind på den psykisk syges handlinger, som vi bør se på og arbejde med. Det er faktisk grundlæggende psykiatrisk viden.

For nylig fik Det socialpsykiatriske botilbud Sundbygaard en kritisk bemærkning i en tilsynsrapport fra Hovedstadens tilsynsmyndighed (Politiken 15.01.2016) for, at medarbejderne nu brugte så meget tid med registrering, kontrol og journalisering på kontoret, at der ikke længere var tid til relationen til beboerne. Relationen, som alle i pædagogisk arbejder er enige om og ved – er helt essentiel for at skabe dialog, udvikling, være konfliktforebyggende.

Og man kan spørge sig selv om netop dette kontorarbejde fylder alt for meget i hverdagen med udsatte borgere.

Jeg kan heller ikke lade være med at tænke på, at Lindegaarden, hvor jeg engang har arbejdet i en kort periode, er et tidligere psykiatrisk plejehjem. Altså indrettet til ældre beboere. Er denne ramme fornuftig og hensigtsmæssig for psykisk syge mennesker? Jeg husker, at medarbejdere og ledelse for mange år siden udarbejdede en visionær plan, hvor lange gange blev revet ned, og man skitserede et udendørs hovedstrøg og bedre lejligheder med egen udgang. De fysiske rammer gør noget ved mennesker og specielt psykisk syge.

Psykisk syge kan være hårde ved deres omgivelser, men det er måske vigtigt at huske på, at psykisk syge er endnu hårdere ved sig selv.

Psykisk syge lever 15 - 20 år kortere end andre. Selvmord ses overrepræsenteret hos psykisk syge, misbrug er blevet mange i psykisk syges hverdag, hvad enten det er hash eller kokain, så er det med til at give et risikabelt liv med ringere sundhed.

Så når vi skriver om drab, så skal der måske også skrives ligeså meget om alle de andre aspekter, hvor psykisk syge er hårde ved sig selv.

Et eller andet sted er knivdrabene måske bare symptomer på f.eks. færre psykiatriske sengepladser, mere strømlinede behandlingssystemer, uoverskuelige offentlige systemer for udsatte borgere – og ind i mellem også for ansatte – afmagt, lukkede døre, nedslidte og fantasiløse offentlige institutioner med medarbejdere, der er stressede, fordi de bruger mere tid på registrering og kontrol end på at yde service, omsorg og at lukke borgeren ind.

Når det er sagt, bør vi også se på, om vi - inden for de rammer, der nu engang er - kan finde redskaber og metoder, som faktisk forebygger vold og forhindrer drab. Den første erkendelse til at komme videre ad denne vej må være, at vi, der arbejder i randen af samfundet, ikke skal arbejde på at fjerne os fra de mest udsatte og ekskludere dem fra blandt andet bostederne, men have forståelse og empati ikke kun for den dræbte, men også for de tiltalte.

Debatindlæg i Politiken 2016

Kofoeds Skole med nye visioner

Kofoeds Skole har i samarbejde med Realdania udviklet en visionsplan for Kofoeds Skole. Udviklingen er sket sammen med skolens elever, medarbejdere, bestyrelse, naboer og samarbejdspartnere. Resultatet er en helhedsplan for skolen, som præsenteres i ”Visionsplan for Kofoeds Skole i fremtiden”.

Formålet er at udvikle Kofoeds Skole og skabe et rum for arbejdet med udsatte borgere i en foranderlig bydel. Kofoeds Skole skal udvikles til en storbylandsby, der ligger i byen, og som åbner sig mod verden. Ambitionen er at udvikle Kofoeds Skole i en retning, der både er socialt, økonomisk og miljømæssigt bæredygtigt. Projektet angiver en retning for Kofoeds Skoles nationale og internationale arbejde og skal også være til inspiration for andre organisationer, der arbejder med socialt udsatte og som udfordres af den udvikling, der er i storbyerne i dag.

Kofoeds Skole har på baggrund af visionsplanen indledt et samarbejde med Boligselskabet KAB og Københavns Kommune om udvikling af de boligmæssige elementer i visionsplanen. Fortætning af Kofoeds Skoles område giver mulighed for at etablere nye fællesskaber med boliger til familier, ældre og unge med lav indkomst (basisboliger). Vi tror på, at den blandede by, hvor der gives nogle rammer for etablere nære fællesskaber også skaber en mere socialt bæredygtig by.

Et vigtigt område i visionsplanen peger på, er udvikling af Kofoeds Skoles socialøkonomiske potentiale. Kofoeds Skoles værksteder vender i dag indad mod egen verden. Dette skal åbnes op og vendes mod verden.

Projekterne skal bidrage til udvikling i det sociale og pædagogiske arbejde. Dette sker igennem etablering af nye funktioner i kantzonen mod Holmbladsgade og Nyrnberggade.

De social økonomiske initiativer har til formål at:

- integrere eleverne i arbejdsmarkedet
- skabe positive kontakter mellem skolens elever og det omgivende samfund
- bidrage til at løse sociale og økologiske problemer i samfundet
- skabe social værdi for samfundet og personlig udvikling for deltagerne
- synliggøre socialt udsatte grupper positivt

Med en ny åben kantzone mod Holmbladsgade og Nyrnberggade sendes der et positivt signal til naboerne om, at de er velkomne på skolen. Dette vil give mulighed for bedre dialog og skabe rum for nye partnerskaber, som bygger på sociale og bæredygtige principper.

Det sidste vigtige element i strategien er, at bæredygtighed tænkes ind i de initiativer, der udvikles på skolen. De sociale gevinster ved at arbejde med bæredygtighed som pædagogisk mål er talrige. Det bidrager til at skabe personlig udvikling for elever og

give dem en oplevelse af ligeværdighed og handledygtighed. For skolens elever er genbrug og deleøkonomi nødvendigt pga. begrænsede økonomiske midler.

Kofoeds Skole har en række meget konkrete udfordringer, vi er nødt til at håndtere; flere af Kofoeds Skoles bygninger er utidssvarende energimæssigt og nogle er endda direkte usunde pga. træk, skimmelsvamp og kulde. Der er derfor, udover visionsplanen, også blevet udarbejdet energirapporter på alle skolens bygninger, som tegner et billede af en bygningsmasse, som ikke lever op til moderne energistandarder, og som derfor medfører store udgifter. De store energiudgifter betyder færre midler til det sociale og pædagogiske arbejde.

Disse udfordringer håndteres i projektet ved en ambitiøs plan for investeringer i energi-forbedringer på skolens hovedbygning. Derudover indebærer projektet også en fortsat pædagogisk opgave i at få elever og medarbejdere med til at udvikle en mere grøn og bæredygtig kultur på Kofoeds Skole.

Amager Øst og Holmbladsgadekvarteret gennemgår lige nu en hastig transformation fra industrikvarter og udsat boligområde, til ny attraktiv bydel i København. Kofoeds Skole arbejder for, at der fortsat i bydelen skal være boliger, byrum og sociale tilbud til udsatte mennesker, som ikke kan følge med ift. de stigende boligpriser, som udviklingen medfører.

Kofoeds Skole har traditionel hørt til forsorgstilbuddene og har på den måde været en traditionel institution. Set i det perspektiv vil de udviklingsplaner, som er skitseret i visionsplanen, betyde en udvikling, hvor den institutionelle ramme ændres, afvikles og udvikles til at være en integreret del af et byområde.

Visionsplanens gennemførelse vil skabe en transition af den institutionelle ramme, som ændrer ikke blot Kofoeds Skoles rolle i lokal samfundet, men også den udsatte borgers rolle i lokal samfundet, der går fra at være udsat til at være en aktør, som skaber værdi i samfundet.

Projektindhold og aktiviteter er beskrevet i ”Visionsplanen for Kofoeds Skole i fremtiden”. I dette afsnit beskrives projekter, der af Kofoeds Skole er udvalgt som væsentlige for udviklingen af skolen i en socialøkonomisk retning og som skal bidrage til en større åbenhed over for det omkringliggende samfund.

En åben kantzone med butiksliv mod Nyrnberggade

Udadtil ønsker skolen at etablere en række socialøkonomiske butikker og åbne værksteder, hvor aktiviteter, services og produkter fra skolens værksteder kan omsættes i et møde med omverdenen. Samtidig ønsker vi at gøre skolen til en del af byen ved at inddrage uderummet omkring skolen til små offentlige byrum med begrønning, mennesker og aktiviteter.

Dette kræver en forbedret rumfordeling og indretning af hovedbygningens stueplan, som bliver det nye centrum for Kofoeds Skoles socialøkonomiske aktiviteter og den primære indgang til skolen.

De konkrete strategier for kantzonen mod Nyrnberggade er:

- Tøj- og møbelbutikker
- Cykelværksted
- Vaskeri
- Galleri
- Begrønning

Indadtil mod gården etableres på tilsvarende vis en faglig kantzone med fleksible facader og små opholdsniche, som bidrager til at styrke det interne sociale liv på skolen og mulighederne for at samarbejde på tværs af fagligheder.

Møbeldepot i kælder med kig til gården

I dag har Kofoeds Skoles kælder et stort uudnyttet potentiale. Kælderen skal fremover rumme Kofoeds Skoles møbeldepot, der indsamler og fordeler møbler til trængende elever. For at sætte de mange kvadratmeter i kælderen i spil, er der i visionsplanen skitseret et projekt der åbner kælderen op mod skolens gård, så der kommer dagslys ned til møbeldepotet. Projektet vil samtidig bidrage til at bryde den monotone struktur og skabe et spændende gårdrum. Placeringen er oplagt ift. planer om at danne en butik i kantzonen med salg af genbrugsmøbler.

Café mod Holmbladsgade

Café som skal være Kofoeds Skoles nye vartegn udadtil er placeret ud til Holmbladsgade på kanten mellem skole og by. Bygningen, som udgør et naturligt stop og vartegn på vejen mod Amager Strandpark, er trukket ud over gaderummet, så den tydeligt ses af de mange cyklister på Holmbladsgade.

Når man i dag kommer kørende ad Holmbladsgade, lægger man ikke mærke til Kofoeds Skole, og man ser ikke alle de ressourcer, som skolen har. Med den nye aktive kantzone lægges der op til, at skolen ikke længere skal vende ryggen til verden, men åbne sig mod resten af byen og vise, hvad skolen står for og kan.

På sigt ser Kofoeds Skole potentiale for, at skolen opbygger socialøkonomiske aktiviteter med henblik på at levere services og ydelser til et offentligt marked, f.eks. kommunerne.

Miljøstation og grønt gårdmiljø

Et centralt projekt for gårdmiljøet er miljøstationen, som bliver det fysiske rum, hvorfra konkrete grønne aktiviteter skal orkestreres. Miljøstationen bliver det fysiske centrum for mange af skolens bæredygtige aktiviteter:

- Urban farming: Det er her fra elever og medarbejdere sammen får udviklet Kofoeds Skoles urbane landbrug med egen fødevarerproduktion. Fremadrettet er tanken, at haverne også skal kunne levere grøntsager, krydderurter, blomster, honning m.v. til bl.a. andet Café Himmelblå og videresalg af varerne.

- Affaldssortering: Samtidig danner miljøstationen rammen for skolens affaldssortering.

- Haveprojekt: Haven, som skal strække sig fra Multihallen til den nye placering af miljøstationen, vil skabe et rum for afslapning mellem frugttræer, vinterhave/drivhus og bænke. Frugthøst m.v. kan anvendes til egen produktion og evt. videre salg.

Sammenhænge, mangfoldighed og æstetik

Det er vigtigt, at de ændringer, der bliver lavet, er bygningsmæssige ordentlige og bæredygtige. Samtidig skal de tiltag, der udvikles, have en karakter, som skaber et sammenhængende bygningsudtryk, med en sammenhængende æstetik. F.eks. at facaden har et samlet udtryk og at facaden og de udadvendte aktiviteter også signalerer det indhold og den mangfoldighed, som findes på Kofoeds Skole.

Forventet resultat:

Myter og fordomme næres af ukendskab. Men når først vi mødes med andre med en markant anden baggrund, ser vi imidlertid et menneskeligt ansigt, og så stiger den gensidige accept oftest. Nogle borgere er mere udsat for oplevelsen af isolation og fordomme, fordi deres livsvilkår er meget afvigende, og eleverne på Kofoeds Skole er blandt disse.

Med visionsplanen har Kofoeds Skole optegnet en strategi for den opgave, det er, at skabe forbindelser mellem den marginaliserede borgergruppe, som kommer på Kofoeds Skole som elever, og så de eksisterende naboer og nye tilflyttere til bydelen. En bedre sammenhængskraft i byen forventes at modvirke sociale konflikter i en byudvikling, hvor forskellige sociale grupper mødes.

Projektet skal bidrage til det nære lokalområde ved at skabe grønne områder og socialøkonomiske butikker. Det forventes, at Kofoeds Skole på den måde også kan være med til at skabe mere lokalt engagement.

Kofoeds Skole har foreløbig modtaget 30 mio. fra Realdania, 19 millioner fra A.P. Møllers støttefond til gennemførelsen af visionsplanen og 2. mio. fra den Obelske familie fond.

Amager Røsten 2016

Hvilke vej vender vinden?

Lige meget hvordan man vælger at formulere det, så sker der ændringer i disse år i den danske velfærds model. Nogen vælger at kalde det ”effektiviseringen” af velfærdsstaten med henblik på at flere kommer i arbejde, mens andre kalder det et sammenbrud, nedslætning af velfærdsstaten eller lige frem et farvel til velfærdsstaten.

En ting er dog sikker. Velfærdsstaten og velfærdssamfundet ændrer sig hurtig i disse år blandt andet under indtryk af en øget globalisering og markedgørelse af den offentlige sektor og dens tilbud. Både for borgeren, for de sociale tilbud og for samfundet har dette en række konsekvenser. Konsekvenser for, hvordan livet vil skulle leves i Danmark fremover.

Kofoeds Skole er et af de sociale tilbud, som oplever disse ændringer og udfordringer.

Borgeren

For den udsatte borger på kontanthjælp, førtidspension eller ungeydelse har det den meget konkrete konsekvens, at man har færre penge til rådighed. Nedsat kontanthjælp for unge under 30 år, kontanthjælpsloftet, integrationsydelse og 225 timers reglen betyder, at borgeren har færre penge til rådighed til at betale, husleje, mad, tøj m.m. Det betyder, og vil fremover betyde, fattigdom, hvor borgerne vil lide afsavn og i flere tilfælde ikke have råd til at betale elementære ting som husleje, varme og mad.

I perioden 2013 - 2015 har regeringen udarbejdet en fattigdomsredegørelse og fastsat en operationel fattigdomsgrænse. En ekspertgruppe nedsat af regeringen anbefalede i 2013, at man fremover skal måle fattigdom på, om en person tre år i træk har haft en indkomst under 50 procent af medianindkomsten. Grænsen bliver dog reguleret alt efter hvor mange personer, der er i husholdningen. I 2014 gjorde socialministeren den anbefalede fattigdomsgrænser til den socialministeriet officielle fattigdomsgrænse. I 2014 vurderede redegørelsen at 42.000 levede i fattigdom.

I 2015 besluttede den nuværende regeringen at afskaffe fattigdomsgrænsen og redegørelsen om fattigdom, så fremover vil der ikke mere kunne ses en udviklingen i denne problematik. Mange sociale og faglige organisationer på det sociale område, er dog sikker på, at man i de kommende år vil se fattigdommen i Danmark stige og antallet af udsættelser på grund af husleje restancer vil stige.

Samtidig er der sket det siden begyndelsen af 0'erne at de øgede krav om aktivering og den mere restriktive kontrol af mennesker på offentlige ydelser. Socialcentre og Jobcentre blev skilt i to forskellige enheder. Jobcentrene med det ene formål at få arbejdsløse borgere aktiveret.

Mange mennesker på offentlig forsørgelse har derfor i dag en stor mistillid til offentlige myndigheder og få positive relationer i deres netværk til at hjælpe dem. Et eksempel på dette oplevede jeg på et møde med en række kontanthjælpsmodtagere. De fortalte, at de ikke stoler på kommunen eller kommunens sagsbehandlere. Manglende konkret hjælp, fratagelse af kontanthjælp, tvang til ophævelse af egen pension, manglende støtte til konkrete problemer, skaber det skisma mellem på den ene side det offentlige

hjælp til udsatte borgere og på den anden siden de udsattes oplevelse af netop denne hjælp.

Man siger, at sammenhængskraften består af tre faktorer: Tillid, sociale netværk og normer. En svækkelse af tilliden til det offentlige er en af de faktorer, som vil være med til at svække samfundets sammenhængskraft. Derfor skal vi også herhjemme passe på, at tilliden til systemet hos de udsatte grupper ikke bliver for lav.

Det gamle mundheld om, at ”man kan altid gå til kommunen!” gælder ikke mere. Oplevelsen er, at man bliver mødt af kontrol og mistillid i f.eks. et jobcenter.

Flere af de andre faktorer, som er beskrevet tidligere, har også samfundsmæssige konsekvenser. F.eks. den manglende tillid. Hvis tilliden svækkes i samfundet er det alvorligt.

Når Danmark gentagne gange lander højt på skalaen over lande, hvor befolkningen er mest lykkelig, så er en af de faktorer, som er udslagsgivende for dét, netop tillid til hinanden og tilliden til de offentlige systemer.

Hvis tilliden svækkes, svækkes sammenhængskraften i vores samfund.

Kofoeds Skole er en NGO (non government organisation), som netop her har sin berettigelse til at være brobygger eller bølgebryder for den udsatte borger. Ofte vil organisationer, som Kofoeds Skole, havde mulighed for via vejledning og rådgivning at stille sig ved siden af den udsatte borger og agerer som borgerens advokat.

Dette er en vigtig rolle, hvor borgeren får konkret hjælp f.eks. i forhold til et jobcenter, forebyggelse af udsættelse af bolig, udredning af gæld, eller vejledning til at finde tilbage til et job eller uddannelse.

Sociale tilbud

Den sociale indsats for udsatte borgere har det svært. Færre væresteder Baggrunden er flere ting; blandt andet en stram målstyring af de offentlige udgifter, generelle besparelser på de offentlige finanser, herunder en kraftig reduktion i f.eks. satspuljen og andre statslige sociale puljer, har sat den sociale indsats i stå eller lige frem reduceret indsatsen. På en række områder kan det vække bekymring; f.eks. svækkes indsats og koordineringen overfor hjemløse samtidig med at antallet af hjemløse er steget gennem de senere år. Rigsrevisionens granskning af hjemløse området fra 2014 illustrerer det. Her blev der udtalt kraftigt kritik ikke blot af Socialministeriet, men også af Boligministeriet, for ikke at skabe initiativer til at imødekomme den voksende hjemløshed. Hertil kommer en kritik af kommunerne for ikke at skabe de handleplaner og den sociale støtte, der er nødvendig, for at mindske hjemløsheden i Danmark. Der tænkes ikke på tværs og indsatsen bliver derfor ringere.

Hjemløseområdet er også eksempel på andre tendenser i det sociale arbejde, som kan bekymre. Den tidligere metode pluralisme er afløst af kommunalt bestemte metoder, som skal passe alle. ”One size fits all” er blevet den linje, hvor ved man søger at løse sociale problemer. Man kan tale om en ensliggørelse af den sociale indsats.

Gruppen af udsatte borgere er mangfoldig og uensartet og har brug for forskellige tilbud. Ikke kun en slags tilbud.

Brobygning eller opsplittning

De samfundsmæssige konsekvenser af denne udvikling er flere. Den omtalte øgede fattigdom vil være en konsekvens. Men de øgede krav, den øgede udfasning af mennesker på overførelsesoverenskomst, vil betyde, at flere kommer til at forlade de offentlige ydelser og i stedet leve i et grå/sort arbejdsmarked eller måske ovenikøbet kriminalitet.

Men kontanthjælpsmodtagere kan også tænke. I en artikel i netavisen Avisen skrev man, på baggrund af oplysninger fra Danmarks statistik, at antallet af kontanthjælpsmodtagere, der var flyttet til Lollands Kommune var steget med 211 personer. Det var typisk kontanthjælpsmodtagere, beboere i en almen bolig i en stor by (primært København), som havde valgt den høje by-husleje fra til fordel for en lavere husleje på landet. Den sociale situation var ikke ændret.

Så mens der sker en general urbanisering i Danmark – også i andre lande, så vil en del af de mennesker, der lever på overførelsesindkomst flytte den modsatte vej, og tilbage i byerne bliver middel- og overklassen, samt en urban subkultur af hjemløse.

Faren for et mere opsplittet samfund, hvor subkulturer eller lige frem parallelsamfund opstår er derfor et vigtigt fokus punkt for Kofoeds Skole.

Amager Øst, hvor Kofoeds Skoles hovedskoleligger, gennemgår lige nu en hastig transformation fra industri kvarter og udsat boligområde, til ny attraktiv bydel i København. Kofoeds Skole arbejder for at der fortsat i bydelen skal være boliger, byrum og sociale tilbud til udsatte mennesker, som ikke kan følge med ift. de stigende boligpriser, som udviklingen medfører.

Kofoeds Skole har traditionel hørt til forsorgstilbuddene og har på den måde været en traditionel institution. Set i det perspektiv vil de udviklingsplaner, som er skitseret i en visionsplan for Kofoeds Skole betyde en udvikling, hvor den institutionelle ramme ændres, afvikles og udvikles til at være en integreret del af et byområde.

Visionsplanens gennemførelse vil skabe en transition af den institutionelle ramme, som ændrer ikke blot Kofoeds skole rolle i lokale samfundet, men også den udsatte borgers rolle i lokal samfundet, der går fra at være udsat til at være en aktør, som skaber værdi i samfundet. Der er tre spor i visionsplanen. At udvikle en storbylandsby, skabe socialøkonomiske butikker i facaden mod gaden og udvikle os til at være mere bæredygtige. Det er vores vision. Det handler om brobygning og åbenhed.

Og så handler det – for Kofoeds Skole- selvfølgelig om det enkelte menneske og det enkelte menneskes problemer i hverdagen.

Vi skal styrke den enkelte til et bedre hverdagsliv og vi skal være brobygger til det øvrige samfund både for borgeren og som socialt tilbud.

Bragt i magasinet Vejlederforum 2016

En "ikke voldelig" tilgang til et voldeligt miljø – konfliktforebyggende socialt arbejde

Hvordan kan arbejdet blandt hjemløse tilrettelægges bevidst konfliktforebyggende? Social og pædagogisk praksis har betydning, men hvorledes kan de fysiske rammer inddrages i en social og pædagogisk tilrettelæggelse af konfliktforebyggende socialt arbejde? I denne artikel beskrives indsatsen ved Mændenes Hjem på Vesterbro i København. Efter en introduktion til fem centrale dimensioner, der har betydning for tilrettelæggelsen af indsatsen, behandler artiklen konkrete personalepolitiske handlinger. Herefter beskrives de sociale og pædagogiske tanker bag en fysisk reovering af Mændenes Hjem.

Mændenes Hjem – socialt arbejde i centrum på Vesterbro Mændenes Hjem er et differentieret socialt tilbud til hjemløse, der ligger i det gamle arbejderkvarter Vesterbro bag Københavns Hovedbanegård. Indre Vesterbro i København er Nordens eneste "åbne" narkotikascene. I dette område findes stofmisbrugere, hjemløse, prostituerede m.m. Vesterbro tiltrækker mennesker med problemer fra både provinsen, men også fra andre lande i Europa og Norden.

På Mændenes Hjem er vi tæt på hjemløse og misbrugskulturerne på Vesterbro. Medarbejderne på Mændenes Hjem møder mellem 200- 500 hjemløse, stofmisbrugere og andre udsatte personer hver dag. I dette krydsfelt mellem gaden og det sociale tilbud arbejdes med svære og komplicerede problemer.

Mændenes Hjem yder service i mange niveauer og på mange forskellige måder. Der er en bo-del, som består af et herberg med 43 pladser, et bofællesskab på 8 pladser og en bo-enhed på 15 pladser.

Den udadrettede virksomhed består af en sygeplejeklinik, et team af frivillige læger, en natcafé og Kontaktstedet og brobyggerprojekt. Der udleveres sprøjter, kanyler, sterilt vand til stofmisbrugere, kondomer til de prostituerede og hjemløseavisen 'Hus Forbi' distribueres også fra Mændenes Hjem.

Målsætningerne er forskellige, alt efter om man bor i Bofællesskabet eller Herberget, og målsætningerne er forskellige, alt efter om man møder op i Sygeplejeklinikken eller i Natcaféen/natmødestedet. Denne opdeling af Mændenes Hjem er et udtryk for, at Mændenes Hjem i sit tilbud søger at tilpasse organisationen til de forskellige behov, som brugerne har, og til de forskelligartede sociale opgaver, som er på Vesterbro. Udgangspunktet i arbejdet er dog det samme nemlig at tilbyde hjælp, omsorg, ophold og social støtte til hjemløse og udsatte mennesker.

I det daglige ser og oplever medarbejderne sider af livet, som er voldsomme, og som kan være grænseoverskridende. De skal forholde sig til menneskers aktive destruktive adfærd, til døden, til voldelige personer, narkohandlere, sygdom, trusler og meget, meget mere. Det kræver robusthed, faglig viden og kompetence, professionalisme og ikke mindst kollegial og ledelsesmæssig opbakning at håndtere disse påvirkninger. Det kræver et bevidst konfliktforebyggende arbejde.

Konfliktforebyggelse

Medarbejderne har en ”ikke voldelige tilgang” til et voldeligt miljø. Ja, nogen vil måske sige et ekstremt voldeligt miljø. Medarbejdere og ledelse har udarbejdet en politik på området.

Fem dimensioner i konfliktforebyggende arbejde

Mændenes Hjem har fokuseret på følgende 5 dimensioner i det konfliktforebyggende arbejde:

- en ramme - en ideologisk/samfundsanalyse
- en historisk/institutionel dimension. Hvad og hvem er Mændenes Hjem?
- en lokalitetsanalyse. Hvor er vi? Hvad er vores rolle?
- en personale politisk dimension.
- en fysisk dimension

Mændenes Hjem politik for at forebygge vold og trusler er:

- At ledelse og medarbejdere gør alt for at forebygge, at der opstår situationer med vold og trusler.
- At der løbende evalueres i plenum på voldsomme episoder med henblik på forebyggelse
- At udviklingen i episoderne overvåges, så institutionen har overblik over ændringer i det samlede billede.
- At en kollega, der er ramt af vold eller trusler, hurtigst muligt kan komme tilbage til arbejdspladsen med den nødvendige støtte fra ledelse og medarbejdere.
- At der ydes psykologhjælp til de involverede medarbejdere, som måtte ønske dette.
- At institutionen har en plan (ambulanceplan), som generelt og individuelt for den enkelte medarbejder indeholder beskrivelse af, hvordan der skal handles, og hvem der skal kontaktes ved alvorlige hændelser.
- At vold og trusler anmeldes til politiet og anmeldes som arbejdsskade.
- At ledelse og øvrige medarbejdere reagerer og er synlige i en situation, hvor en kollega er presset. At en kollega i en truende situation altid bakkes op og kommer til undsætning.
- At problemer ikke individualiseres, hverken i situationen eller efterfølgende.
- At der findes funktionsduelige alarmer og samtale apparater til alle medarbejdere, så hurtig hjælp kan tilkaldes fra kollegaer og politi.

Disse dimensioner spiller sammen i den sociale og pædagogiske praksis, som udfolder sig på Mændenes Hjem og i særdeleshed i det konfliktforebyggende og voldsforebyggende arbejde.

Ideologier og samfund

Danmark er et rigt velfærdssamfund med sociale goder, der tager hånd om mennesker, der ikke finder indpas på arbejdsmarkedet og det almindelige boligmarked. Omstilling i velfærdspolitikken, større krav til individet om deltagelse, egenbetaling og i visse tilfælde nedskæringer er på dagsordenen. Rettigheder bliver beskåret og ændret. Trods velfærd og rigdom er der mennesker, der falder udenfor samfundets rammer og normer f. eks stofmisbrugere, alkoholikere, psykisk syge og i visse tilfælde mennesker med anden etnisk baggrund end dansk.

For enkelte af disse mennesker er individuel desperation mere udtalt end samling om kollektive rettigheder og krav. Det sker ofte i en sådan grad, at deres reaktion omsættes i en voldsom destruktiv adfærd, der kan være rettet mod individet selv i form af voldsomt misbrug. Det kan være gennem individuelle løsninger i form af sort arbejde, som understreger ”udenforskabet” eller det kan i visse tilfælde være i form af reaktionen mod velfærdssystemet hjælpeforanstaltninger. Trusler mod socialarbejdere ses oftere. De sociale medarbejdere er i spil i samfundets ændringer.

Den historiske dimension

Udviklingen på hjemløseområdet og de udfordringer, der følger med, stiller nye krav til forsorgshjem og medarbejdere.

Hjemløseområdet har været præget af gamle traditioner, langsommelighed og en tendens til at gemme sig, når socialpolitiske diskussioner var i gang.

De seneste ti år har ændret meget af dette. Ser vi ud over det sociale landskab, er hjemløse-området et af de felter, hvor der har været en stor udvikling. En udvikling, som giver nye udfordringer til arbejdet på boformer, forsorgshjem og herberger for hjemløse.

Nye brugergrupper er kommet til: Unge, indvandrere og flygtninge samt stofmisbrugere. Hjemløse er ikke længere ”en stationær gruppe” af midaldrende alkoholikere, men forskellige mennesker og forskellige grupper.

Selve brugerbegrebet har ændret sig. I dag taler vi – forhåbentligt – ikke mere om klienter, men om borgere og brugere af vores tilbud. Brugeren er ikke længere passiv modtager af vores ydelser, men et menneske med behov, ønsker, rettigheder og drømme. Hjemløshed opfattes heller ikke mere som en stationær tilstand, forstået således, at når man én gang er blevet hjemløs, vil man blive ved med at være det.

Opholdet på forsorgshjemmet eller herberget er i dag en proces frem mod andre og mere permanente botilbud, hvad enten det er egen bolig, et socialt boligtilbud eller måske et behandlingstilbud. Hjemløshed i dag er en proces.

Ophævelsen af institutionsbegrebet, kræver, at både brugere og medarbejdere gør op med gamle vaner, rutiner og holdninger. Hvor økonomisk støtte tidligere var forbundet med institutionens lovgrundlag, gives der nu støtte efter forskellige paragrafer i lovgivningen. Sideløbende med ophold i et botilbud efter servicelovens § 110 skal der være aktiverende støtte og omsorg og efterfølgende hjælp.

Tilbud efter Serviceloven til hjemløse i dag udgør en bredere vifte end tidligere. Som

eksempler på nytænkning er etableringen af ”skæve boliger”, som er lejeboliger til mennesker, der har svært ved at finde sig til rette i de ”almindelige” boligområder, og alternative plejehjem til ældre misbrugende hjemløse. Det mest iøjnefaldende eksempel på omstrukturering er de ændringer, som er sket i København, hvor forsorgshjemmet Sundholm er nedlagt som central institution, og der er etableret flere decentrale boformer.

Ved årsskiftet 2007 blev amterne i Danmark nedlagt. Den nye opdeling af danmarkskortet uden amterne, med en perifer kontakt til regioner og en central kontakt til kommuner, vil uden tvivl blive en større udfordring for hele hjemløseområdet. Det er spændende, hvordan vores rolle bliver på det nye danmarkskort. Skal vi ud og være private entreprenører i konkurrence med andre herberger? På Mændenes Hjem mærker vi alle disse ændringer, og udfordringerne er synlige. De har stillet nye krav til medarbejderne og har været med til at udvikle stedet. Udfordringerne har gjort, at vi har måttet gøre op med tidligere tiders holdninger og værdier:

- De gamle institutionsrammer skulle opløses
- Kontrolfunktionerne skulle minimeres
- Brugere skulle i centrum.

En lokalitetsanalyse

Vesterbro bliver aldrig Østerbro. Vesterbro har så mange historiske, kommercielle og geografiske faktorer, som taler for, at der ikke bliver fred og ro lige med det samme. Indre Vesterbro er i dag et attraktivt sted, hvor mennesker i stort antal befinder sig i kortere eller længere tid. Hovedbanegården tiltrækker flere hundred tusind mennesker hver dag, alle hurtigbusserne fra Europa og fra Norden ender i dag i gaderne omkring Hovedbanegården. Caféerne har afløst de gamle bodegaer og nye hoteller er kommet til de senere år. Udstillingsområdet Øksnehallen tiltrækker ofte så mange mennesker, at der opstår trafikkaos på Vesterbro. Efter at prostitutionen i en periode i 1990'erne har været nedadgående og væk fra centrale gader på Vesterbro er der de sidste to - tre år kommet flere prostituerede. Handel med udenlandske kvinder, som prostituerer sig på Vesterbro, er i fremvækst.

Disse faktorer er med til at gøre Vesterbro til en unik kosmopolitisk bydel i Danmark, men det er også med til at give en bydel med flere mennesker og mere uro.

Det gamle ordsprog om at ”Istedgade aldrig sover” er stadig gældende.

En personale politisk dimension

På Mændenes Hjem har udviklingen i personalepolitikken og et kontinuerligt stabilt sikkerhedsarbejde været med til at skabe gode rammer for, at medarbejderne kan håndtere hverdagen. Alle medarbejdere har et ansvar for at være med til at skabe et godt og trygt arbejdsmiljø. Det kræver diskussioner, idéer, kreativitet, handlinger og ledelse. Ledelsen af dette arbejde foregår i et team i sikkerhedsudvalget. Det har været den drivende kraft i udviklingen af arbejdsmiljøet.

Det har været en proces at komme dertil, hvor Mændenes Hjem er i dag i forhold til sikkerheds- og arbejdsmiljøarbejdet. En proces, hvor der er diskuteret, eksperimenteret, evalueret og nyudviklet. Ledelse af sikkerhedsarbejdet handler om at lytte, ikke om at bortforklare. I det kommende beskriver vi nogle af de konkrete initiativer, som i dag er omsat til praksis i det daglige arbejde på Mændenes Hjem.

Fundamentet i arbejdet med sikkerhed og arbejdsmiljø er kontinuerlige og stabile sikkerhedsudvalgsmøder. Sikkerhedsudvalget drøfter medarbejdernes input i form af idéer eller problemer og melder tilbage. For også at holde fast i et langsigtet perspektiv i arbejdet, har vi brugt Arbejdspladsvurderingen som et redskab til at sætte fokus på arbejdsmiljøet. Et andet vigtigt redskab er at registrere alle episoder, for eksempel trusler, vold mod medarbejdere eller beboere, tilkaldelse af ambulance, overdosis og krampetilfælde blandt beboere. Denne statistik bliver kaldt situationsrapporter.

Alle situationsrapporter bliver lagt ind i et dataprogram, så vi kan se, om antallet af episoder stiger, hvor og hvornår de forekommer osv. Registreringen debatteres og evalueres i sikkerhedsudvalget. Samtidig fungerer den som en vigtig kilde til at opsamle viden og derigennem udvikle kompetencer hos medarbejderne. Der er de senere år sket en ændring i misbruget blandt mange stofmisbrugere, som i dag langt oftere bruger kokain. Medarbejderne registrerede i 2002 10 - 12 episoder med mennesker, der blev kokain-psykotiske. Disse cases blev samlet og brugt som undervisningsmateriale blandt medarbejderne, og vi diskuterede, hvordan vi bedst tackler denne problemstilling og udarbejdede skriftlige vejledninger. Medarbejderne på Mændenes Hjem går med alarm i det daglige. Ideelt ville det være overflødigt, men praksis viser, at det er nødvendigt, og at det skaber tryghed for både medarbejdere og brugere. Det er vigtigt, at alarmerne eller "walkierne" er en naturlig del af arbejdet, at medarbejderne er vant til at bruge dem, og at de bliver tjekket jævnlige på deres funktioner. Det er vigtigt, at alle bærer dem og alle skal være ordentligt introduceret. Dette er et ledelsesansvar.

Mange af dem, der kommer på Mændenes Hjem, er aktive stofmisbrugere, så risikoen for at stikke sig på en brugt kanyler er en del af hverdagen. Derfor er det vigtigt at bruge sin sunde fornuft, når man er på arbejde. Af samme grund tager indretningen og møblelementet højde for, at det er vanskeligt kan "gemme" sig sprøjter og kanyler. Men selvom man er agtpågivende og forsøger at forebygge kanyleretik, kan uheldet være ude. Dette registreres og rapporteres til Arbejdstilsynet. Derudover tilbyder Mændenes Hjem sine medarbejdere en forebyggende Hepatitis vaccination. Det er et tilbud, som nogle vælger fra, da der kan opstå ubehag/sygdom i forbindelse med vaccinationen. Vi har derfor en aftale med Hvidovre Hospital om, at medarbejderne straks kan tage derud i en taxa, hvis uheldet er ude.

Situationsrapport A.

Personale: Jesper, Søren & Christian

Brugere: F & B & J

B kommer ind med J lige i hælene. J er ude af sig selv af raseri og griber med det samme en af barstolene og forsøger at slå B med den flere gange. Jeg, Christian, løber ud fra

kontoret og råber til dem, hvilket får J til at kaste barstolen efter B og derefter rette sin vrede mod mig. B stikker af. Han kaster en af kurvene, en skraldespand, en kasse og en af lysestagerne efter mig. Jeg forsøger at slå intern alarm (mislykkes, og walkienr. 11 gik i stykker i stedet for) og får råbt Søren og Jesper op på den gammeldags måde. J forsøger at få kaffemaskinen i baren løs for at kaste efter mig, da Søren og Jesper kommer til. J kan derefter tales ned og forlader Mændenes Hjem. Samme Dag: J kommer ind ca. 20 minutter efter og undskylder episoden. Han siger, at han var blevet rullet af B, og at B havde stukket ham i ryggen med en kniv (fremviser et helt frisk stiksår på ryggen). Det havde fået ham til at tænde helt af. J fik forkyndt en måneds karantæne, som han accepterede.

Situationsrapport b

Gade situations rapport – OD (Overdosis)

Medarbejdere: Anders og Ane

Bruger: R

En bruger stikker hovedet ind af døren og råber, at der er en OD (Overdosis) i telefonboksen. Vi løber ud og finder R bevidstløs. Vi ringer 112 og ambulancen kommer hurtigt. R får modgift og ligger nu og sover i kupeen (Observationsrum).

Personalepolitiske tiltag

For at kunne håndtere de mange forskellige påvirkninger og situationer, som opstår på Mændenes Hjem, er det nødvendigt med personalepolitiske tiltag, som støtter i arbejdssituationen. Medarbejderne arbejder i team, og alle team har gruppeudviklings-samtaler to gange om året. Der holdes teammøder, og samtlige team, også i køkken og praktisk afdeling, får supervision.

Teamene har stor autonomi i forhold til, hvordan de udfører deres arbejde. Diskussioner er med til hele tiden at udvikle det fælles grundlag. I hverdagen samles de forskellige team, når en vagt slutter, for at samle op på dagen. Hvad har været godt? Er der problemer? Hvad skal der tages stilling til? osv. Hvis der for eksempel har været en voldsom episode, bruges opsamlingen også som debriefing på episoden.

Oversigt over tiltag:

- Formulering af en personalepolitik, herunder en voldspolitik
- Alarmer
- Uddannelse og undervisning af alle
- Samtale om oplevelse
- Skriftliggørelse af ekstraordinære oplevelser, på Mændenes Hjem kaldet ”situationsrapporter”
- Statistik af alle ”situationsrapporter” Er vedlagt i bilag
- Kollegial supervision
- Debriefing

- Supervision i alle team
- Krisehjælp
- Anmeldelse af arbejdsskader
- Tilbud om forebyggende vaccinationer (Hepatitis)
- Samarbejde med Hvidovre Hospital om akut beredskab med arbejdsskader med stikuheld
- Anmelder til politiet af vold og trusler (aftaler med Politiet om anonymitet)
- Dialog med politiet
- Ambulanceplaner
- Debriefing bliver også brugt i løbet af dagen. Hvis der er behov for det, samles de involverede og debriefer.

Som et sikkerhedsnet har medarbejderne mulighed for at få krisehjælp, hvis det vurderes, at han eller hun er i krise. Hver medarbejder har en ambulanceplan på Mændenes Hjem, som indeholder personlige ønsker og behov, hvis man kommer til skade, når man er på arbejde. Desuden indeholder planen adresser og telefonnumre på pårørende, venner mv.

Som alle arbejdspladser udfylder Mændenes Hjem arbejdsskadeanmeldelser, når en medarbejder er kommet til skade, enten fysisk eller psykisk. Anmeldelserne sendes til Arbejdstilsynet og evt. forsikringsselskab. Anmeldelsen tages med til næste sikkerhedsmøde, hvor det diskuteres, hvordan man kan forebygge, at en lignende ulykke sker igen.

Det sociale miljø skal være i orden. Mændenes Hjem søger at understøtte og udvikle det sociale miljø via fællesture og oplevelser, fester og fælles faglige temadage. På den måde styrkes de personlige relationer på tværs af teamene, og Mændenes Hjem bliver et bedre sted at arbejde.

Løbende fokus på arbejdsmiljøet

Ledelse af sikkerhedsarbejdet på et sted som Mændenes Hjem handler ikke mindst om kontinuitet og om at have fokus på de arbejdsmiljøproblemer, som formuleres af medarbejdere og brugere. Mændenes Hjem er et socialt tilbud, der hele tiden er i bevægelse. Tilbuddet har ændret sig, der er kommet nye tilbud, der kommer nye målgrupper osv. På samme måde skal sikkerhedsarbejdet hele tiden være i bevægelse, for at medarbejderne kan være på forkant med udviklingen.

3. arbejdspladsvurdering blev afsluttet ultimo 2006

Brugerinddragelse

En metode i det konfliktforebyggende arbejde er brugerinddragelse. På Mændenes Hjem er det gennem årene sket i form af beboermøder, brugermøder, workshops samt i form af bruger-tilfredshedsundersøgelser og brugerundersøgelse udarbejdet af tidligere brugere. Metoden er med til at bygge bro, skabe forståelse og dialog om konkrete situationer og problemer, som præger det sociale tilbud, og som i sidste ende er med til at forbygge konflikter og misforståelse.

Fysisk dimension – Nye rammer for mødet på Mændenes Hjem

Mændenes Hjem har i de senere år bygget om og indrettet huset på en ny måde – i samarbejde med en arkitekt og to kunstnere. De nye fysiske rammer på stedet lægger op til et mere (lige)værdigt møde med brugerne og er samtidig med til at forebygge konflikter.

At ændre institutionen ændrer nemlig også billedet af brugeren, af den udstødte, i forholdet til resten af samfundet, som er med til at skabe den udstødte. Et værdigt byggeri er grundlaget for en værdig behandling af den udstødte.

Nye brugergrupper er kommet til. Hjemløse er ikke længere ”en stationær gruppe” af midaldrende alkoholikere. Hjemløshed opfattes heller ikke mere som en stationær tilstand. Opholdet på forsorgshjemmet eller herberget er i dag en proces frem mod andre og mere permanente botilbud. I dag taler vi – forhåbentligt – ikke mere om klienter, men om borgere og brugere af vores tilbud.

Hele denne udvikling fører nye udfordringer med sig og stiller nye krav til medarbejderne på Mændenes Hjem. Vi har måttet gøre op med tidligere tiders holdninger og værdier. Vi arbejder med at opløse de gamle institutionsrammer, minimere kontrolfunktionerne og sætte brugerne i centrum.

Fællesskab i hverdagen

De sidste fem - ti år har vi på Mændenes Hjem gradvist ændret arbejdsform. Der arbejdes ud fra et mere horisontalt forhold mellem bruger og socialarbejder for at skabe et værdigt møde og forebygge konflikter.

Som et led i dette har vi etableret et nyt værdisæt, ændret personalesammensætningen, tilføjet nye arbejdsområder og udvidet andre områder og funktioner, og vi har øget brugernes ansvar og indflydelse.

Alt dette kunne vores gamle institutionslignende rammer ikke leve op til. Det har været nødvendigt at bygge om, for at vi kan yde den støtte, vi ønsker. I de sidste tre år har vi sat fokus på de fysiske rammer og deres betydning for det pædagogiske arbejde.

Vores ønske er at ændre behandler-patient-forholdet eller bruger-socialarbejderforholdet ved at rokere om på rummenes funktion, så brugere og personale kommer til at have de samme rum til deres sociale og behandlermæssige omgang. Så de får en dagligdag sammen, der er præget af ens rytme og fælles faciliteter. Sidder sammen, spiser sammen, læser avis og foretager sig andre ting sammen. Dette skal være med til at udvikle et mere ligeværdigt møde mellem bruger og medarbejder, det horisontale møde eller det værdibaserede møde.

Ved at ændre på og åbne for husets muligheder vil vi skabe et møde med ”det hele menneske”, så det ikke kun bliver den del, der har med det behandlingsmæssige problem at gøre, vi ser. For netop ved at støtte alle sider af de hjemløse og deres situation bliver de bedre rustet til at klare de tilbud, som vi formidler.

Fællesskab er den afgørende platform. Hvis vi skal kunne forstå hinanden, må der være noget, der binder os sammen i en form for fællesskab. Vi må dele en dagligdag med noget, vi er fælles om. En platform for dialog, så mødet i det daglige ikke kun sker om problemer.

For at få ”nye øjne” på vores hus er ombygningen sket i samarbejde med en arkitekt og to kunstnere, Kenneth Balfelt og FOS, som blandt andet beskæftiger sig med socialt design. Socialt design fokuserer på de måder kunst eller design kan bruges til at ændre på idéen om det sociale rum. Udgangspunktet er, at et rum består af både sociale dimensioner og fysisk virkelighed. Ligesom det fysiske rum kan formes, ser kunsten det sociale som et materiale, der kan formes. ”Det sociale materiale” – alle de sociale relationer, et samfund er opbygget af – kan betragtes som lige så fysiske som stål og sten og kan derfor indgå fuldt ud som element i en designproces.

Solid platform for dialog -- hvad har vi så gjort?

I første omgang ændrede vi på indgangen til Mændenes Hjem for at signalere mere åbenhed. Indgangen var i gamle dage gennem en mørk port. Man gik gennem et par saloondøre og frem til en reception, der mest af alt lignede en østtysk paskontrol. I dag er indgangen flyttet til hjørnet af Istedgade og Lille Istedgade. Den er synlig med en solid egetræsdør med udskæringer.

To af de mest centrale fysiske poster, receptionen og forstanderkontoret, er nedlagt.

De patriarkalske symboler, som vi er bærere af i vores institutioner, har vi prøvet at gøre op med. Skranken i receptionen signalerede distance mellem brugere og medarbejdere, så den har vi afskaffet, ligesom vi har ændret på flere andre større og mindre ting. Beboerne har fået egne postkasser, de har selv nøgler til deres værelser osv.

Forrige år tog vi fat på at renovere fælleslokalerne i stueetagen. Rumfordelingen var uhensigtsmæssig, lokalerne var nedslidte, møblerne ergonomisk dårlige, der var dårlig akustik, institutionsprægede og utidssvarende gulve og vægge mv. I dag er stuen nyindrettet som et slags cafémiljø med ”koksestole”, hvor man kan slappe af. Der er kommet farver på væggene, og i stedet for små borde er der store fælles borde, som man kan rykke rundt på efter behov.

Vores samtalerum er bygget op som en campingvogn for at skabe en anderledes platform for dialog end normalt. Kunstnernes ide var at bruge associationer fra hjemløses hverdag i indretningen. Mange hjemløse drømmer om en campingvogn, hvor de kan bo. Campingvognen signalerer hygge. Møder signalerer magt. Det at placere mødet i en campingvogn er en måde at nedtone magtforholdet.

På lignende vis er vores gamle reception lavet om til observationsrum (nattesoverum), med udgangspunkt i, hvordan en kupé i en togvogn er designet. Igen en association til hjemløses hverdag – mange har fra tid til anden sovet i et tog.

Materialerne har vi også tænkt over. Vi har brugt solide møbler og stabile materialer som massivt træ, terrazzo og kobber, fordi vi ønsker at skabe en tryk base i brugernes ellers meget ustabile og kaotiske liv. Ikke blot via tillid og hjælp fra personalet, men også i det fysiske miljø.

Samarbejdet med arkitekter og kunstnere har været intenst, besværligt og anderledes, men det har været givende at inddrage andre faggrupper, som har en anden tilgang end den klassiske sociale. Ombygningen har skabt rammer for en anden måde at mødes på. Det er endnu for tidligt at sige noget om, om de fysiske rammer i sig selv har betydet

færre konflikter og et fald i de voldelige episoder. For samtidig med, at vi har bygget om, er der som sagt kommet nye brugergrupper til og flere brugere.

Afslutning

Vi har rettet vores tilbud mere mod gaden, vi tilbyder social rådgivning på gaden, sygepleje eller lægehjælp i nærområdet, akuthjælp mv. Det betyder, at medarbejderne er kommet endnu tættere på de barske sider af Vesterbros subkultur. Det betyder møde med død, vold, trusler og selvdestruktion i hverdagen.

Det faktiske antal voldsepisoder på Mændenes Hjem er faldet. Hvis vi ser på antallet af voldsepisoder i forhold til antallet af brugere, så er der færre voldelige episoder i dag end for tre år siden.

Vi oplever stadig vold og trusler i dagligdagen. Det er uundgåeligt, hvis vi vil arbejde med den gruppe af hjemløse og stofmisbrugere, som findes på Vesterbro. Hvis vi ikke så vold, trusler m.m. ville vi ikke være i dialog med den målgruppe, vi ønsker at hjælpe.

Mændenes Hjem har i mange år arbejdet med ”en ikke voldelig tilgang til et voldeligt miljø”, formuleret i vores personalepolitik. Forebyggelse, kommunikation, refleksion over egen praksis er en del af den pædagogiske praksis. Vi har et højt beredskab for at støtte medarbejderne i deres funktioner: Supervision, debriefing efter voldsomme episoder, ambulanceplaner, bærbare alarmer m.m. Gennem arbejdspladsvurderingen forsøger vi hele tiden at udvikle arbejdsmiljøet, og for at kunne lære af de forskellige voldelige episoder fører vi statistik over alle episoder på Mændenes Hjem. Statistikken analyseres og vurderes i Sikkerhedsudvalget. Dette er alt sammen nødvendige tiltag.

Den fysiske indretning, stemningen og kulturen på stedet er mindst lige så vigtige. En tidligere sikkerhedsleder på Mændenes Hjem sagde engang, at glæde, overskud og engagement blandt medarbejderne er den bedste forebyggelse af konflikter. Og det er nok ikke helt løgn.

Litteratur

- Berliner, Peter: Vold og trusler på arbejdet GAD 1992
- Madsen, Bent: Socialpædagogik og samfundsforvandling. En grundbog. Munksgaard, 1999. Martinsen, Kari: Omsorg, sykepleie og medisin. Historisk-filosofiske essays. Oslo: Tano, 1989, kap. 1 – 2.
- Lov om social service lovbekendtgørelse af 18.1.2007 Socialministeriet
- Mændenes Hjem Udviklingsplan 2000-2002, 2003- 2004, 2005-2006 Mændenes Hjem Mændenes Hjem vedtægter 2005
- Olsen, Robert: Udfordringer og pædagogiske rammer i Social Kritik nr. 101 2005
- Offentlig ansatte er mere udsat for vold og trusler end tidligere Dagbladet Politiken 1. april 2005

Endnotes

1. Mændenes Hjem udviklingsplan 2000-2002, 2003-2004, 2005-2006 Mændenes Hjem
2. Mændenes Hjem vedtægter 2005
3. Politiken 1. april 2005: Offentlige ansatte er mere udsat for vold og trusler end tidligere
4. Lov om social service § 110. www.social.dk
5. www.socialtdesign
6. Olsen, Robert: Udfordringer og pædagogiske rammer i Social Kritik nr. 1012005

Summaries

For many years Mændenes Hjem (the Men's Home) has adopted a "non-violent approach towards a potentially violent environment", an approach which has been incorporated into its personal policy objectives. Prevention, communication and reflection in regard to one's own practice constitute an integral part of the Home's pedagogical practice. We have a relatively high level of support for our employees in their professional activities: supervision, de-briefing after violent episodes with clients, contingency plans and portable alarms, etc. By undertaking evaluations we are constantly improving our working environment, and we record statistics on various violent episodes at the Home so that we can learn from them. These statistics are subjected to constant analysis and assessment by the Safety Committee which is composed of both employees and leaders. All these measures are necessary in order to provide a safe working environment. Our physical arrangements, the atmosphere and our work culture are all equally important. A former safety worker at the Men's Home once said that "the best way of preventing conflicts and violence is to ensure employee satisfaction, enthusiasm and involvement". And this is very true.

Bragt i tidsskriftet Nordisk Socialt arbejde 2007

Udenforskab - om psykisk syge hjemløse

En del mennesker med psykiske sygdomme havner i hjemløshed. De er henvist til gaden eller nogle af de generelle tilbud, der findes til hjemløse, f.eks. herberger, forsorgshjem og natvarmestuer.

Dette kapitel giver et indblik i det sociale arbejde med psykisk syge hjemløse, både på gaden og i de sociale (bo)tilbud.

Men først lidt om, hvorfor nogle psykisk syge bliver hjemløse. Det kan der være forskellige årsager til. Det kan skyldes den enkeltes manglende psykosociale kompetencer – at han eller hun ikke er i stand til at tage vare på sig selv og ikke formår at deltage i samfundets forskellige institutioner og relationer. Eller det kan skyldes manglende evne til at være ”tilstrækkelig upåfaldende” eller ”tilstrækkelig selvforsørgende” (Stax, 2005). Årsagsforklaringen ligger her på det individuelle plan. Det er individet selv, som er årsagen til, at han eller hun bliver hjemløs, fx på grund af et misbrug.

Følgende udsagn fra en psykisk syg misbruger afspejler en anden synsvinkel. Han siger: ”Hjemløshed er et udtryk for et samfund, der ikke formår at skabe tilbud, som den enkelte har brug for”. (Brandt, 1992). Her ligger årsagerne i samfundet, som ikke fungerer tilstrækkelig godt. Der mangler fx boliger, der er arbejdsløshed eller mangel på sociale tilbud til den enkelte.

Lovgivningen søger at dække begge vinkler. Ifølge loven skal kommuner og regioner sørge for, at der er tilstrækkelige tilbud til hjemløse. Men samtidig indsnævres målgruppen til dem, som har tydelige sociale problemer, fx i form af psykisk sygdom og/eller misbrug.

I Danmark, i modsætning til mange andre lande, er det at være hjemløs ikke det samme som at være boligløs. Ud over at man ikke har en bolig eller ikke kan opholde sig i den, så skal man have et socialt problem for at kunne blive betragtet som hjemløs med mulighed for ophold i et botilbud for hjemløse (jf. Lov om social service 1998).

Der er gjort flere forsøg på at udarbejde en egentlig definition af hjemløshed i Danmark. Mest anvendt er den definition, som Preben Brandt, leder af Projekt Udenfor i København, giver i sin doktorafhandling fra 1992:

En person er hjemløs, når vedkommende ikke har en bolig, der kan opfattes som stabil, blivende og opfyldende vedkommendes krav til en rimelig boligstandard. Samtidig med, at vedkommende ikke magter at benytte sig af samfundets relationer og institutioner i aller-bredeste forstand – således familiært netværk samt private og offentlige institutioner af enhver slags, idet årsagen til dette kan være åbenlyse eller mere skjulte forhold hos den enkelte eller i den måde, samfundet indretter sig på. (Brandt, 1992).

Denne definition er bred og favner mange slags hjemløse: Hjemløse med og uden bolig, posefolk, gadehjemløse, gadebørn, mennesker, der opholder sig på herberger og forsorgshjem og i andre institutioner (fængsler, hospitaler) m.fl. (Stax, 1997).

Nye hjemløse

Hjemløsheden har udviklet og ændret sig i de senere år. Nye tider udfordrer både det danske velfærdssystem og det traditionelle hjemløsearbejde. Storm Petersens tegninger af den hjemløse alkoholiker i sin store overfrakke med flasker i inderlommen passer ikke længere med billedet af ”den typiske hjemløse”.

På gaden og på herberger og forsorgshjem findes socialt marginaliserede mennesker med forskellige problemer. Nogle har et misbrug af forskellige rusmidler. Nogle er psykisk syge – og har måske også et misbrug.

Traditionelt har der været en stor overvægt af mænd, som er hjemløse. Men kvinder bliver synlige i gruppen af hjemløse i firserne. (Järvinen 1993) I 2005 udgør kvinderne 26% af de indskrevne på boformer for hjemløse (Ankestyrelsen 2006). Nye hjemløse med indvandrer- og flygtninge-baggrund begyndte at dukke op på herberger og forsorgshjem i København i midten af halvfemserne (Järvinen 2004). Og i det nye årtusinde har åbne grænser i Norden og EU betydet, at flere mennesker fra Sverige, Norge og Østeuropa dukker op blandt gadehjemløse og på boformerne.

I et lokalt og nationalt perspektiv er det problematisk med disse nye hjemløse, men det er ikke unaturligt i en globaliseret verden, hvor vi alle bevæger os mere og mere, og hvor fattigdom er tydelig i mange dele af verden.

Mennesker flytter på tværs af grænser. Lige meget om man kan lide det eller ej, så flytter vi os mere end nogen sinde. Længslen efter frihed, flugt fra fattigdom, krig, forelskelse og kærlighed eller eventyrlyst tvinger os på vej. Det er ikke for alle, at rejsen ender lykkeligt.

Hjemløsheden er ikke mere blot et nationalt problem. Den er blevet ”globaliseret”. Man kan næsten sige at vor tids hjemløshed er et biprodukt af den globaliserede verden. Økonomien bevæger sig frit over landegrænser, mennesker - i hvert fald de fra den privilegerede verden – kan bevæge sig rundt og frem og tilbage. Det kan fattige og hjemløse ikke. De kan og vil søge mod især rigere egnes storbyer.

Man kan parallelisere til Mændenes Hjemts tidlige historie. Da Mændenes Hjem startede sin virksomhed på Vesterbro i København for snart 100 år siden var det unge hjemløse mænd fra provinsen, der havnede på gaden på Vesterbro. Det var de samme drømme, de samme håb, de unge hjemløse mænd dengang nærrede, som de unge tyrkere, marokkanere m.fl. gør i dag. Deres rejse fra Jylland dengang tog den samme tid, som det i dag tager at komme til København fra andre kontinenter (Olsen, 2007).

Psykisk syge mennesker er både blandt de tidligere og de nyere grupper af hjemløse. De opholder sig på gaden, hvor de benævnes posefolk og gadehjemløse, og på boformerne, hvor de ofte benævnes psykisk syge hjemløse.

Omfanget af psykisk syge hjemløse

Der findes ingen præcise tal på, hvor mange hjemløse, der er i Danmark. Men en række undersøgelser har forsøgt at afdække omfanget. Det samlede antal mennesker, der i løbet af et år skønnes at være berørt af hjemløshed er ca. 10.000 - 12.000, hvoraf 20% er kvinder (Projekt Udenfor). På boformerne var i år 2005 15.589 indskrivninger (Ank-

estyrelsen 2006). I februar 2007 gennemførte Socialforskningsinstituttet den første landsdækkende kortlægning af hjemløse i Danmark. Den viser, at 5.500 personer sover på gaden, på herberger, natvarmestuer, vandrerhjem, midlertidigt hos familie/venner eller i en anden kortsigtet boligløsning. 3.000 af de hjemløse holder til i København og omegn (Benjaminsen 2007).

Der er gennem årene udarbejdet en række undersøgelser, som har forsøgt at afdække, hvor stor en del af de hjemløse, som er psykisk syge.

I 1982 blev det mandlige klientel på Københavns herberger undersøgt. Alle blev spurgt om tidligere psykotiske oplevelser eller symptomer på psykisk lidelse, og herudfra blev det vurderet, at 60% (186 personer) havde eller havde haft symptomer på en psykose. (Hr. Berg, 1982).

Preben Brandt interviewede i sin doktorafhandling Yngre hjemløse i København indskrevne på forsorgsinstitutionen i København i 1990. 43% (56) havde en sværere psykiatrisk diagnose, og hvis man inkluderer personer med en afvigende karakter, var der kun 11%, som var uden en psykiatrisk diagnose. Undersøgelsen viste samtidig, at der var betydeligt overlap mellem psykisk sygdom og misbrug (Brandt, 1992).

Et par år senere kom undersøgelsen Hjemløse på gaden i København (Nordentoft, 1994). Overlæge Merete Nordentoft har interviewet 59 gadehjemløse, og hun kategoriserer dem i tre grupper: 14% har en psykose, og to tredjedele har en dobbeltdiagnose (psykose og misbrug). Samme problematik, som Preben Brandt dokumenterer i sin undersøgelse. Psykisk syge havner altså ofte i hjemløshed. Nordentoft konkluderer, at ukoordinerede udskrivninger og rigide holdninger til euforiserende stoffer i de psykiatriske hospitalsafdelinger er med til at skabe flere hjemløse psykisk syge. Den nyeste undersøgelse på området er fra Fyn. En gruppe læger undersøgte fra 1996 - 2002 indskrevne på alle amtets boformer for hjemløse (§ 110-boformer, tidligere § 94- og § 105-boformer). De to hyppigst forekommende diagnoser blandt de hjemløse var misbrug og personlighedsforstyrrelse, som fandtes blandt henholdsvis 88% og 72%. 3% havde psykose, og ca. 25% led af anden psykisk lidelse, hyppigst lettere depression eller nervøse tilstande. Næsten halvdelen af de hjemløse havde tidligere været indlagt på psykiatrisk afdeling, og samme andel havde tidligere været i ambulant psykiatrisk behandling (Benjaminsen, 2003). Undersøgelserne giver indtryk af, at der er mange psykisk syge blandt hjemløse, og at en ikke uvæsentlig del af dem også har et misbrug.

Psykisk syg og misbruger

Gennem de seneste år er antallet af psykisk syge med misbrugsproblemer steget markant (HS Rapport, 2002). Denne gruppe mennesker kaldes dobbeltdiagnose-patienter og betragtes som en vanskelig og svært integrerbar gruppe. De psykiatriske afdelinger og misbrugsbehandlings-institutionerne har svært ved at håndtere behandlingen af dem. Det betyder, at størsteparten af disse yderst svage og sårbare mennesker ikke modtager hjælp, som de kan profitere af.

Gruppen udgøres af personer, som har en psykiatrisk diagnose og samtidig har et omfattende misbrug af rusmidler (HS Rapport, 2002).

Gruppen er karakteriseret ved komplicerede diagnostiske, sociale og behandling-smæssige problemer.

Disse menneskers fokus er helt centreret om rusmidler. Livet leves i opture på stoffer og nedture af mangel på penge til stoffer. Billedligt talt kan det bedst beskrives ved den ”Skrab dig til 10.000 kr. månedligt skattefrit”-reklame, der kørte i tv for nogle år siden. En tændstikmand går foran en bladrende kalender. Hver gang kalenderen når forbi den første i måneden, liver manden op og jubler – han lever livet. Allerede den tredje eller femte dag i måneden er skulderne igen sænkede, og den grå og triste hverdag melder sig.

Når fokus er på rusmidler, træder alt andet i baggrunden. Sindslidende misbrugere glemmer eller nedprioriterer den personlige hygiejne, de spiser kun sporadisk, de får aldrig nyt tøj, de fravælger eller glemmer den psykiatriske behandling. Familien vælger de også fra, hvis den da ikke selv har sagt fra for lang tid siden. Vennerne består typisk af bekendte fra tidligere indlæggelser, eller af andre, som også tager rusmidler.

I de subkulturelle miljøer blandt misbrugere er sindslidende misbrugere nederst i hierarkiet, og bliver ofte udnyttet økonomisk eller seksuelt. Mange lever på gaden, hvor vold og trusler er en del af hverdagen. Over halvdelen af de gadehjemløse i Danmark har været udsat for vold, mens de opholdt sig på gaden (Erkan, 2007). Derudover er misbrugsmiljøerne karakteriseret ved vold og trusler, hvad enten det er den åbne st-ofscene på Vesterbro eller drikke-miljøet nede på torvet.

I takt med, at der i de senere år er blevet flere med alvorlig psykisk sygdom, som ikke indlægges, er der gennemført flere undersøgelser om disse personers risiko for at blive udsat for kriminalitet. De viser samstemmende, at de syge er særligt udsatte. En stor engelsk undersøgelse viser fx, at 16% af en gruppe engelske distriktspsykiatriske patienter var udsat for vold inden for et år. Patienter med alvorlig psykiatrisk sygdom, misbrug, tidligere voldelig adfærd og hjemløshed var mest udsatte. Samme billede tegner sig i en amerikansk undersøgelse af psykisk syge behandlet i distriktspsykiatrien. Her havde 25% været udsat for kriminalitet det sidste år, svarende til 11 gange flere end i resten af befolkningen (Teplin et al., 2005). Der findes ingen danske undersøgelser på området.

Gruppen er karakteriseret ved komplicerede diagnostiske, sociale og behandling-smæssige problemer.

Disse menneskers fokus er helt centreret om rusmidler. Livet leves i opture på stoffer og nedture af mangel på penge til stoffer. Billedligt talt kan det bedst beskrives ved den ”Skrab dig til 10.000 kr. månedligt skattefrit”-reklame, der kørte i tv for nogle år siden. En tændstikmand går foran en bladrende kalender. Hver gang kalenderen når forbi den første i måneden, liver manden op og jubler – han lever livet. Allerede den tredje eller femte dag i måneden er skulderne igen sænkede, og den grå og triste hverdag melder sig.

Når fokus er på rusmidler, træder alt andet i baggrunden. Sindslidende misbrugere glemmer eller nedprioriterer den personlige hygiejne, de spiser kun sporadisk, de får aldrig nyt tøj, de fravælger eller glemmer den psykiatriske behandling. Familien vælger de også fra, hvis den da ikke selv har sagt fra for lang tid siden. Vennerne består typisk af bekendte fra tidligere indlæggelser, eller af andre, som også tager rusmidler.

I de subkulturelle miljøer blandt misbrugere er sindslidende misbrugere nederst i hierarkiet, og bliver ofte udnyttet økonomisk eller seksuelt. Mange lever på gaden, hvor vold og trusler er en del af hverdagen. Over halvdelen af de gadehjemløse i Danmark har været udsat for vold, mens de opholdt sig på gaden (Erkan, 2007). Derudover er misbrugsmiljøerne karakteriseret ved vold og trusler, hvad enten det er den åbne stofscene på Vesterbro eller drikke-miljøet nede på torvet.

I takt med, at der i de senere år er blevet flere med alvorlig psykisk sygdom, som ikke indlægges, er der gennemført flere undersøgelser om disse personers risiko for at blive udsat for kriminalitet. De viser samstemmende, at de syge er særligt udsatte. En stor engelsk undersøgelse viser fx, at 16% af en gruppe engelske distriktspsykiatriske patienter var udsat for vold inden for et år. Patienter med alvorlig psykiatrisk sygdom, misbrug, tidligere voldelig adfærd og hjemløshed var mest udsatte. Samme billede tegner sig i en amerikansk undersøgelse af psykisk syge behandlet i distriktspsykiatrien. Her havde 25% været udsat for kriminalitet det sidste år, svarende til 11 gange flere end i resten af befolkningen (Teplin et al., 2005). Der findes ingen danske undersøgelser på området.

Mellem to stole

Indimellem siger man, at mennesker, der både har en sindslidelse og et misbrug, ”falder mellem to stole”. Altså mellem misbrugsbehandlings-institutionerne og psykiatrien. Jeg tror nærmest, at brugerne oplever, at de får sat stolen for døren af systemet. At de ikke føler sig velkomne nogen steder.

”Vi har en patient, som er for dårlig til, at vi kan have ham på afdelingen, kan I tage ham på Mændenes Hjem?”. ”Vi har en patient, der er for uregerlig, vi henviser ham til jer”. ”Patienten har røget hash, så vi udskriver ham nu”. ”Patienten vil ikke have medicin, så han bliver udskrevet til jer”. ”Hun lugter forfærdeligt, vi kan ikke tage hende ind her”. ”Hun kommer kun, fordi hun synes her er hyggeligt. Hun fik engang hjemmelavede frikadeller her”. ”Vi kan godt se, at han er dårlig og psykotisk, men han hører i et andet optageområde” ...

Ovenstående udsagn har jeg hørt i mit arbejde med psykisk syge hjemløse på Mændenes Hjem i København. De viser, at der er en konkret årsag til, at psykisk syge havner i hjemløshed og på boformer for hjemløse. Mange psykisk syge passer ikke ind i de rammer, der er på hospitalerne. En del forlader også selv de psykiatriske afdelinger. De ønsker ikke mere den ordinerede medicin, de ønsker ikke at være lukket inde, eller de går af andre årsager.

De psykisk syge hjemløse kommer ikke kun til boformerne fra de psykiatriske afdelinger og fra gaden. En del psykisk syge mister deres lejlighed af forskellige årsager. Nogle fordi de ikke betaler husleje, nogle fordi de har paranoide tanker eller hallucinationer, der får dem til at forlade lejligheden.

Sociale tilbud til hjemløse

Hjemløse har forskellige muligheder for at få tag over hovedet. Herberger, forsorgshjem, pensionater og kollegier, som tager mod hjemløse, kaldes under et for boformer. Tidligere blev disse steder benævnt hjemløse-institutioner, men da Bistandsloven blev

afløst af blandt andet Lov om social service i 1998, gled institutionsbegrebet ud og blev på hjemløseområdet erstattet af det nye og mere moderne udtryk ”boformer”.

Boformerne drives efter § 110 i Lov om social service. Mange boformer huser dog også tilbud efter andre paragraffer i den sociale lovgivning. Man kan blive optaget ved personlig henvendelse – det såkaldte selvmøderprincip – eller ved henvisning fra offentlige myndigheder eller forvaltninger, herunder andre boformer, også uden for kommunen eller regionen.

De fleste boformer drives i dag af kommunerne, enkelte af regionerne. Mange af boformerne er selvejende institutioner, som har udgangspunkt i det kirkelige sociale arbejde, fx KFUM's Sociale Arbejde i Danmark eller Kirkens Korshær, og som har en driftsaftale/kontrakt med en kommune. Alle tilbud efter Lov om social service skal være godkendt af kommunen og er underlagt tilsyn fra regionen eller kommunen. Der findes 2.580 pladser på boformer i Danmark i 2005. (Ankestyrelsen 2006).

Stat og kirke er de to aktører i det sociale arbejde blandt hjemløse i Danmark. Staten og senere kommunerne, som de største, har været drivkraften i at oprette forsorgstilbud til hjemløse og fattige. Før i tiden blev institutionerne ofte placeret lidt væk fra bykernen, hvor fattige og hjemløse kunne være, med eller mod deres vilje. Placering på et forsorgstilbud indebar tidligere tab af almindelige borgerrettigheder, fx stemmeret og tab af pension. Mange af institutionerne havde elementer af tvangsarbejde for ”lemmerne”, som beboerne blev kaldt.

Kirken eller rettere kristne idealister har gennem det, som kaldes det diakonale arbejde skabt tilbud for hjemløse. Ofte har dette arbejde været en blanding af godgørenhed og kristen mission. Opsøgende arbejde og senere tilbud om overnatningsmuligheder for hjemløse var en del af dette arbejde. Indsamlinger i menigheder og ved møder udgjorde, sammen med frivillige medarbejdere, fundamentet i arbejdet.

Hvor de to måder at skabe bedre muligheder for hjemløse tidligere blev set som modsætninger, så er de i dag smeltet mere sammen, selv om der stadig er forskellige tilgange til de hjemløse. Med oprettelse af Bistandsloven i 1976 blev mange herberger med udgangspunkt i det kirkelige sociale arbejde til selvejende institutioner med finansiering fra det offentlige. Med pengene kom også krav til ”resocialisering” og en mere målbar indsats. (Bistandsloven 1976).

Hele hjemløseområdet, både det offentlige og det kirkelige sociale arbejde, har igennem de sidste 10 år gennemgået en udvikling, som har været præget af den socialpolitiske udvikling på andre områder, fx når det gælder udviklingshæmmede og i psykiatrien. Udviklingen er blot sket senere på hjemløseområdet.

Decentralisering, brugerinddragelse, og afskaffelsen af institutionsbegrebet har været nøgleord i udviklingen. Et eksempel er den gamle centralinstitution forsorgshjemmet Sundholm i København, der blev nedlagt i 1999 og brudt op i mindre enheder med mere varierede tilbud for specifikke målgrupper. (Beldring 1999).

En vifte af tilbud

Som nævnt rummer mange boformer i dag flere forskellige tilbud til hjemløse. Det

er en udløber af den ændrede lovgivning og nye centrale initiativer som for eksempel ”skæve boliger” til mennesker, der har svært ved at finde sig til rette i de ”almindelige” boligområder, og alternative plejehjem til ældre misbrugende hjemløse. Enkelte boformer har således tilknyttet alternative plejehjem, andre steder er der en sammenkobling til misbrugsbehandlingen, og atter andre boformer har gadeteam af socialarbejdere og sygeplejersker tilknyttet.

Boformerne tilbyder en række ydelser, som kan variere i indhold og omfang, ligesom de kan være rettet mod forskellige målgrupper.

Der er typisk tale om følgende tilbud:

- Døgnophold
- Personlig hjælp og socialpædagogisk støtte i boformen og i boformens eventuelle botræningsboliger
- Rådgivning og vejledning om økonomiske og sociale forhold, behandlingstilbud, kontakt til kommunen for at sikre, at brugerne får tilbud om at få udarbejdet en handleplan, kontakt til øvrige relevante samarbejdspartner m.m.
- Særligt tilrettelagte beskæftigelsesforløb, fx værkstedsarbejde eller deltagelse i boformens interne drift
- Tilbud om samvær og aktiviteter, fx i form af undervisning og kulturelle arrangementer, sport, fritidsaktiviteter eller andre livskvalitetsforbedrende tilbud
- Omsorg og pleje, som fx kan finde sted på særlige sygeafdelinger, hvor der også tilbydes sygepleje, afrusning og evt. afgiftning
- Efterforsorg i forbindelse med udflytning til egen bolig uden for boformen.

Ud over boformerne findes der en række andre tilbud i form af natcaféer og natvarmestuer, hvor hjemløse kan være eller sove om natten. På gadeplan har indsatsen for hjemløse været i udvikling gennem de sidste 5 - 7 år. Kommuner og frivillige organisationer tilbyder deres service på gaden. Væresteder og socialcentre er kommet ud på gaden, og forsøger her at skabe den første kontakt.

Ikke en endestation

Tidligere betød det at blive indskrevet på et herberg eller forsorghjem ofte, ”at man var nået til endestationen”. I dag opfattes hjemløshed ikke mere som en stationær tilstand, forstået som, at når man én gang er blevet hjemløs, vil man blive ved med at være det. Opholdet på en boform er en proces frem mod andre og mere permanente botilbud, hvad enten det er egen bolig, et socialt boligtilbud, et behandlingstilbud, et opgangsfællesskab, et socialpsykiatrisk bofællesskab eller lignende.

Bådelovgivningen og kommunerne stiller krav til boformerne om, at brugernes opholder ”midlertidigt”. Boformerne har derfor ofte en målsætning i deres tilbud om, at brugernes skal ”komme videre”.

En metode til det er at udarbejde sociale handleplaner for den enkelte bruger. Handl-

eplanerne er brugerens mulighed for, i samarbejde med medarbejderne, at få etableret en koordineret indsats i forhold til den enkeltes sociale situation (hjemløshed m.m.). Derfor er der som regel flere aktører, når der skal udarbejdes handleplaner. Ud over brugeren selv deltager ofte medarbejdere fra boformen, socialforvaltningen og evt. også fra psykiatrien.

Den sociale handleplan kan – brugt rigtigt og fremadrettet – være med til at ændre den hjemløses situation. Men ofte opfatter brugeren desværre handleplanen som endnu et stykke papir i en stadig voksende sagsmappe. En hjemløs udtrykte det engang på følgende måde over for mig: ”Hvad skal jeg med endnu en handleplan. Jeg har fået udarbejdet, jeg ved ikke hvor mange handleplaner, og lige meget ændrer det”.

Samarbejde på tværs

Samarbejde med udgangspunkt i brugerens behov er helt centralt, fx når den sociale handleplan skal koordineres og iværksættes. Men samarbejdet fungerer ikke altid lige godt.

En rapport fra AKF, Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut: Brugere, de professionelle og forvaltningen konkluderer, at: ”Samarbejdet mellem det sociale og sundhedsmæssige område synes præget af en skæv ansvarsfordeling. Sundhedsvæsenet kan udskrive en person og fralægge sig ansvaret på ”objektive” kriterier, men det kan det sociale system ikke. Der er her brug for et langt stærkere samarbejde mellem de to systemer omkring løsningen af problemerne”. (Høgsbro et al., 2003, s. 132).

Sådan opleves det også i det praktiske sociale arbejde. Der er behov for at udvikle samarbejdsmodeller, specielt når patienter udskrives fra psykiatrisk afdeling. Både for patientens skyld og for at forebygge dyre genindlæggelser. Samarbejdet involverer talrige aktører på det sociale område, hvor både misbrugsbehandling, behandlingspsykiatri, socialpsykiatri, herberget og brugeren skal tage del. Forskellige kulturer, forskellige faglige baggrunde og interesser har ikke altid samme mål. Og samarbejdet er derfor ofte vanskeligt.

Model for samarbejde

På Mændenes Hjem har man i mange år arbejdet sammen med behandlingspsykiatrien. Samarbejdet med Distriktskykiatrisk Center har til formål, at Københavns Kommunes psykiatriske servicetilbud til hjemløse psykisk syge bliver givet på herberget på Mændenes Hjem. Man arbejder opsøgende over for den enkelte psykisk syge og med respekt for den enkeltes integritet. Det er en rettighed at være anderledes, og det er accepteret at sige nej til at tale med Distriktskykiatrisk Center. Enkelte psykisk syge beboere klarer sig uden behandling.

Problemerne indkredses i samarbejde. Personalet på Mændenes Hjem og personalet fra Distriktskykiatrisk Center diskuterer hver måned de psykiatriske problemstillinger omkring nye og gamle beboere, der er psykisk syge. Holdningsdiskussioner giver rum for forskellige indfaldsvinkler til psykisk syge. Rummeligheden kan blive større gennem samarbejde. Samarbejds møderne vurderer og finder frem

til handlinger i forhold til beboerne. I samarbejdet vurderes også, om nogle er i så dårlig forfatning, at de bør indlægges mod deres vilje. Tvangsindlæggelse kan foregå i henhold til psykiatriloven, hvis patienten er sindssyg og til fare for sig selv eller andre eller befinder sig i en tilstand, der må sidestilles med det, og det vil være uforsvarligt, at han eller hun ikke kommer i behandling. For at kunne tvangsindlægge skal en række kriterier være opfyldt (Lov om anvendelse af tvang i psykiatrien 2006) Det er vigtigt, at samarbejds møderne udpeger en koordinator i kontakten til den psykisk syge hjemløse, for ikke at skabe forvirring og lave dobbeltarbejde. "At skabe en ramme" er måske en god måde at beskrive dette samarbejde. En hjemløs psykisk syg har ofte få ressourcer til at skabe sig et fundament for at komme videre i tilværelsen eller gribe fast i kanten af virkeligheden. Samarbejdet mellem flere involverede institutioner kan skabe en ramme, et fundament, hvor det bliver lettere at være psykisk syg, og hvor mulighederne for at komme videre eller få det bedre er til stede. Alle har lært af samarbejdet, og man kan i dag i højere grad end tidligere bruge hinandens tilbud, erfaringer og ekspertise. Det er blevet nemmere at håndtere psykotiske "ikke behandlede" personer på Mændenes Hjem og på gaden på Vesterbro. Medarbejderne ved, hvor og hvordan man kan få diskuteret en psykotisk beboer. Og der er i dag bedre muligheder for at handle. Det kræver stor udholdenhed at nå en psykisk syg beboer. Den daglige kontakt med den psykisk syge er vigtig og danner ofte basis for et videre målrettet arbejde. Men det tager tid og kræver tålmodighed, en stor faglig indsigt og fantasi til at udvikle handlinger i forhold til den enkelte. Og det kræver store personaleressourcer. Man er nødt til at bruge forskellige tilbuds ressourcer for at komme frem til handlinger.

De socialpsykiatriske botilbud er en ny type tilbud for psykisk syge. Botilbuddene har udviklet sig med forskellige grupper af beboere. Gennem visitation prøver kommunerne at matche brugerens sociale og behandlingsmæssige problemer med botilbuddenes rammer og ressourcer.

Bofællesskabet

Inden for rammen af hjemløseområdet er opstået flere socialpsykiatriske botilbud, som er tilpasset f.eks. mennesker med både psykisk sygdom og misbrug. Mændenes Hjem bofællesskab er et sådan eksempel og har eksisteret siden 1998. Bofællesskabet består af boliger til otte tidligere hjemløse vanskeligt stillede mænd. Beboerne er svært integrerbare psykisk syge, som har et aktivt misbrug af den ene eller den anden slags. Beboerne er alle pensionister eller "ikke aktiverbare kontanthjælpsmodtagere".

Udgangspunktet for at oprette bofællesskabet var, at give et ordentligt botilbud til gruppen af psykisk syge misbrugere, som ikke kunne få plads i den etablerede psykiatri og samtidig også havde svært ved at klare sig under de rammer og regler, som fandtes på herbergerne.

Bofællesskabet skal ses i sammenhæng med ønsket om at udvikle institutionsområdet, fra rigide institutioner til mere målgruppeindrettede boformer eller i yderste konsekvens individuelle løsninger.

Målet med bofællesskabet er at give en gruppe af mennesker, der har svært ved at klare sig i egen bolig, et fast udgangspunkt for at udfolde deres liv og derigennem opnå en forbedret livskvalitet også med et misbrug. I bofællesskabet accepteres beboernes aktuelle misbrug.

Bofællesskabets målsætning er at være et godt, rummeligt og permanent botilbud for en gruppe af mennesker, der ikke har mulighed for at bo andre steder. Bommiljøet i bofællesskabet skal være så lig et hjemligt miljø som muligt, det skal være venligt og omsorgsfuldt med plads til det enkelte individ, bofællesskabet vil tage pænt imod alle og vise dem tillid og respekt, samt give rum til, at den enkelte beboer kan bruge egne ressourcer og derigennem få en øget livskvalitet. Bofællesskabet vil i sit tilbud søge at opfylde den enkelte beboers basale behov (mad tøj m.m.). Når der flytter nye beboere ind, tilstræbes det, at man tager hensyn til den eksisterende beboergruppe, som noget særligt accepterer bofællesskabet, at den enkelte beboer anvender medicin og euforiserende stoffer.

Målene er udviklet inden for den ramme, som findes for Mændenes Hjemms bofællesskab og bliver løbende revideret. Hvert andet år sættes nye operationelle kvalitetsmål op for virksomheden.

Hverdagen i bofællesskabet

Bofællesskabet er ikke i sig selv en institution, men en boform inden for rammerne af Mændenes Hjem. Beboerne bor her over længere tid, og dagligdagen i bofællesskabet giver et indblik i de psykisk syge misbruges hverdagsliv. Interviews med beboerne på Mændenes Hjemms bofællesskab i 2001 viste, at stedet opfyldte et behov som en tryk base og et helle, hvor kravene til den enkelte beboer ikke bliver stillet for højt (Barfod 2001). Nedenstående citater fra disse interviews illustrerer dette forhold:

”Vi hygger os, ligesom alle andre mennesker, ik’. Vi vil gerne have det godt, som alle andre, ik’”.

”Jeg kan bedre lide at omgås nogle mennesker hver dag, som jeg kan snakke med”.

”Jeg står gerne op ved en nitiden, du ved. Når jeg så har spist morgenmad og sådan noget, så... plejer jeg at tage ud på... Øresundshospitalet”.

”Det er jo sådan set meget godt jo, for jeg har aldrig kunne holde op med at ryge hash alligevel.

Det er skide svært at holde op, det er det mand De siger ikke noget til det, så det går fint med det. Så kommer de hver dag og laver aftensmad til os”.

”Vi har det vist udmærket sammen. Ja, der er selvfølgelig folk man bedre kan lide end andre ik’, altså sådan vil det altid være. Men ellers går det fint, vi har det sgu fint sammen. Vi kan godt finde ud af at få hverdagen til at gå sammen ... det er godt nok”.

”Vi ser tit fjernsyn, det gør vi. Vi har også en videomaskine stående derovre, tror jeg... næh, nu er den der ikke... den er her et eller andet sted... der er en videomaskine, eller der var i hvert fald en videomaskine [...] nu ved jeg ikke, om den er stjålet [...]”.

”Men ud over det, så får jeg også tiden til at gå med at skrive musik, du ved... og skrive bøger ik’. Jeg har flere bøger derinde, jeg selv har skrevet”.

”Det er også meget godt, man har nogen til at gå og lave mad [...] så vi kan få noget ordentlig at spise, ik’, så man ikke skal gå og leve af smørrebrød hver dag”.

Beboerne er generelt tilfredse med det tilbud, de får i bofællesskabet. De fremhæver de gode fællesfaciliteter, kontakten til personalet, rummeligheden i forhold til misbrug og maden som noget positivt i deres hverdag.

Der er tale om en hverdag uden de store krav, og det faktum, at beboerne ikke behøver at bruge hele deres dag på at finde overnatning betyder, at de trives.

Beboerne fremhæver, at de gerne vil have, at der bliver holdt beboermøder jævnligt, og at de gerne vil have, at der er fælles aktiviteter.

”Jeg har været i Parken og se F.C. København tabe igen”.

”Jeg har været med på fisketur og fanget 150 sild”.

”Jeg er tit på flyvergrillen ved Københavns lufthavn og spise pølser i svøb”.

”Hvert år er vi på ferietur”.

Sådan lyder nogle af udsagnene fra beboerne om deres ønsker og behov for aktiviteter.

I det pædagogiske arbejde i bofællesskabet fokuserer Mændenes Hjem på social støtte, omsorg og aktiviteter. Det handler ofte om at finde tilbud, hvor beboerne føler, at de kan være med og synes, at aktiviteterne er meningsfulde. Målet for aktiviteterne vil aldrig blive at få alle med, men at få den enkelte beboer til opleve andet end den daglige trummerum eller for at bruge en term fra målsætningen ”få en øget livskvalitet”. (Andersen m.fl., 2003).

Rummelighed i praksis

Arbejdet med psykisk syge hjemløse kræver uddannelse og faglig indsigt, at man hele tiden udvikler sin viden i forhold til psykiatri, nye stoffer m.m. Men fagligheden kommer nogle gange til kort, forstået på den måde, at den ”normale” indsats med handleplaner og fremadskridende processer fre på kompromis med deres faglige viden. Det rigtige og ideale kan ikke realiseres, da brugerne ikke kan leve op til vores (de faguddannedes) høje ambitioner. Det er, som tidligere socialminister Henriette Kjær sagde for nogle år siden: ”... fuldstændig naivt, hvis vi tror, at vi fra den ene dag til den anden kan gøre for eksempel psykisk syge misbrugere til mønsterborgere”. (Berlingske Tidende 2002).

Faglig viden og faglige holdninger kan i virkeligheden være med til at give brugerne en dårlig eller ingen service. For meget pres og for store ambitioner på andres vegne kommer der intet godt ud af, og i hvert fald ikke, når det gælder hjemløse, psykisk syge stofmisbrugere. Derfor skal der, ud over de traditionelle faglige egenskaber, også andre ting til. De menneskelige relationer, de personlige egenskaber, den ikke kravstillende omsorg skal være i højsædet. Flexibilitet og improvisation i dagligdagen er med til at øge beboernes livskvalitet.

Rummeligheden i forhold til brugernes adfærd og misbrug skal være til stede for at opnå kontakt og dialog. Rummelighed er ikke et statisk begreb og er, når det skal omsættes til dagligt arbejde, svært. Hvor længe skal man fx vente med at gribe ind, når

et værelse på herberget er ved at gro til i rod, skidt og møg? Eller hvor længe skal man tolerere beboerens psykotiske adfærd? Det er en svær balance mellem rummelighed og normalitet, som kræver meget af den enkelte medarbejder.

De 7 t'er

Tidligere gadeplansmedarbejder i Projekt Udenfor, Torben Pilely, beskriver arbejdet med hjemløse på gaden ud fra „De 7 t'er”: tid, tålmodighed, tillid, troværdighed, timing, (at) turde, og til sidst, lidt selvironisk, ”en Torben”, altså en person med nysgerighed, indlevelse og engagement i hjemløses situation (Pilely & Brandt, 1998). Torben Pilelys beskrivelse af, hvorledes social- og sundhedsarbejderen skal arbejde i forhold til hjemløse er en konkret guide i, hvordan kontakten kan være, og hvilke holdninger, der skal til, for at arbejdet foregår til brugerens tilfredshed. Når man arbejder på gaden eller på et herberg, er de rammer, der er sat for arbejdet alene sat af brugeren. Hvis medarbejderen har for travlt, og den hjemløse oplever, at hans ord ikke finder gehør, ja så vil han vælge social- og sundhedsarbejderen fra.

Den tid er forbi, hvor rammer og indhold blev defineret alene af medarbejderen. Der er brug for andre redskaber, og de 7 t'er er et godt udgangspunkt for det pædagogiske arbejde med hjemløse. Imod et mål om bedring af den nuværende tilstand ikke kan hamle op med virkeligheden blandt fx psykisk syge misbrugere. Her oplever personalet nogle gange, at de må gå. Det handler om at opbygge en dialog med den hjemløse, altså opbygge en relationsdannelse, som kan danne basis for en udvikling væk fra hjemløsheden.

Omsorg i fokus

Dagligdagen, det pædagogiske arbejde og værdierne i arbejdet, skal tage udgangspunkt i at støtte den enkelte hjemløse i at få hans hverdag til at fungere, så han i videst muligt omfang bruger de ressourcer, han selv råder over.

Omsorgen skal have sin plads i kontakten. Fokus skal måske ikke være på regler og rammer, men på basale omsorgstiltag, som pågældende kan bruge i sin hverdag. Det kan dreje sig om mad, varme, fællesskab, rummelighed, accept, nyt tøj, daglig og imødekommende kontakt osv.

Den norske omsorgsteoretiker Kari Martinsen siger det således:

”Samarbejde, omsorg og holdningsændringer er de begreber, der skal arbejdes videre med for at sikre, at psykisk syge misbrugere får en ordentlig behandling, også uden at det koster en øre.

Hvis vi skal kunne forstå hinanden, må der være noget, der binder os sammen i en form for fællesskab, fx fælles normer, regler, behov eller aktiviteter. Vi må dele en dagligverden, hvor der er noget, vi er fælles om.

Omsorg er et relationelt begreb, der henviser til et nært, åbent forhold mellem to mennesker.

Omsorg indebærer udførelsen af konkrete, situationsbetingede handlinger baseret på en ”forforståelse” af, hvad der er til den andens bedste.

Omsorg er et moralsk begreb forbundet med princippet om ansvar over for de svage.

At udnytte sin faglige viden gennem brug af de enkle redskaber, som brugeren allerede kender fra sin dagligdag, for eksempel klud og ske, er noget af det mest fundamentale i en omsorgssituation". (Martinsen, 1989, kapitel 1 og 2).

Man kan sige, at omsorgen er forudsætningen for relationen, som så kan åbne muligheder for at handle sammen med brugeren for derigennem at forbedre pågældendes sociale situation.

Brugerinddragelse

Brugerinddragelse er i de senere år blevet en del af boformernes pædagogiske metode. Brugerbegrebet har ændret sig. I dag taler vi – forhåbentligt – ikke mere om klienter, men om borgere og brugere af vores tilbud. Brugeren er ikke længere passiv modtager af samfundets ydelser, men et menneske med behov, ønsker, rettigheder og drømme.

Hjemløse inddrages i dag på alle niveauer i forhold til at være brugere af offentlige sociale tilbud. Det gælder på det politiske niveau, hvor ministerier, regioner og kommuner er forpligtet til at inddrage de hjemløse f.eks. igennem Rådet for socialt udsatte. Det gælder på boformerne, hvor der er beboermøder, husmøder m.m. med det formål at inddrage beboerne i tilrettelæggelsen af botilbuddenes drift og at sikre deres mulighed for indflydelse.

Inddragelsen gælder selvfølgelig også på individniveau, hvor brugeren skal inddrages i sin egen sag og sagsbehandling, fx når der skal udarbejdes en social handleplan.

Der er naturligvis problemer i brugerinddragelse og beboerdemokrati. Magtrelationen mellem medarbejder og behandler er ulige og vil skabe en skæv vridning i en beslutningsproces. Problemet kan være, at medarbejderen arbejder med andre mål for øje end den hjemløse, eller medarbejderen er for ambitiøs på den hjemløses vegne.

Yderligere kompliceret er det, når det handler om mennesker i en psykotisk tilstand og i en socialt udsat situation, som hjemløs.

Afslutning

Psykisk syge er en af de mest sårbare grupper blandt de hjemløse. Denne sårbarhed gør det svært for dem at klare sig ikke blot i hjemløsemiljøerne, men også i det øvrige samfund med dets snævre rammer for udfoldelse og opfattelse af normalitet. Mange psykisk syge hjemløse oplever et udenforskab, hvor deres anderledeshed gør dem meget synlige og derfor ekstremt udsatte i det offentlige rum.

I forhold til gruppen af psykisk syge hjemløse vil der være mulighed for at forebygge den enkeltes hjemløshed. De fleste psykisk syge hjemløse er i en eller anden form for kontakt med de sociale myndigheder eller psykiatriske afdelinger. Heri ligger muligheder for intervention og derigennem at forebygge hjemløshed. De konkrete forebyggende løsninger kan f.eks. være tidlig og vedholdende indsats i eget hjem og mere fleksible psykiatriske afdelinger med et helhedssyn på mennesket.

Litteratur

Ankestyrelsen Brugere af botilbud efter lovgivningen § 94: Årsstatistik 2005: København 2006.

Andersen, Kristen Wedel & Perlt, Dorthe (2005): Cocktail med udfordringer. En antologi om mennesker med sindslidelse og misbrug. København: Socialt Udviklingscenter SUS.

Barfod, Anita & Persson, Lene der er ikke meget tiger over det!
Bofællesskabsevaluering (2001). København: Socialt Udviklingscenter SUS.
Beldring, Aksel & Olsen, Kaare Over Ladegaarden til Sundholm.
Projekt Udenfor, København

Benjaminsen, Lars & Christensen, Ivan: Hjemløshed i Danmark 2007.
National kortlægning SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 07:22.

Benjaminsen, S. et al. (2003): Hjemløse i Fyns Amt 1990-2002.
Odense Tryk, Amtsgården. Odense.

Kjær, Henriette Henriettes erkendelser Berlingske Tidende 11. august 2002,
2. sektion, Magasin, side 2.

Bistandsloven 1976.

Brandt, Preben. (1992): Yngre hjemløse i København.
København: FADL's forlag. Doktordisputats.

Erkan, Serap (2007): Vold mod hjemløse – hjemløses oplevelser af vold på gaden.
København: Projekt Udenfor.

Hovedstadens Sygehusfællesskab Behandling af psykotiske patienter med
misbrugsproblemer i H:S (2002). København:
Arbejdsgruppe under H:S Sundhedsfagligt Råd for Psykiatri.

Hr. Berg (1982): På herberg i København. En beretning om klientellet på de
københavnske herberger for mænd. København, Socialpolitisk Forening, 1982.

Høgsbro, Kjeld et al. (2003): Brugere, de professionelle og forvaltningen. En
diskussion af sammenhængen mellem brugernes livsverden, den professionelle
og frivillige indsats og den samlede organisering af tilbuddene til mennesker med
hjemløshed, misbrug eller sindslidelse som problem. København: AKF,
Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut.

Järvinen, Margaretha (1993): De nye hjemløse: kvinder, fattigdom og vold.
Holte: Socpol Järvinen, Margaretha (2004): Hjemløse indvandrere og flygtninge.
København: Hans Reitzels Forlag Kirkevold, Marit (1994): Sygeplejeteorier.
Analyse og evaluering. København: Munksgaard.

Lov om anvendelse af tvang i psykiatrien, Nr. 1111 af 01/11/2006.

Lov om social service. 1998

- Madsen, Bent (1993): Socialpædagogik og samfundsforvandling. En grundbog. København: Munksgaard.
- Martinsen, Kari (1989): Omsorg, sykepleie og medisin. Oslo: Tano.
- Mændenes Hjem Udviklingsplan (2000 - 2007). København, Mændenes Hjem.
- Nordentoft, Merete (1993): Hjemløse på gadeplan i København. Ugeskrift for læger, årg. 156, nr. 20, s. 3032-3039.
- Olsen, Marie m.fl. Bofællesskabet på Mændenes Hjem- hjem og institution (2002). Roskilde: Roskilde Universitetscenter.
- Olsen, Robert (2007): Den globaliserede hjemløshed. Information 20. marts 2007.
- Pilely, Torben & Brandt, Preben (1998): Posefolket. København: Projekt UDENFOR.
- Stax, Tobias Børner (1997): Om Hjemløshed. Begreber, typer, tal og metoder. København: Socialforskningsinstituttet.
- Stax, Tobias Børner: Hvorfor er de ikke i det psykiatriske system? Betragtninger over nogle af de hjemløse mennesker i Danmark. Psykiatriinformation, årg. 12, nr. 2, 2005, s. 6-7.
- Teplin, Linda A. et al. (2005): Crime Victimization in Adults With Severe Mental Illness Comparison With the National Crime Victimization Survey. Arch Gen Psychiatry, 62:911-921.
- Denne artikel er bragt bogen Socialpsykiatri 2010.